

1926—1991 ЕЛЛАРДА АЗАТ ХАТЫН

№ 12 / 2025

СӨЕМЫКӘ

ISSN 0869-1398

әйтелми калган
СҮЗЛӘР
әни үпкәсе

БҮЛӘК БИРҮ
серләре
вийи-лист

Яңа ел табынына
ЭНҖЕ
КАБЫРЧЫКЛАР

ГӨЛНАЗ ГАЙСИНА:
«Тормышыгызда бәйрәмнәр
күбрәк булсын!»

Хәтер – Хәтер – мәңгелек... мәңгелек...

Бөек Ватан сугышының башында ук беренчеләрдән булып Советлар Союзы Герое исемен алган татар егете кем ул, беләсезме? Инде 20 яшендә аның күкрәгенә «Алтын Йолдыз» медале тагалар. Бу легендар батыр турындагы хәбәрләр бөтен фронтларны айкый...
Сүзем – бабам, Советлар Союзы Герое

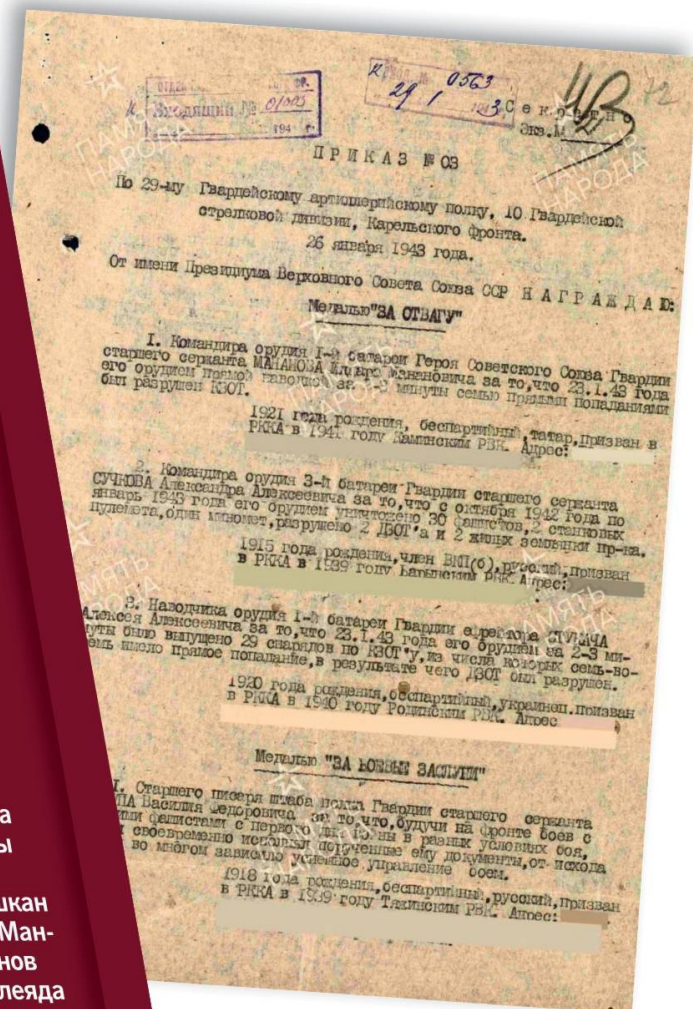
Илдар Маннанов турында.

...1940 елда Калинин районы (хәзер Мөслим районы) Бүләк авылының комбайнчы егете Илдарны армиягә озаталар. Читада артиллерия буенча орудие командиры булырга укып йөргән көннәрендә хәвефле хәбәр тарала: сугыш!... Бабам да фронтка китә, Ленинград өлкәсенең Тихвин шәһәре янындагы хәлиткеч сугышта катнаша. Совет командованияесе Тихвинны дошманнан чистартырга боера. 1941 елның 16 декабре. «Беренче май» совхозы жириләрендә каты сугышлар бара. Илдар Маннанов өчен гомергә онытылмаслык көн була ул. Тигезсез сугышта орудие янында берүзе кала. Үзе коручы, үзе наводчик була, үзе снарядлар ташый. Каршыга дошман танклары шуыша, алар артыннан пехота килә. Һәлак булган сугышчан дуслары өчен әрнеп, күз яшьләре аша дошманнан үч алу тойгысы белән яна ул. Орудиене тиз-тиз көйләп, фашистларга ут ача. Уннарча фашист жиргә ава. Авиабомба ярчыгы аягын яралагач та югалып калмый: итек чолгавын ертып алып, ярасын бәйли дә тагын фашистларга ата. Көн белән төн алмаша, таң ата... Фашистлар тагын һөжүмгә күчә. Алар үзләренә каршы батарея сугыша дип уйлый, күрәсең. Ә 20 яшьлек егет бөтен расчёт өчен берүзе 100 дән артык снаряд жибәрә, 8 танкны яндыра... Ул инде безнең гаскәрләрнең контрһөжүмгә күчүен дә, еракта яңгыраган «ура» тавышларын да ишетми: яраланып аңын жуя... Берничә көннән соң гына госпитальдә ачына килә. Батырлыгы югары бәяләнүен иң элек политрук хәбәр итә. СССР Верховный Совет Президиумы Указы белән 1941 елның 17 декабрендә Илдар Маннановка Советлар Союзы Герое дигән исем бирелә. Волхов фронты командующие Мерецков Советлар Союзы Герое таныклыгын, Ленин орденын һәм «Алтын Йолдыз» медален госпитальгә үзе килеп тапшыра.

...Жиңүне бабам Карелия фронтында каршылый. Батырлыгы өчен аңа күп сугышчан бүләкләр, «За отвагу» медале тапшырыла. Жиңүнең 20 еллыгына Маннановны Тихвинга чакырып, шәһәрнең почетлы гражданын исемен бирәләр. Илдарның исемле орудиесе Тихвинда постаментка куела. Ә ул сугышкан «Беренче Май» совхозы жириләрен хәзер халык «Маннанов кыры» дип йөртә. Чаллыда Илдар Маннанов исемен йөрткән урам бар, Жиңү паркындагы аллеяда бабам истәлегенә бюст урнаштырылган. Ул Тихвин шәһәренең, Мөслим районының, Чаллы шәһәренең почетлы гражданы.

Бөек Жиңүгә миллионлаган гап-гади кешеләрнең каһарманлыгы бәрабәрәнә ирешә алдык. Алар арасында безнең татар егетләре, татар кызлары да байтак. Минем бабам, синеке, аныкы... Сугыш афәте кагылмаган, сугыш ишек шакымаган капка, гайлә калды микән? Жиңү таңы безгә шуңа да кадерле... Инде бу хакта бүгенге яшьләрбезгә дә аңлатасы, төшендерәсе, күнелләрендә горурлык хисләре уятасы килә. Бу проект – шул хакта. Мондый ядкарлар, бәлки, сезнең гайләләрдә дә сакланадыр. Юк икән, аларны шушы сайтлардан табып алырга мөмкин:

<https://pamyatnaroda.ru>, podvignaroda.ru. Бабаларыгызга орден-медальләр ни өчен бирелде икән? Балалар, оныклар белән бергә утырып эзләп карагыз әле. Әлеге тарихи документларны үз күзләре белән күргәч, Жиңү сүзенә алар инде берничек тә битараф калалмас... Табышларыгызны безнең белән дә уртаклашыгыз. Хатларыгызны көтөбез.

Ренат МАННАНОВ.
Чаллы.

Сөй гомерне, сөй халыкны, сөй халыкның дөньясын!

© «Сөембика» 2025

1926 елдан башлап
«Азат хатын» исеме
белән чыкты.
1991 елда
«Сөембика» итеп
үзгәртелде.
Хатын-кызларның
бөтә татар айлык
иҗтимагый-сәяси һәм
әдәби-нәфис журналы
1913–1918 елларда
чыккан «Сөембика»
журналының
дәвамчысы.

Элемтә, мәгълүмати
технологияләр һәм
массакуләм
коммуникацияләр
өлкәсендәге
күзәтчелек буенча
Федераль хезмәтендә
(Роскомнадзор)
2024 елның
27 апрелендә
«Сөембика»
дип теркәлгән.
Теркәү таныклыгы
Эл № ФС 77-87124

2007, 2008, 2009
елларда журнал
Россия матбугатының
Алтын фондына
кертелде.

Язмалар авторның
тулы адресы
күрсәтелеп, паспорт
мәгълүматлары,
пенсия иминияте
таныклыгы,
ИНН таныклыгының
ксерокс күчермәләре
белән бергә
жибәрелгәндә генә
кабул ителә.

Гамәлгә куючы:
«ТАТМЕДИА»
акционерлык
жәмгыяте

Фото: Анна Арахамия

Баш мөхәррир
Л. Н. Маликова

Редколлегия:
Зәлия Ахунова, Ирада Әюпова,
Зилә Вәлиева, Гөлсә Батталова,
Эльмира Зарипова, Кадрия Идрисова,
Альбина Насырова, Алсу Нәбиева,
Сәрия Сабурская, Гүзәл Сәгыйтова,
Нурия һашимова, Рафаэль Шәвәлиев.

Редакциянең гомуми телефоны
8 (843) 222-09-77

Баш мөхәррир урынбасары
Гөлнур Хәсәншина 8 (843) 222-09-78

Әдәби мөхәррир
Эльмира Закирова
Мөхәррирләр
Чулпан Галиәхмәтова
Лилия Гәрәева
Фәгыйлә Шакирова

Сайт мөхәррире
Камилә Димәхмәтова

Дизайнер-верстальщик
Анна Арахамия

Корректор
Фирдәвес Исмәгыйлева

Фотокорреспондент
Анна Арахамия

Гамәли хезмәткәрләр
Марат Биктимиров

Тышлыкта:
Гөлнәз Гайсина
Фото: Анна Арахамия

Кагазь форматы 60х90¹/₈
Күләме 8 басма табак

Басарга кул куелды: 02.12.2025 ел.
Чыгу көне: 09.12.2025 ел.
Заказ **М-2617**
Тираж **4600**

ТР «Татмедиа» матбугат һәм массакуләм
коммуникацияләр республика агентлыгы
ярдәме белән чыгарыла.

Журналны тарату мәсьәләләре белән
абунәчеләр – жирле элемтә бүлегенә;
элемент бүлекләре – нәшриятың газета-
журнал экспедициясенә (420066,
Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы,
Казан шәһәре, Декабристлар урамы, 2.
Тел. 8 (843) 562-10-66) мөрәҗҗәгать итә ала.

Банк реквизитлары: Филиал АО «ТАТМЕДИА»
«Редакция журнала «Сююмбикэ»
р/с 40702810600020010309
к/с 30101810000000000805
в ПАО «АК БАРС» БАНК г. Казань
ИНН 1655144950
БИК 049205805
КПП 165802002

«ТАТМЕДИА» АҖ филиалы «Идел-Пресс»
полиграфия-нәшрият комплексында басылды.
420066 Россия Федерациясе, Татарстан
Республикасы, Казан шәһәре, Декабристлар
урамы, 2.
Журналда полиграфия кимчелеге булган
очракта нәшриятың техник контроль
бүлегенә мөрәҗҗәгать итегез.
Тел. 8 (843) 519-44-61

Сатуда бәясе ирекле.

Кулъязмаларга бәя бирелми,
алар кире кайтарылмый.

Редакциянең язмага рөхсәтәннән башка
материалларны «Сөембика»дән күчереп
басу тыела.

Автор фикере редакция фикере белән
туры килмәскә мөмкин.

Рекламаның этәлгә (фото, текст)
аны бирүчеләр җаваплылыгында.

Редакция адресы: 420066,
Россия Федерациясе,
Татарстан Республикасы, Казан шәһәре,
Декабристлар урамы, 2.

www.syuyumbike.ru

E-mail: suumbike@tatmedia.com

ssuum@yandex.ru

тел./факс: 8 (843) 222-09-77

Язылу индексы ПАП рәсми каталогы:

Татарстанда **П2204** (ярты еллык),

П8299 (беръеллык)

Татарстаннан

читтә: **П0279**

Нәшер итүче: «ТАТМЕДИА» АҖ,
420097, Россия Федерациясе,
Татарстан Республикасы, Казан шәһәре,
Академия урамы, 2

Фото: Рузалия Хафизова

Баш мөхәррир сүзе

Кадерле укучим!

Кулыгызда – чираттагы Яңа ел саны. Һәрвакыттагыча без аны бәйрәм рухы сеңдереп эшләргә тырыштык. Бу юлы совет чорындагы Яңа ел төсмерен дә өстәргә булдык.

Арабызда ул чор Яңа елын хәтерләүчеләр шактыйдыр. Исегездәме?.. Яңа ел алдыннан әниләрнең азык-төлек барлаулары: яшел борчак, шпрот... Өстәлдә, һичшиксез, оливье булырга тиеш иде! Ә аны әзерләп өчен майонез кирәк. Аһ, ул майонез... Табып булмагач, үзегез ясый башладык.

Ә тәрәзәләргә Кыш бабай белән Кар кызын, кызылтүшләрне ясаулар?.. Чыршыны бизәр өчен салфеткадан кар бөртекләрен кисүләр?.. Төслә кәгазьдән ясалган божралардан гирляндалар... Хәтерлисезме?..

Бездә 50 нче елларның чыршы уенчыклары да саклана иде. Әнкәй абый белән мине алдан кисәтеп куя – аларны элгәндә бик сак маташыгыз, ватылмасыннар дип. Аңламый идем, нәрсәсә бар инде бу иске уенчыкның – элеккеге заман башлык кигән тунлы кыз, сәер чыпчык... Хәзер аңлайм, әнкәйгә алар үз балачагын хәтерләткән, шуңа кадерле булган. Исән микән алар? Кайтып эзләп табарга кирәк әле...

Без – бала-чагалар ул бәйрәмне әкиятне көткән кебек көтә идек. Әниләр алдан ук маскарад костюмын хәстәрли башлыйлар. Кар бөртеге тажын (өлкән сыйныфларда – бал-маскарад битлекләрен) сез дә чыршы уенчыкларын ватып бизәдегезме?..

Бәйрәм уңаеннан елга берничә мәртәбә генә киелә торган ак гольфылар...

Бәйрәм открыткалары... Алдан ук иң матурларын сатып алып (сайлау мөмкинлегенә бик зур булмаса да), туганнарга, дусларга котлау язып жиберүләр.

Ә Яңа ел күчтәнәче?.. Берәр тартма печенье белән вафли, конфетлар, бер алма (ул алманың хуш исе һаман истә) һәм... мандарин... Бүгенге балаларны андый күчтәнәч белән шаккаттырып булмый, ә без аны бик тә көтә идек...

Әйе, бүген ул мандариннар табыныбызда ел әйләнәсе диарлек; илнең генә түгел, дөньяның теләсә кайсы почмагына язып-шалтыратып котлый алабыз; кибертүләрдә күз явын алырлык нинди генә чыршы уенчыклары сатылмый; маркетплейсларда – жаның теләгән маскарад костюмнары...

Эмма нинди генә чор Яңа елы булмасын, барыбыз да аннан мөмкинчә көттек, көтөбез һәм көтәчәкбез... Бик-бик теләсәң, ул мөмкинчә чыңга ашмый калмый! Пауло Коэльоның герое Сантьяго («Алхимик») әйтүенчә: «Әгәр нәрсәне дә булса бик-бик теләсәң, бар галәм аны тормышка ашыруда булышыр». Якынлашып килүче бәйрәм белән, кадерле укучим! Яңа ел һәрберебезгә саулык-сәламәтлек, бәхет китерсен. Кайгылар урап китсен. Киләсе елда да бергә булайык!

Сезне яратып – Лариса МАЛИКОВА.

«Безнең тышлыкта»

Беренче урында мәгънале сүз торырга тиеш дип саныйм. Юморны да аз дия алмыйм, әмма ул билдән түбән булырга тиеш түгел – андыйга теләм әйләнми. Туйның беренче өлешендә, мәсәлән, әти-әниләр белән матур итеп таныштырам, аларның улларын (кызларын) ничек тәрбияләүләрен сөйлим.»

10

Сез яраткан Гөлназ
Гөлнур Хәсәншина

6

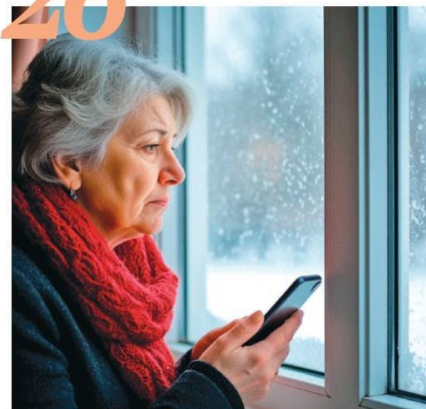
Виш-листтан
бүлөк
Чулпан Галиәхмәтова

22

Өч тәүлек
йокламыйча...
язабызмы?
Гөлнәра Жәлилова

26

Әйтелми калган
сүзләр
Лилия Гәрәева

Заман һәм без

Солдат турында
баллада

Чулпан Галиәхмәтова

«Иң кыены –
кеше гозерен
үти алмау»

Мәдинә Авзалова әзерләде

Татар дөньясы

Йөз елдан
соң очрашу

Гөлнур Сафиуллина

Мәдәни тормыш

Татар калфагы

Ренат Харис

Йомшак наз-җил
булып исәрбез...

Эльмира Закирова

Яшәеш

14 Безнең
почта

46

18

Унбишенче каттан
бер караш

Гөлнур Сафиуллина

48

Хуҗабикә

30

Кызыл Ат елы
уңыш вәгъдә итә

56

Чәй эчү
этикеты

58

Иске елны
ничек тәмамларга?

59

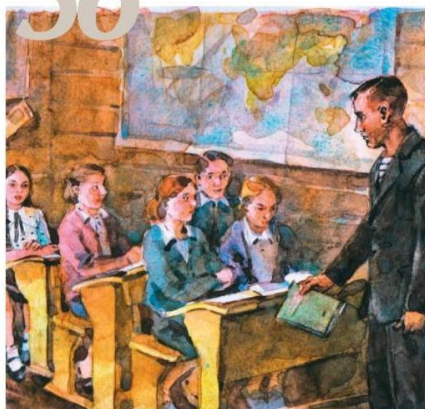
34

Өстәл
уеннары

62

42

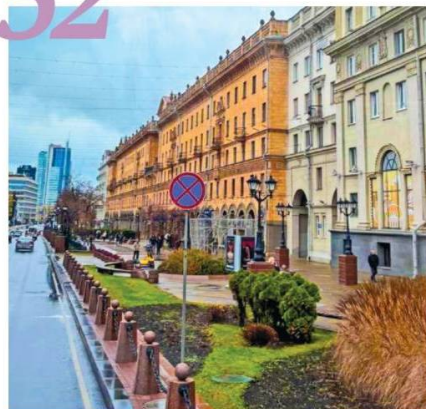
36

Фронтовиклар

Мөхәммәт Мәһдиев

52

Әкияти
замоклар,
салмак Минск...

Чулпан Галиәхмәтова

60

«Энҗеле
кабырчык»лар

Эльвира Ибраһимова

ВИШ-ЛИСТТАН БҮЛӘК

Чулпан
ГАЛИӘХМӘТОВА

Бүләк бирешү кешелек барлыкка килгәч үк туган гадәтләрнең берседер, мөгаен. Ул – күңел жылысын, ихтирамны, теләкне, яратуны хәтта өметне дә үзенә яшереп саклый торган символ. Бигрәк тә бәйрәмнәр җитсә, ул бер культка әйләнә. Бу чорда кибетләрдәге халык ташкыны моны елдан-ел раслап килә. Заман, җәмгыять үзгәргән саен, бүләк алышу гадәте үзгәреш кичерәме? Ул модага иярәме? Без бүләкне алырга яратабызмы, әллә бирергәме? Шул хакта сөйләшик әле.

Конфет, духи, айфон...

Яңа ел, 8 Март, 23 февраль... Бүләкләр турында сөйләшү менә шушы бәйрәмнәр җиткәндә популярлаша. Рекламалар активлаша, социаль сораштырулар үткәрелә, кибет киштәләре тагын да ымсындыргыч итеп бизәлә. Сатучылар өчен бу маркетингның бер алымы булса, без – гадәти кешеләр өчен якыннарыбызга, күңелебез яткан кешеләргә хөрмәт күрсәтү өчен

бер сәбәп. Күпләребез сихри бәйрәм итеп кабул иткән Яңа елда бүләкләр бирешү аеруча бер ләззәт. Әлегә традицияне Петр I керткән. Ул чакларда иң зур бүләк – матур итеп бизәлгән тәм-томнар була. Дөрес, аларны император тирәсендәге гаиләдә үскән балалар гына ала алган. Әле узган гасырның уртасында да Яңа елга бүләкләрне бары балаларга гына әзерли торган булалар. Совет халкы 1970 нче елларда

бүләкләр бирешә башлый. Яңа ел төнөндә зәңгәр экраннарда китмәгән, бәйрәмнең үзенә күрә бер символына әйләнгән «Ирония судьбы, или С лёгким паром» фильмында Надя белән Ипполитның бер-берсенә сюрприз ясауларын һәм моңа ихлас куануларын төшергән мизгелләр бар. Кино – җәмгыять көзгесе. Димәк, бу чорда француз духие һәм электрокырыгычлар популяр булган.

Совет чорында яшәп калган бала буларак, әйтә алам: безнең өчен Кыш бабайдан иң зур бүләк – берничә мандарин, бөтнекле прәннек, әстерхан чикләвеге салынган пакет иде. Үзгәртеп кору еллары белән бергә бүләкләр дә үзгәрде: Barbie курчаклары, плеерлар, магнитофоннар... Ә бәйрәмгә бирелгән музыкаль открыткаларга өлкәннәр дә балалардай сөенде. Яңа гасырдан бүләкләр кыйммәтләнә башлады. Товар базарын электроника басты. Пейджерлар, беренче телефоннар, компьютерлар... Балалар теләге дә үзгәрде: уен приставкалары, радиоидарә ителүче машиналар... Аннан соң планшетлар... 2010 нчы еллардан айфон култы башланды. Һәркемнең кулында булган ул гаджет популяр бүләкләр исемлегендә беренче түгел инде хәзер. Бер маркетплейсның финанстикшеренүләренә күз салсак, быел бүләккә кыйммәт булмаган гаджетлар, өстәл уеннары һәм актив ял өчен кирәк-ярак алаалар икән.

Сөендерә торган хәл бу. Бүләкләр бирешүнең артуы да, аларның кыйммәтләнүе дә сизелә. Узган ел ил халкы бары тик Яңа ел бәйрәме чорында гына 10 миллиард сум тоткан. Бу исә алдагы ел белән чагыштырганда 41 процентка күбрәк. Ә бүләкләр алу өч тапкырга арткан. Ни өчен бүләк бирешергә яратабыз соң? Психология фәннәре магистры, психолог, Чулпан Нигъмәтжанова-Гарәфиева болай дип аңлата:

– Бүләк бирешү депрессия һәм шөбһәләнгән билгеләрен киметә. Янәшәдә шундый кешеләр бар икән, аларга кечкенә бүләк биреп ярдәм итә аласыз. Бүләк ул – иң элек эмоцияләр чыганагы. Хөрмәт белән тапшырылган кечкенә генә әйбер дә атмосфера тудыра. Бүләк ул – хисләреңне тапшыру. Хисләрен сүз белән белдерә алмаган кешеләр өчен ул иң идеаль алым. Һәм иң мөһиме: бер-берең бүләк бирү эмоциональ бәйләнеш, жылы мөгамәләләр тудыра һәм, якын мөнәсәбәтләрне саклый. Менә шуның өчен дә жәмгыятьтә бүләк алышу гадәте яши. Ул социальләшү өчен бер чара булып тора.

Чулпан НИГЪМӘТЖАНОВА-ГАРӘФИЕВА, психология фәннәре магистры:
«Бүләк бирешү депрессия һәм шөбһәләнгән билгеләрен киметә...»

Акчалата...

Сер түгел, бәйрәм җитсә, туган көннәргә барырга җыенсак, элекке кебек матур сүзләр язар өчен открыткалар түгел (Хәтерегездәме, элек почта аша открыткалар сала идек? Ул да бит истәлекле бүләк. Өлкән буын әле дә аларны кадерләп саклый), ә открытка-конверт эзлибез. Язып торасы да юк: анда матур сүзләр, шигырьләр, нич булмаса, «Марожный алып ашарсың» дип язылган. Турырак килгән открытка сайлыйбыз да, шуның эченә акча шудырабыз. Бүләкне акчалата бирү бүген бик популярлашып китте. Моның сәбәпләре дә бар. Шуның иң беренчесе – тизлек заманында яшәү. Уйланып, бүләк сайлап йөрү – үзенә күрә бер затлылык, романтика, аңа вакыт бүлеп бирү, хәтта «элит» билгесе булып санала. Тик хәзер күпләр вакыт кытлыгында яши. Аннан соң бит әле «кирәксез бүләк» мәсьәләсе дә бар. Бүген һәр кешенең стиле, ихтияжы, гаджетлары һәм хобби үзенчә. Кирәкмәгән бүләкләр киштәдә тузан җыеп ятарга да мөмкин. Акча исә кешегә кирәкле әйберне сатып алу мөмкинлеге бирә. Димәк, бүләккә практик караш

көчәйде. Рациональ заманда яшибез, бигрәк тә үсеп килүче буын. Алар үзләре өчен файдасыз бүләкне күрә: «Юк, бу миңа кирәкми», – дип әйтергә дә күп сорамас. Шуңа акча универсаль бүләк булып кала. Ул һәр ике якның да тормышын җиңеләйтә.

Акчалата бирүнең тагын бер отышлы ягы бар. «Бүген бәйрәмнәр ясау бик кыйммәткә чыга, ә очрашасы, күңел ачасы, бу мизгелләренә фотога төшереп гаилә архивында калдырасы килә. Туйларны гына алсак та, мәжлес ясау өчен бер кунакка тотылган ресторан чыгымын 8–10 меңнән дә ким санарга ярамый. Өйдә уздырганы да арзанга төшми. Мәжлес җыйган кеше чыгымның березын булса да мәжлестән кергән акча белән каплармын дип уйлый. Бәхәсләшмәгез дә – бу хак! Моны бәйрәмгә килгән кунак та аңларга тиеш. Шуңа бу жәһәттән акчалата бирү кулайрак кебек. Ярый, бүләк алырга булдыгыз ди. Кимендә 10–15 меңлек бүләк булырга тиеш инде ул. Шуның кадәр акча бетереп, бүләгегез ошамаска, аларга кирәк булмаса да мөмкин бит әле. Шуңа мин, икътисадчы буларак, акча бирү ягында. Бүләкләрне оештырылган бәйрәмнәрдә генә түгел, ә кеше көтмәгәндә-уйламаганда сюрприз итеп бирү яхшырак кебек. Дустың туган көнен үткөрмим ди, ә син тотасың да аңа бүләк ясысың. Дөрес, моңа теләгән, акчаң булса. Кечкенә генә дә булырга мөмкин, бу инде бернәрсәгә бәйләми торган, сезнең хөрмәтне күрсәткән бер билге булчак», – ди Казанда яшәүче Лилия Шәфыйкова. Әмма, миңа калса, акчалата бүләкнең зур минусы бар. Ул тотыла да онытыла. Бик сирәкләр генә: «Бу кеше биргән акчага шушы әйберне алым да, бүләге итеп тотармын», – дип фикерли.

Миңа бу бүләкне бир әле

Кызык, әйеме? «Бүләкне сорап алалармыни?» дигән уй баш миен ярып уза. Әмма бу күренеш безнең жәмгыятькә үтәп керә башлады. Зумерлар арасында ул инде гадәти хәл. Алар, мәсәлән, туган көнгә чакыру белән бергә, бүләкләр исем-

Эльвира САДРЕЕВА,
«Иптәшләр Татарлар»
блогы авторы

Бүләкне бик тә яратам. Мине белгән, миңа нәрсә охшаганын аңлаган якын кешеләремнән – аеруча. Ә читләр биргәннәрне үз итмим, аларны өйгә дә алып кайтмыйм, шундук башкаларга бүләк итәм. Чит кешеләр энергиясен белмим, аннан соң анда жылылык та булмый бит инде. Бүләк сайлау процессыннан ләззәт алам. Барысын да уйлыйм: файдалы да булсын, эмоцияләр дә бирсен. Үземә мондый бүләк ошар иде микән дип уйлыйм. Илдәге икътисадый вазгыять акча бүләк итүне популярлаштырды хәзер. Әмма мин бары бүләк биру ягында. Аны эзләп йөрергә, табарга, аны матур итеп тапшырырга яратам.

легә жибәрә. Шуннан сайлап аласың. Элек теләкне әйтү оят кебек иде. Хәзер исә киресенчә, бу – адекватлык һәм ачыклык билгесе. Зумерларгына түгел, балалар туган көннәрендә дә шулайрак хәзер. Әниләре язган исемлектәгә биреләсе бүләкләр алдына балалар маркетплейстагы артикулны да язып жибәрә әле. Алдан әзерләнгән бүләкләр исемлеге – виш-лист дип атала. Ул инде көнбатыш илләрдә күптәннән бар. Аның тамыры Санта Клауска теләгән бүләгәңне сорап хат язуга барып тоташа. Виш-листларның популярлашуы кабат шул рациональлеккә кайтып кала. Бүләкләр хәзер тузан жыяр өчен тапшырылмый. Хәер, аларны саклар өчен сервант, стенкалар да юк инде өйләрдә. «Бу саклансын әле, кирәге чыгар», дип, әйбер жыю гадәтә дә бетеп бара. Бүләк бирелгән икән, димәк, аны кулланарга кирәк дип уйлыйлар хәзер.

Виш-лист – кирәкмәгән бүләкләр проблемасын бетерә. Бүген кешеләр акчага, вакытка һәм энергиягә экономия ясарга өйрәнә. Виш-листлар шуның бер инструменты инде. Бүләк бирешүнең мәгънәсә дә юкка чыкмый кебек, файдалы да. Тагын шунысы бар: бүләк сайлау – күпләр өчен стресс. «Нәрсә алыым? Ошармы? Кабатланмасмы?» дип уйлыйсың. Димәк, син чакырган кунагыңны стресстан азат итәсең. Бүген виш-лист – модагына түгел, ә заманча бүләк бирешүнең бер

төрә. Дөрес, аның нечкәлекләре бар. «Баламны туган көнгә чакырганнар иде, – дип сөйләде танышым. – Виш-лист жибәрделәр. Мин житешкәнче, бүләкләрне сайлап бетергәннәр, безгә иң кыйммәтлеләре калган. Кечкенә балама 5 меңлек бүләк тоттырып туган көнгә жибәрә алмыйм, моңа мөмкинлегем дә юк. «Без килә алмыйбыз, авылга кайтабыз», – дип язып жибәрдем инде. Бала күңелсезләнде, әмма берәр көннән соң онытты инде ул аны».

Үзең мәгънәсез булып күренмәс, кунактарны кыен хәлдә калдырмас өчен виш-листның үз этикет кагыйдәләре бар. «Аны һич тә туган көнгә чакыру белән бергә жибәрергә

ярамый. Сораган кешеләргә генә бирегез, – ди журналыбызның этикет буенча эксперты Айсылу Гарипова. – Исемлектә бик кыйммәтле әйберләр генә булмасын. Беркем дә уңайсыз хәлдә калмасын өчен төрлө бәя категорияләрендәгә вариантлар тәкъдим итегез. Кайчак формаль исемлек урынына идея әйтү дә яхшырак. Мәсәлән: «Миңа яңа чөйнек кирәк иде» яки «Күптән шушы китапны алырга хыяланам»... Бүләк мәжбүри түгеллеген ачык итеп аңлатыгыз. Виш-листлар – дөрес кулланылган очракта, бүләк биру процессын ике як өчен дә күңелле итә ала торган инструмент».

Бүләк итү генә түгел, аны лаеклы итеп кабул итә белү дә мөһим бит әле. «Кирәкми иде инде», «нигә акчаңны әрәм иттең» дигән сүзләргә еш ишетәбез. «Психологиядә дорофобия дигән төшенчә бар, – ди психолог Чулпан Нигъмәтжанова-Гарәфиева. – Ул – бүләк алганда биргәндә уңайсызлану, үзеңне комфортлы хис итмәү. Кеше бәйрәмнәрдә, туган көннәрендә, гомумән, бүләк бирешү кирәк булган чакларда качарга тырыша. Бу балачак травмалары белән бәйле дип аңлатыла психологиядә. Бүләк нинди дә булса эмоциональ яра белән тинләшә. Дорофобия ничек барлыкка килә соң? Беренче чиратта ул кыйммәтсезләндерелүдән килә. Мәсәлән, бала рәсем ясыи да

Альбина ГАЙЗУЛЛИНА,
Г. Кариев исемендәге
Яшь тамашачы театры актрисасы

Бүләкләр әзерләргә яратам, бигрәк тә Яңа елга. Өйдә бизәлгән чыршы астына бүләкләр кую – безнең гаилә традициясе инде ул. Инде егетләр үсеп бетсә дә, барыбер куябыз әле. Балалар бит алар! Бездә 15 декабрьдән үк Кыш Бабай кечкенә-кечкенә бүләкләр калдырып китә башлый. Тәмле шоколадлардан башлап акчага кадәр булырга мөмкин ул. Элек Кыш бабайга хат язлар иде, хәзер: «Сезгә Яңа елга нәрсә кирәк?» – дип сорыйбыз. Алар инде башка үсмерләр кебек үк: «Акча», – диләр. Үзем, шәхсән, бүләккә акча яратмыйм. Алдан бирелгән бүләк исемлеген дә дөрес түгел дип саныйм. Нәрсә бирәләр, шуны рәхмәтле булып кабул итә белергә кирәк. Бүләкне тапшырырга, шул чакта кешенең эмоцияләрен күзәтергә яратам. Гомумән, кешеләрнең шатланганын яратам. Бүләк – шатлык бит инде ул!

әти-әнисе янына килә. Ул аларга бүләк итәргә тели. Әти-әнисе бита-раф кала, ныклап игътибар итми, ә инде бала рәсемнәрән чүп чиләгендә күрсә – ул ябыла, өлкәннәр өчен моның кадерсез булуын аңлый. Тагын бер сәбәп: бүләк белән идарә итәргә тырышу. Бүләк безнең өчен – предмет, ә психологиядә ул – кайгырту, игътибар. Менә шуны кире алу да травма калдыра. Мәсәлән, балага бүләк бирәләр, әмма үзен начар тоткан өчен, аны вакытлыча кулланырга кушмыйлар. Ата-аналар өчен бу тәрбия чарасы булса, бала өчен – бирелгән кайгыртуны кире алуга тиң. Болар да дорофобиягә китерә. Шулай ук гаилә кагый-дәләре, эчке установкалар (кеше үскәндә мактау сүzlәре ишетмәсә, игътибар, кайгырту, бүләк алу өчен нәрсә дә булса эшләргә кирәк дип яши), социаль шөбһәләнү дә бүләкләрдән куркуга китерә. Үзеңне үзгәртеп була, моның өчен белгечләр белән эшләргә кирәк. Әлеге пробле-мага бармак аша карамасагыз иде. Бу дөньядагы бердәнбер тормышы-гыз матур мизгелләргә бай булсын. Ә бүләк – ул эмоцияләр. Хәтта Мөхәммәд пәйгамбәр (с.г.в.с.): «Бүләк бирү ул – сөннәт, чөнки кешеләр арасындагы мөнәсәбәтләрне якынайтып, Аллаһы Тәгаләгә якынаябыз», – дигән.

Татарларда «Энә дә бүләк, дөя дә бүләк» дигән матур мәкаль бар. Заман үзгәргән саен, бүләкләр дә, аларны бирү ысулары да (доставка хезмәтләре, телефонга электрон сер-тификатлар жиbөрү) үзгәрә. Әмма бер нәрсә үзгәрмәсен иде: чын кү-ңелдән бүләк ителсен ул. Күрешеп-очрашуларга вакыт житмәгән чорда нәкъ менә йөрәктән тапшырылган бүләк ике арадагы жылылык, ихлас-лык күперен саклап торадыр да...

Яңа ел житкәндә шуны да әйтәсе килә: үткәрелгән тикшеренүләрдән күренгәнчә, бәйрәмдә үзең алган әйбер куанычы бары бер айга житә, ә шушы чорда алган бүләк шатлыгы озакка бара. Тагын бер тикшеренү нәтижәсе: бүләкне алуга караганда бирү күбрәк куандыра. Килешәсезме?

**Миңназыйм
СӘФӘРОВ,**
журналист

Без үскәндә гаилә белән Яңа елны каршылау гадәте юк диярлек иде. Әти-әни бер елны безнең күңелне күтәрер өчен, урманнан чырышы алып кайтып сөендергәннән хәтерлим.

Үзәбез әти-әни булгач, күңелдәге шул чыңга ашмый калган хыялларны барлап, балаларны сөендерер өчен аллa ниләр уйлап чыгарырга тырыштык. Олы кызыбыз Гөлназның, Кыш бабайга хат язып, үзе теләгән нәрсәсен түземсезлек белән көткәне, иртән уянганда шул бүләкне тотып, шатлыгыннан ни эшләргә белми аптыраганы хәтердә. Аннары бу процесска кече кызыбыз Айсылу кушылды.

Яңа елны көтү декабрьнең соңгы атнасыннан башлана. Башта балалар белән бергәләп чырышы бизибез. Совет уенчыклары пыяладан. Аларның күбесен күрешәбез Фәридә ана бүләк итте. Шуңа балалар аларны бик саклык белән эш итә. (Ул уенчыкларның күбесе бүген дә исән әле.)

Менә Яңа ел иртәсендә кызларның берсе беренче булып уяна да бөтен тирә-күрше ишетерлек итеп сөрән сала: «Гөлназ, тор тизрә-ә-ә-әк! Кыш бабай бүләкләр алып килгән!» Тора-бара кызларның зурсы – Гөлназ, йөзене хәйләкәрлек чыгарып: «Әти, Кыш бабай пианино алып киләме ул?» – дип сорап куйды. Пианино алырлык рәт бар барлыкка, тик аны балалар йоклаганда ничекләр өйгә кертәсең? «Шулай да язып карыйм әле Кыш бабайга», – дип хат язды бу. Кыш бабай җавап язарга тиеш бит. Язды. Ләкин гадәти язучы белән түгел, ә сулдан уңга таба – көзгә белән генә укырлык итеп (бу идея башыма каян килгәндер). Могҗизалы җавап хатын укыгач, тагын бер елга озайды әле Кыш бабайга ышану. Ә хатта Кыш бабай Гөлназга: «Бик теләп синең теләгәңне үтәр идем, әмма андый зур бүләк морҗага сыймый шул», – дип аңлаткан иде.

Үсә барган саен, сагаеп, шикләнеп, тик шулай да ул бүләкләрне чыннан да Кыш бабай алып килгәнлегенә инанырга тырышты кызлар. Яңа ел алдыннан кибеттән кайтуыбызны күзәтеп, сүмкадан чыккан бар нәрсәләрне барлап торырлар иде. Шуңа хатыным Резидә белән алар хат аша сораган Кыш бабай бүләкләрен коридордан кереп була торган балконда калдырабыз да кызлар йоклагач кына өйгә алып керәбез. Балаларның шатлыклы мизгелләрен озаккарак сузасы килә бит.

Без хәзер Яңа елны авылдагы йортыбызда бөтенәбез бергә каршылыйбыз. Оныклар бу бәйрәмне түземсезлек белән көтә. Ә чырышының инде күптән ясалмасын бизибез. Ник дигәндә, чүп савыты янына чыгарып атылган чырышыны җәлләп, Гөлназ өч-дүрт яшьләр тирәсендә күз яшьләре белән елаган иде. Шуннан бирле тере агачларга без бары табигатьтә генә карап сокланабыз.

СЕЗ ЯРАТКАН ГӨЛНАЗ

Гөлнур
ХӘСӘНШИНА

– Муса Жәлил исемендәге опера һәм балет театрының сәхнәсенә түгел, бинасына да аяк басканым юк иде... Зал тулы халык! Безгә матурлыктан бигрәк сәләтебезне, белемнәрне күрсәтергә кирәк иде. Ул чакта нинди зур чарада катнашуымны аңлау, моның белән горурлану еллар үткән саен арта гына бара...

Гөлназ – безнең кыз ул! 1992 елда «Сөембикә» журналы оештырган «Гыйфәт туташ» бәйге-тамашасының финалына чыккан туташларның берсе. Чаллы педагогика институтын тәмамлап, яңа гына Чаллының 29 нчы гимназиясендә укыта башлаган вақыты була аның.

Аннан бирле күп сулар аккан инде. Гомеренең 28 елы мәктәп, балалар белән бәйлә аның. Ә бүген ул күренекле артистларның концертларын алып бару, Сабантуй, Авыл көннәре кебек бәйрәмнәр оештыру белән шөгыльләнә.

Исеме Чулман аръягы районнарында гына түгел, бөтен республикага билгеле. Гөлназ Назыйф кызы ГАИСИНА белән бәйрәмнәр оештыру осталыгы, аның нечкәлекләре турында сөйләшәбез.

**Беренче алып барган бәйрәмеgez һаман да истәме, Гөлназ? Дулкынландыргандыр...
Ничек кереп киттеgez бу эшкә?**

– Сүзне ерактанрак башлыйм әле. Мин Тукай районы Калмия авылында туып-үстем. Әтием Назыйф белән әнием Гөлбостан – авылыбызның үрнәк гаиләләренен берсе. Бергә гомер итә башлауларына инде 59 ел. Өч кыз үстек: апам Гөлчәчәк, мин һәм сөңлем Люция. Эти безгә жай чыккан саен: «Татар кызларының чәчләре озын, тырнаклары кыска булырга тиеш», – дип әйтеп торды. Әнием гомер буге китапханәче булып эшләде. Авылда гына түгел, район сәхнәсендә оештырылган чараларны да ул алып бара иде. Мин азрак үскәч, без ул кичәләргә бергә үткәрә башладык. Ә беренче тапкыр конференсье булып карау, мич арасыннан чыгып, өйдәгеләргә концерт биргән чакта ук булгандыр. Мәктәп елларында да бик күп концертлар алып бардым. Кар кызы ролен уйнаудан туктавыма 5 ел гына әле. Институтны тәмамлап эшкә килгәч, гимназия директоры Илдус Вагидуллин миңа бию дәресләрен бирде. Теләге булган укучыларны гына түгел, бөтен классны биергә өйрәтәргә тиеш идем. Уку елы ахырына барысы да – руслары да, татарлары да татарча бии башлады. Укучыларның юбилейларын сәхнәдә уздыру да бүген мин алып барган концерт-кичәләргә репетиция булгандыр.

Ә бәйрәм оештыруларга килгәндә, ул болай башланды. Туганнан туганымның туена чакырганнар иде Мин-зәләгә. 20 еллар элек бу. Табын шулкадәр бай – ананслар, тутырган чуртан балыкларына кадәр бар. Андый туйны күргән юк иде әле. Безнең яклар бөтенесе би: бер туганыбыз, биергә әзерләнәп, озын чалбарының балагын ук бөкләп куйды... Район мәдәният йортыннан алып баручы чакырганнар иде: ул килгәч жырлый башлады да киткәнче үзе жырлады. Безне биетүче дә, жырлатучы да булмады... Кайттым да уйлыйм: «Мин бит мондый мәжлесне үзем дә алып бара алыр идем», – дим. Бер мин генә шундый фикердә булмаганмын икән. Озакламый туганнан туган абыемның хатыны: «Әйдә, юбилеемны син алып бар әле», – дип тәкъдим итте. Ирем Роберт та, әти-әниләр, апалар да бар иде ул юбилейда – һәммәсенә ошады!

Үзем алып барган беренче туйны да бүгенгедәй хәтерлим. Матур күлмәк тектердем, яңа туфли сатып алдым. Соңгысы иң зур ялгышым булды... Ул туфлине беренче тапкыр шул туйга кидем. Беренче тәнәфесе көчкә көтеп житкердем. Тизрәк туфлине салдым, сөял шунда ук тишелде... Нишләргә дә белмичә Робертка шалтыратам, ә ул авылга кайтып киткән. Үзем белән башка бер аяк киёмем юк! Хәзер менә машинада ким дигәндә 12 пар аяк киеме йөри. Читкеләрем генә дә өчәү. Ә ул чакта... Кидем туфлине, 6 сәгать аяк өстендә басып торып алып бардым. Гомеремдә дә онытмыйм... Ә туйны бик яраттылар! Ул нәсел шул туйдан соң ким дигәндә 15 тапкыр төрле мәжлесләр үткәргәч чакырды инде мине. Әле менә яңа гына бер туганнарының 35 яшьлеген үткәрдәм.

Ә үзегезнең туегыз ничек узганын хәтерлисезме әле?

– Роберт – миннән өч яшькә олырак апамның класс-ташы. Алтынчы класс-та укыган чагым. Беркөнне урамда уйный-уйный онытылып кителгән – караңгыга калдым. Кайтырга куркам дигәч, Роберт озата килде шунда. Бала-чага гына идем бит әле – кереп качтым... Армиядә хезмәт итте, аннан институт тәмамлады, шуннан соң гына без өйләнештек. Туебыз авылда – ишегалдында, палаткада узды. Аны миләш, каен агачы ботаклары белән бизәгән идек. Коеп яңгыр яуды ул көнне. Шул яңгыр тавышы астында үзегезгә әйткән берсеннән-берсе матур теләкләрне тыңладык. Иремнең жизнәсе телгә бик оста иде – туйны ул алып барды. Гармунга кушылып, өстәл-өстәл жырлашып утырдык. Мин үткәргән чараларда да шулай еш кына өстәл-өстәл жырлыйлар... Туй узуга Нефтекамскига чыгып киттек. Робертның бер дустанда ун көннәр тирәсе кунак булды. Мин шунда беренче тапкыр авылны, әти-әниләрне сагынуның ни икәннән белдем – алардан болай озак аерылып торганым юк иде...

Искиткеч тәртип-лә гаиләгә килең булып төштем. Ул нәселдә барысы да бик башлы! Робертның да конструкторлык тәкъдимнәре бөтен Россиягә билгеле. Байлыкка мөнәсәбәтә бөтенләй башкача иремнең – акчаны беркайчан беренче урынга куймады. Без аның белән ике ул үстәрдек. Рауль һәм Фидель өчен әтиләре бернәрсәне дә кызганмады. «Балачак бер генә ул», – диде. Үзе кайсы гына чит илгә командировкага барса да, дөнья күрсен-нәр дип аларны да алып барды. Раульне Англиягә, Мароккога укырга жиберде. Малайлар икесе дә 3 яшьтән спорт белән шөгыльләнә башлады. Хәзер дә бер көн фитнеска бармыйча калмыйлар. «Бер документаль фильм карамасам һәм спортка бармасам, көнем бушка үткән кебек», – ди Рауль. Француз, инглиз телләрен белә, әле менә гарәп теле өйрәнә башлаган. Ул укырга ярата – дипломнары әллә ничә. Ә Фидель башкарак, аңа техника арасында кайнашу кызыграк. 9 нчы классны тәмамлагач, Казан авиация техникумында укыды, аннан югары белем алды. Ул бүгенгә көндә абыйсы һәм өтисе белән бер предприятиедә житәкче булып эшли.

Социаль челтәрләрнең берсендә генә дә бәйрәм-нәрне ничек алып баруыгызны күрсәтмәсәgez дә, бер ел алдан чиратка язылып куючылар барлыгын беләм.

– Әйе, куймыйм, чөнки куйсаң, нигә менә монысы бездә булмады дип сораучылар һәрчак табыла. Ә мин һәр бәйрәмне аларга гына туры килә торган программа белән үткәрәм. Тиздән Янаулга 70 яшьлек бер ханымның юбилеен үткәргәч барачакмын менә. Кичә шалты-рата, уеннар турында сорый. «Мин әле нинди уеннар буласын белмим», – дим. «Шушы жавабың өчен ошадың да син миңа. Беренче тапкыр бу хакта 4 ай элек сөйләш-тек, анда да белмим дигән идең. Димәк, бер сценарий буенча гына эшләмисең», – диде ул. Әйе, алай эшләмим. Бәйрәм башланмыйча нинди уеннар уйнатачагымны белмим. Залга керүгә, кунаклар белән очрашуга, алар-

ның энергетикасын шунда ук сизәм – нәрсә кирәген дә аңлыйм. Аннан шунысы бар: биек үкчә киеп, кич буе туры гына басып йөрмим – геройларым белән елап та алам, кушылып көләм дә, биеп тә китәм... Социаль челтәрләрдә матур күренмәм дип куркам, шуңа да куймыйм бугай. (Кәлә.)

Гадәттә, алдан очрашып, бәйрәмгә чакырылган кунаклар турында сөйләшәбез. Исемлек буенча һәр кеше турында сөйләп чыгуларын сорыйм: кем ул, кайда эшли, нәрсә белән шөгыльләнә, юбиларга кайчан, ничек ярдәм иткән... Алар әйткән һәр сүзне йотып барам, теркәп тә куям, әмма кунаклар алдына беркайчан да папка тотып чыкмыйм. Мәжлескә инде бөтен кешене белеп барам. Исемләп! Кунакларга исем белән дәшсәң, алар сине шунда ук үз итә. «Без бүген монда бер-беребезгә жылы сүзләр әйтсәң дип килдек», – дим мәжлесне ачканда. Һәм андый сүзләр әйтүне кунаклардан башлыйм: «Юбильяр сезгә туй вакытында машина тапкан өчен бүгенгәчә рәхмәтле... Ә сезгә, Асия апа, студент елларында тәмле өчпочмак белән сыйлаган өчен рәхмәт әйтә...» Шулай биш-алты кунак янында туктасам, бәйрәмнең атмосферасы шунда ук үзгәрә. Гомумән, мәжлес тере организм кебек ул: аны кайсы якка алып китү – минем кулда.

Һәр чарага: «Бу бәйрәм – иң матуры булырга тиеш!» – дип тотынам. Әмма ахырдә үземнән бик канәгать булып бетмәгән чаклар да бар. Беләсезме, кайчан? Мәжлестә артистлар күп катнашканда. Андый очракта кунакларга жылымны биреп житкерә алмыйм кебек. Бәйрәмгә әзерләнгәндә һәрвакыт: «Ә артистлар кирәкме?» – дип сорыйлар. «Мөмкинлегегез булса, кирәк дип санасагыз, чакырыгыз – әйбәт булыр. Юк икән, тагын да әйбәтрәк», – дим. Артистны тыңлыйм дисәң, аның концертына барырга кирәк. Гаилә бәйрәмнәре концертка әйләнергә тиеш түгел: килгән кунак күп вакыт мәжбүр булганга гына тыңлый бит жырчыны. Үзе дә жырларга да, биергә дә бик ярата ул. Мин үткәргән бәйрәмнәрдә бөтен кеше бии менә. 40 кешегә житәрлек милли костюмнар тектердем: татарныкы, русныкы, мариныкы... Һәр чарага юып, үтүкләп алып барам. Мәшәкать, әлбәттә, әмма ул биоләр бәйрәмне шундый жанландыра – костюмнар киеп биегән кунаклар үзләрен сәхнә артистлары кебек хис итәләр.

Яңа гына Буада 120 кешелек туй алып бардым. Әллә никадәр артист чакырабыз дип планлаштырганнар иде, ахырдә кире уйладылар. Туй барганда бөтен Буада сәгать ярымга ут сүнде. Баян белән бөтен залны тоттык. «Жырчыларсыз да нинди матур туй уздырырга була икән», – диде кияүнең әнисе соңыннан.

Бәйрәмдә хужаларның гына түгел, килгән һәр кунакның күңелен күрергә, аңа йолдызлы бер мизгел бүләк итәргә кирәк – рәхәт булсын. Жылы бер сүз, кечкенә генә бер игътибар да житә кайчак. Шул очракта:

«Менә, ичмасам, бәйрәм булды!» – дип кайтып китә ул.

Концерт, юбилей, туй... Сезгә боларның кайсын үткәру жиңелрәк?

– Чаллы артистлары концертларында конференсье булып бер генә тапкыр эшләмәсәм дә, Казанда, зур сәх-

нәдә Рөстәм Закиров кебек жырчының концертын алып бару, әлбәттә, бик дулкынландыра. Әмма үзеңне шунда ук тынычландырасың да: бу концерт алдан язылган сценарий буенча бара һәм тамашачы да беренче чиратта яраткан артистын тыңларга дип килә. Казанда үткәргән соңгы концертым – махсус хәрби операциядә катнашкан егетләргә 30 тапкыр гуманитар ярдәм илткән Рүзәл Минһажевның патриотик рухта оештырган кичәсе булды. Улларын югалткан эти-әниләр сәхнәгә күтәрелгәч, үземнең дә берара күзләремә яшь тулды, әмма концертны жиренә житкереп башкарып чыктым.

Ә юбилейлар минем өчен иң рәхәт формат: сөйләргә сүз, көйләргә көй бар. Һәрбер кешенең биографиясе белән танышып, кунакларга аны житкерүгә бик житди карыйм. Ул аларга кызык та булырга һәм шул ук вакытта ялыктырмаска да тиеш.

Ә менә туй, никах мәжлесләре алып бару күпкә катлаулырак. Бер генә мисал. Никах сәгать дүрттә башлануырга тиеш иде, ә яшылар: «Без бишкә генә килеп житәбез – фотосессия беткәч кенә», – диләр. «Мәжлесне ничек сездән башка башлыйк?» – дим аптырап... Кунаклар килеп тулды, яшылар юк. Эти-әниләре ут эчендә: «Ничек була инде бу?» – диләр. Ул арада көләш шалтыратта: «Сәгать дүрт тулды бит, башлагыз», – ди. Чыгып бастым зал каршына. «Бүген генә кавышкан кияү белән көләш, мәхәббәттән шашып, Казан урамнары буйлап йөри анда. Житмәсә, бөкегә эләккәннәр. Кичерик аларны, башлый торыйк. Озаккарак тоткарлансалар, диспансеризация үткәрә торырбыз», – дим. Кунаклар арасында табиблар күп булуын белә идем. Рәхәтләнеп көлештеләр – киеренкелек юкка чыкты.

Алып баручы күпмедер дәрәжәдә психолог та булырга тиеш диләр...

– Бик дөрес әйтәләр! Бәйрәмне оештыру алдыннан беренче очрашканда һәркем тормышын өстән-өстән генә сөйли – матурын гына. Шунда ук: «Миңа дөреслек кирәк... Кызыксынуым түгел, әмма кемнеләр артык мактамас өчен барысын да белергә тиешмен», – дим. Тормыш – китаплардан катлаулырак.

...Иртәгә туй дигән көнне бер көләшем елап килеп керде: «Ул өйләнмим дип әйтә», – ди. Аны ничек кирәк алай азрак тынычландырдым да, кайтарып жибердем. Кияүне үземә чакырдым. Өйдән чыгып киткән, ялгызы Кама буенда йөри икән. Андый вакытта эти-әнинен түгел, чит кешенең сүзе үтемлерәк була, аны яхшырак ишетәләр. «Син аны бөтенләй яратмыйсыңмы?» – дим. «Яратам...» – ди. «Үзеңнең кирелегәң аркасында иртәгә бөтен дөньяны пыран-заран китерәчегеңне чамалыйсыңмы? Эти-әниң авырлык китерәчәксен, кыз баланың язмышын жиңерәчәксен. Аннары үкенсәң дә, берсен дә төзәтеп булмаячак», – дим. Уйланып калды... Бер дигән итеп торып яталар энә!

Бик озак еллар депрессиядә булган бер апа, юбилеен уздырганнан соң, хастаханәгә юлны онытты. Кызлары миңа: «Сез – чын психолог», – диләр. Быел әниләре алардан качып жиләккә йөргән – яшәү теләге уянган дип, мин дә аның өчен бик сөендем.

Алып баручының максаты...

– Мин аны кунакларга башта ук әйтәм: «Бүгенге бәйрәмнән яшәргә, эшләргә көч-дәрт алып кайтып китәрлек итеп ял иттерергә тиешмен сезне», – дим. Кичәне алып баручының максаты – кунакларны берләштерү, таныштыру, ахырда аларны бер гаилә итеп җыю. Тик гел сөйләп тору түгел! Ул вакытында туктый да белергә тиеш. Шундый моментлар була: сөйләгән сүзләрең белән кунакларны елатасың. Әмма чаманы югалтмаска кирәк: шунда ук башка темага күчеп, икенче минутта син инде аларны елмайта алырга тиешсең.

Бурычлары да күп алып баручының. Ул гел уртада, бөтен кешенең дә күзгә аңарда – бәйрәмнең рухын ул тудыра. Ә теләсә кайсы бәйрәмдә сине киemenә карап каршы алалар. Кич буена өч-дүрт күлмәк алыштырам. «Күлмәк еш алыштыручы Гөлназ», дип сөйләләр минем хакта. Тагын әле «шигырьне матур сөйләүче, елатучы, биетүче, бертуктаусыз биеп торучы», дип тә әйтәләр... Бер үк нәселгә тагын бәйрәм оештырам икән, алдагы юлы кигән күлмәкләрдән бармаска тиешмен. Тик төп игътибар бәйрәмнең сәбәпчеләрендә булырга тиешлеген дә онытырга ярамый – бу да шактый катлаулы бурыч.

Ясалма фәһем яки роботлар эшли алмаган эшне башкара алып баручы: ул кешеләргә беренче чиратта эмоцияләр бүләк итә. Теләсә кайсы кешенең тормышта ирешкән уңышлары бар – мин шуларны табып күрсәтергә тиеш. «Авылда үстем... Гап-гади итеп яшәдем... Башкалар кебек сөйләргә бернәрсәм юк», – ди кайберәүләр. «Бәйрәмне кызыгыз (улыгыз) оештыра. Ә бу бик күп нәрсә хакында сөйли», – дим андыйларга. Юбияр шунда ук балкып китә! Мин уздырган бәйрәмдә кешеләр үз-үзләренә читтән башка күз белән карыйлар.

Туй беренче чиратта кәләш бәйрәме дип санала.

Сезнең өчен беренче максат кәләшкә ошаумы?

– Дөресен әйткәндә, күп вакыт алып баручыны кәләш тә, кияү дә сайламый. Акчасын без түлибез дип, барысын да эти-әни хәл итәргә тырыша. Әмма мин: «Гомерләрендә бер уза торган бәйрәм үпкәләшле булмасын», – дим. Аннан яшьләр белән очрашабыз. Очрашкан, аларны үземә гашыйк итү инде үземнән генә тора.

Алып баручы туйга кадәр һәм туйда – икесе ике кеше. Туйга кадәр мин аларның төп киңәшчесе: һәр моментны энәсеннән жебенә кадәр сөйләшәбез. «Бер нәрсә өчен дә борчылмагыз, аның өчен мин бар. Иң мөһиме – безгә уртак фикергә килергә кирәк», – дим аларга. Бу урында алып баручыга бик зур сабырлык та кирәк. Кеше үз гомерендә мондый чараны бер тапкыр үткәрә һәм аның сораулары бик күп: «Парикмахер чөчнә озак ясармы икән? Никахны сәгать унда башласак, хәзрәткә укырга күпме вакыт кирәк? Язылышуны ничәгә куярга икән?...» Ахырда туганлашып бетүбез гажәп түгел... Аннан алар мине кабат чираттагы бәйрәм-нәренә чакыралар. Бер генә тапкыр да түгел!

Мин моны мәжлестә беркайчан да эшләмим

дигән нәрсәләр турында әйтә аласызмы?

– Беркайчан исерткеч эчемлеккә кагылмыйм. Тәнәфес вакытында аерым бүлмәдә ял итеп утырмыйм – мин

һәрвакыт халык белән. Каядыр барасым бар, ашыгам дип, бер бәйрәмне дә кыскартмыйм. Бәяне өч тапкыр арттырып башка җиргә чакырганнары бар, әмма мин алдан вәгъдә иткән бәйрәмгә бармыйча калмыйм. 8–10 кешелек кенә табын булса да, чәч һәм макияж ясамыйча килмим. Беркайчан табында кешене аермыйм. Кунакларга биргән энергиямне кызганмыйм. Икенче көнне үк мин аны кабат җыям: яңа шигырь ятлыйм, урманга йөрергә чыгам, ел әйләнәсе чишмәдә су коенам...

Ким дигәндә, атнага өч кич сез өйдә юк дип аңлыйм...

– «Ирең ничек сине өеңнән куып чыгармый?» – дигән сорауны миңа бик еш бирәләр. Ә мин аларга шаяртып: «Өйдә тормагач, ничек куып чыгара алысын?!» – дим. (Кәлә.) Дөресен әйткәндә, барысына да җитешәм – өйдәгеләргә ярымфабрикатлардан ашарга әзерләгәнәм юк. Атна саен эти-әниләр янына да кайтам, кайнаманны да читтә калдырмыйм. Кайнатам көтмәгәндә китеп барды да әни хәзер ялгыз гына. Безнең эти бик матур итеп кичәләр алып бара иде. Кайнатамның шушы яраткан һөнәрен давам итәм шикелле тоям үземне. Аның кебек үк Әнгам Атнабаев, Шәмсия Жиһангирова, Сажидә Сөләйманова шигырьләрен яратып укыйм. Мин үткәргән бәйрәмнән соң кешеләр шигырьгә гашыйк була. Хәтта күбрәк рус телендә аралашкан кунаклар да: «Күптән мондый әдәби телне ишеткән юк иде», – дип рәхмәт әйтә. Без өйдә дә балалар белән бары тик татар телендә генә сөйләшәбез. Бәйрәмнәрәм дә чиста татар телендә генә уза. 5–10 процент кына булса да русча алып барыгыз әле, дигәнгә дә ризалашмыйм, иң зур теләгем – үземә ошаган матур бәйрәм үткөрү.

РЕКЛАМА ХОКУКЫНДА

СОЛДАТ ТУРЫНДА БАЛЛАДА

Фотолар: Анна Арахамия һәм шахси архивтан.

Чулпан ГАЛИӘХМӘТОВА

«Ул аны батырлык итеп кабул итмәде. Күңеле кушканга эшләгән. Мәрхәмәтле йөрәкле иде шул. Әмма хыялы гына чынга ашмый калды...» Хәбирә апа ГАНИЕВА махсус хәрби операциядә һәлак булган улы Маратның интернет челтәрләрендә инде балладага әйләнгән батырлыгын тыйнак кына энә шулай дип аңлата. Марат турында жырны ничә тапкыр тыңлады икән, тыңлаган саен йөрәге ярылырдай хәлдә күз яшьләренә буыла. Маратның ике туган апасы Резеда исә аның батырлыгы тарихта язылып калырга тиеш дип саный. Николай Масаловлар Бөек Ватан сугышында гына булмаган...

Марат – Казанның гап-гади егете. Олы улы Айрат елый-елый ялынып сораганга алып кайта аны Хәбирә апа. Күршеләрендә икешәр бала, Айрат кына ялгызы. Үзеннән тугыз яшькә кече энесен Айрат кулыннан төшерми дә үстерә. «Бер-берсен бик яраталар иде инде. Башта арбада тартып, аннан соң велосипедына утыртып кына йөрдә. Берсендә Айратны хастаханәгә салдык, операция ясадылар. «Әни, ул үлмәячәкме?» – дип, үксеп-үксеп елаган иде шул чакта Марат», – дип искә ала Хәбирә апа улының кечкенә чакларын. Менә мәктәптә укырга гына яратмый Марат. Югыйсә әдәби китапларны су урынына эчә. Айрат армиягә киткәнче китап базасында эшли. 90 нчы еллар... Хезмәт хакын аңа китаплата бирәләр. Ике туган рәхәтләнә генә укып. Марат тарихны бик ярата. Бөек Ватан сугышында катнашкан Габделбарый бабасыннан һаман сугыш кырындагы стратегияләргә сөйләтә. Ник сез болай бардыгыз, менә болай һөжүм итәргә кирәк иде бит, дип, аптыратып бетерә. «Бер тарих кына житми, хәрби булыр өчен төгәл фәннәр кирәк», – дип киңәш тә биреп карый Хәбирә апаның энесе отставкадагы полковник Сәлим Куртаев. Гуманитар фәннәр аңа яхшырак бирелгән булгандыр, мөгаен. Педагогика институтына барып, күрше егет өчен татар теленнән имтихан биреп, укырга керергә ярдәм итә. «Улым, ник син дә укырга кермисең соң?» –

Марат ГАНИЕВ – Казан егете. Армия сафларыннан кайткач, контракт төзеп тә хәрби хезмәткә барып кайта. Кече сержант мобилизация башлануга үз теләге белән махсус хәрби операциягә китә. Нәкъ 20 айдан соң 2024 елның 26 июнендә Бахмут районында барган каты бәрелешләр вакытында Нью-Йорк авылын алганда һәлак була. Россия Президенты Указы нигезендә үлгәннән соң Батырлык ордены тапшырыла.

ди ана. «Миңа нәрсәгә ул», – ди, яшылек ваемсызлыгына бирелеп. Махсус хәрби операциягә киткәч укымаганына бик үкенә Марат. «Стратегияне беләм, әмма аңлатыр өчен белемем житми, укыйсы калган», – дип сөйли. Бәлки, хәрби булып та киткән булыр иде. Армия сафларында хезмәт итеп кайткач, ике тапкыр контракт төзеп китә, әмма икесендә дә частылары таралып, кире кайта.

Мобилизация башлануга, военкоматка барып гариза яза. Күршеләренә килеп йөри торган хәрбинен: «Марат, син күз алдыңа да китермисең, анда бик куркыныч. Ул Бөек Ватан сугышы гына түгел. Тагын да хәтәррәк», – диюе дә туктатмый аны. «Анда бит бер миңа гына куркыныч булмайчак», – ди. Әнисенә исә: «Мин анда булырга тиеш», – ди. «Башкача була да алмас иде. Марат хәрбиләр мохитендә үсте. Илне саклау алар канында инде. Бар ир туганнарыбыз армиядә хезмәт итеп кайтты, качып йөрмәде», – ди ике туган апасы Резеда Вәлитова.

Казандагы ЭКСПО үзәгендә ике ай хәрби укулар үтәләр. Аны снайпер итеп билгелиләр. «Акчамны да, вакытымны да жәлләмәдем, малайларны кечкенәдән тиргә йөрттем. Марат бик яхшы атты. Аттракционнардагы атышлы уеннарда бөтен бүләкләрне жыеп алып кайта иде», – ди Хәбирә апа. Хәрби зонада да башта снайпер итеп алалар, аннан соң штурмовиклар командасына

билгелиләр. Ә анда штурмовиклар – иң кирәкле һәм җаваплы подразделение. Нәкъ менә алар һөжүм итү вакытында беренчеләр сафында, авыр шартларда кыюлык, тәвәккәлле, максималь дәрәжәдә оешканлык сорала.

2022 елның октябрендә фронтка киткән Марат анда нәкъ 20 ай була. Шул вакыт эчендә күп һөжүмнәрдә катнашулар, чолганышка элгеп, сиксән көн бер хәбәрсез калулар, өч тапкыр ялга кайтып китүләр... Бер кайтканында телендә һаман бер кыз бала була. «Бигрәк матур иде ул. Ул кызны табып, тәрбиягә аласы килә. Исән-сау булсам, табып алып кайтам аны, әни», – ди ул әнисенә. Аз сөйләшсәң өйрәнгән Мараттан бу кыз тарихын җайлап кына Резеда сораштыра башлый. Әнәсе сөйләгәнне телефонына яздырып та бара.

Марынка дигән авылга һөжүмгә барганда «птчка» диюгә солдатлар кайсы кая кача башлый. Баш очларында очкан дронны алар үзләренчә шулай дип атый. Марат бер өй ишеген бәрәп ача да шунда кереп кача. Берәз тын алгач, почмакта нидер селкенгәннен ишетә. Әллә өрәк инде, дип уйлый башта, аннары каршы як солдаты түгел микән дигән шик туа, әкрән генә барып караса, өч яшьләр тирәсендәгә бер бала утыра. Тирә-ягында беркем юк, мәетләр дә күренми. Каты хәрби бәрелеш бара, дроннар, снарядлар оча, ә өйдә ялгыз бала... «Исеңең ничек?» дип эндәшсәң, Маратка

уенчыгын суза. Фәрештәгә тиң ул кызчыкны ялгызын гына калдыра алмый инде ул. Килеп кәргән хезмәттәшләре белән баланы ничек итеп штабка алып кайту турында уйлалар. Автомат урынына бала күтәреп йөрәп булмый бит инде. Марат украин кызын биштәренә сала да аркасына аса. Дрон тавышы ишетсә, капчыкны корсак ягына күчәрә – балага гына зыян килмәсен. Бөтен курыкканы: еламаса гына ярар иде. Барган юллары – урман аша. Кайтаваз каты булачак. Берзаман кызчык кечкенә йодрыгы белән Маратның каскасына кага башлый. Ашыгысы киләдер дип, аңа кечкенә ипи кисәге суза. Бала шулай капчыкта ипи ашы-ашы кайта. Нәкъ «Маша һәм аю» әкиятендәгә кебек. «Бала гомереннән дә кыйммәт нәрсә юк», – ди Марат ул хәлләренә сөйләгән чакта. Кайтып җитүгә туры полковникка алып бара табышын. «Бу кызга сиңең хөрмәткә Марта исемен бирик», – ди полковник һәм Марат турында мәгълүматны язып ала. «Ул полковникның исемен беләсеңме?» – дип сорый Резеда. «Апа, соң ул бит фирма директоры түгел, полковник. Офицердан ничек исемен сорый алам инде мин?» – ди Марат, апасының беркатлылыгына ачуы да килеп. Маратны шуннан ялга җибәрәләр. Зәңгәр күзле, сары бөдрә чәчле кызчык теленнән төшми аның. Бөтен уе – барып табу була. Улы Артур инде буй җиткәргән, хатыны

белән аерылышкан, бергә дә яшәмиләр, кызны алып кайтса, әнисе белән икәүләп тәрбияләп үстерерләр менә. Тик ялдан соң Маратны башка жиргә җибәрәләр. Элекке урында калган хезмәттәшләре белән кат-кат хәбәргә дә чыгып карый, әмма кызчык турында бер хәбәр таба алмый, шулай да өмете өзелми. Табачак ул аны...

Соңгы ялына кайтканда Марат бигүк сәламәт булмый инде. Төнендә берничә ядрә, контузия алган. Беркая да чыкмый, өйдә генә була ул. «Болай итеп ничек сугышырга барасың инде?» – дип, аны госпитальгә алып китәләр. Якыннарының уйлары – аны алып калып тернәкләндерү була. Хирургка керергә чират көтеп утырганда Марат сикереп тора. «Әни, әйдә өйгә кайтабыз. Монда нәрсә генә дисәләр дә, мин барыбер китәм», – ди ул. «Саулыгың юк бит, улым», – дип әнисенң елавына: «Егетләргә дә, командирга да әйләнеп кайтам дип вәгъдә бирдем. Мин кайтмасам, егетләргә ялга җибәрмәячәкләр. Аларның да гаиләсе, әниләре бар. Менә мин кайткач сиңа рәхәт бит. Алар да улларын көтә», – ди Марат. Аны мәҗбүрләп калдырып булмаганын аңлый туганнары. «Гел шунда ашкынды ул», – ди әнисе дә. Әле бит сары чәчле кызчыкны да табасы... «Марат һәр сүзә өчен җавап бирә торган кеше иде. Ул бит 90 нчы елларда Казанда үскән бала. Группировкаларда тормада да, чын, дәрәҗә «пацан» иде. Биргән сүзендә һәрвакыт торды», – ди Резеда ханым.

2024 елның 26 июнендә әни белән ул соңгы тапкыр телефоннан сөйләшә. Ана җанлы Марат әнисе өчен гел борчылып, җай булган саен шалтыратып, апасына да әнисен ташламауларын гел сорап тора. «Әни, без хәзер сугышка керәбез. Бер машина егетләргә алып китте инде. Хәзер ашап чыгам да, сиңа тагын шалтыратып алырмын», – ди ул әнисенә. Тик насып булмый... «Ул чакта ашап өлгерә алды микән», дип уйлап та йөрәгә өзәләр хәзер ананың. Көнә буге улыннан шалтырату булмагач, Хәбирә апа, жаным берәз тынычланыр дип, аның дива-

нында йоклый һәм төш күрә: улы аяк очына килеп утырып, әкрәк генә: «Әни» дип эндәшә... Шундук уянып сикереп тора әни кеше. «Бу балага берәр хәл булмагандыр бит», дигән хәфевле уйларын куарга тырыша. Ә иртән аңа Резеда кайгы хәбәрә алып килергә мәҗбүр була. «Апа, без Маратны югалттык», – дип хәрби дуслары шалтырата аңа. Донецк өлкәсе Бахмут районындагы Нью-Йорк авылын алганда һәлак була. Батырларча һәлак була. «Ул безне каплады», – диләр көрәштәшләре. Хәбирә апа моңа ышана. Марат бит ул! «Сез йөгерегез, мин сезне каплайым», – дип әйтергә ике дә уйлап тормагандыр ул чакта. Бернәрсәдән дә курыкмый иде шул, «Водоканал»да эшләгәндә аны иң авыр участокларга җибәрделәр. Марат «юк» дип әйтергә яратмаган. «Биш»легә генә укымаса да, тәртибе дә үрнәк булмаса да, чиста һәм батыр йөрәкле Хәбирә апаның улы. Украин кызын коткаруы да юкка түгел инде...

Ә аннан соң билгесезлек... «Без аны алып чыга алмыйбыз, ул «соры зона»да калды», – диләр дуслары. Жәсәден күрмәгәч, рәсми статусы булмагач, ананың өмете дә өзелми. Ә бәлки аны үтермәгәннәрдер, бәлки ул әсирлеккә төшкәндер... Бәлки, кайтып керер... Ишеккә шапкан саен: «Улым, кайтмады микән», дип сикереп тора ул... Әнә шулай сигез ай ярым үтә. Каягына шалтыратып, кемнәргә генә хат язып бетермиләр... Бер хәбәр дә юк. Яман шеш авыруы белән соңгы көчәндә көрәшкән әтисе дә улын көтә... Көннәр ел булып тоела. Ибраһим булып ятмасын, гәүдәсен булса да алып кайтып бирсеннәр инде дип тели башлый апа. Шулай итеп, март башында Корьән ашы үткәргә булалар. Ишегалдына – тавыклары янына чыккан жиреннән Хәбирә апа чарасызлыктан ике кулын күккә төбәп күтәрә дә елый-елый: «Берәр хәбәр бир инде, Аллаһым», – дип ялвара. Өйгә керүгә үк телефоны шалтырый. «Маратның жәсәден алып чыктылар, кайтаралар», – дип, хәрби комиссариаттан шалтыраталар.

Аллаһның кодрәте дими ни дисен инде бу хәлне... Шуннан соң нәкъ ун көннән Маратның әтисе бакыйлыкка күчә. «Маратны көтеп алдым, ике улымны да жир куенына салдым, миңа да вакыт җитте», – ди ул, үз хәлен чамалап...

Маратның Батырлык орденын алырга Хәбирә апа белән Резеда ханым бергә бара. Резеда әнисенң тарихка керми калган батырлыгы турында военкомга сөйли. Берәз вакыт үткәч, аңа журналистлар шалтырата. Марат турында ничек бар шулай сөйләп бирә апасы. Ә берзаман интернет челтәрләрендә Маратка багышланган баллада күрәп алалар. Балладаны көйгә салалар һәм җырга әверелдерәләр. Улын шулай итеп кемнәр хөрмәтләгәннән белми дә апа. Жырыны тыңлаган саен елый һәм рәхмәтләрен укый... Улының батырлыгын һәркем ишетсен, белсен, үсеп килүче буынга үрнәк итеп куйсыннар иде. Хәбирә апалар буыны да немец кызын коткарган совет пехотачысы Николай Масалов батырлыгына сокланып үскән. Шундый Масаловлар хәзер дә бар. Буыннар дөвәмә яши. «Хәзер башка буын, башка кыйммәтләр, диләр. Вакытлар гына үзгәрә, кеше үзгәрми. Кешеләргә коткару дигән төшенчә безнең ил халкының генетик кодына салынган. Илебез, халкыбыз дөһшәтле Бөек Ватан сугышы аша узган. Бу канлы сугыш өенә кермәгән бер генә гаилә дә юк. Шул мохиттә үстек, тәрбияләндек. Һәр гаиләдә дә балаларын чын патриотлар итеп тәрбиялиләрдер. Шунның белән көчле дә инде безнең ил», – ди Хәбирә апа улы һәм ил халкы белән горурланып.

«Әнем турында гомерем буге сөйләячәкмен. Белсеннәр, менә шундый батыр һәм мәрхәмәтле йөрәкле безнең уллар, – ди Резеда ханым. – Алар һәрвакыт ярдәмгә киләчәк. Казандагы берәр урамны да Марат Ганиев исеме белән атасыннар иде дип хыялланам. Аның батырлыгы тарихта калырга тиеш. Егетләребезнең бүгенге батырлыгын тарих онытмасын иде. Бу безнең иң зур теләгебез...»

Бүләкләр уйнатабыз!

2026 елның беренче яртыеллыгына «Сөембикә» журналына язылып, квитанция күчermәсен редакциягә юллаган абунәчеләребез арасында бәйге оештырабыз.

ЖИҢҮЧЕЛӘРНЕ БҮЛӘКЛӘР КӨТӘ:

«Cozy home»*

кибетләр чөлтәреннән

**3 мең сумлык
сертификат**
(3 данә)

*«Коузи Хоум»

«Золотое яблоко»

компаниясеннән

**3 мең сумлык
сертификат**
(3 данә)

Квитанцияләр
2026 елның
20 гыйнварына кадәр
кабул ителә.

Бүләк оту өчен, журналга язылу турындагы квитанция күчermәсен редакциягә юлларга кирәк. Квитанция күчermәләрен жиберүнең берничә юлы бар:

почта аша: 420066,
Казан, Декабристлар ур., 2 нче йорт
редакциянең электрон почтасына:
ssuum@yandex.ru

**Сорауларыгыз булса, редакциягә
шалтыратыгыз:**
8 (843) 222-09-77

«Максидом»

гипермаркетыннан

**3 мең сумлык
сертификат**
(3 данә)

Әлеге чараны оештыручы, кагыйдәләре, бүләкләр саны, уйнату вакыты һәм урыны буенча мәгълүматны www.suuyumbike.ru сайтында укыгыз. Акция 2025 елның 15 ноябреннән 2026 елның 20 февраленә кадәр уздырыла. АО «ТАТМЕДИА» реклама 16+.
Бүләкләр рәсәмдәге белән тәңгәл килмәскә мөмкин.

«ИҢ КЫЕНЫ – КЕШЕ ГОЗЕРЕН ҮТИ АЛМАУ»

Без гаиләдә дүрт бала үстек. Әнибез уңган, булдыклы һәм бик ярдәмчел кеше иде. Ул күпне күргән, күпне кичергән. Илгә зур кайгы-хәсрәт китергән иң хәтәр заманда Ленинградка кадәр барып житә. Ладога күле буйлап чын мәгънәсендә «тормыш юлы» үтә. Ул чагын-да аңа нибары унтугыз яшь була. Тик яшьлектә күргәннәре эзсез югалмады. Санаулы гына кыска гомерендә әнием район элемтә үзәгендә баш бухгалтер да, почта бүлекчәсе җитәкчесе дә булып эшләде. Бик кунакчыл кеше иде. Иртәнге сәгать биштә коймагы әзер була торган иде. **ИҢ ТӘМЛЕСЕ – ӘНИ ПЕШЕРГӘН БӘЛЕШЛӘР!** Кем керсә дә, өстәл янына утыртып ашатыгыз, ди торган иде. Ленинград блокадасын күргән кеше бит, ачлыкның ни икәнен яхшы белә.

Әти белән әни тәрбиясендә үстек. Безне: **«УҢЫШКА ИРЕШҮ ҮЗЕГЕЗДӘН ТОРА»** дип тәрбияләделәр.

Әти дә әни шикелле Бөек Ватан сугышы ветераны. Курскины, Польша, Венгрия җирләрен үтеп, Берлинга кадәр барып житкән. «Икегез дә сугыш ветераны, бер машина да ала алмыйсыз», – дигән сүзезгә дә җаваплары бер иде: **«БЕЗГӘ БЕРКЕМ ДӘ, ШУЛ ИСӘПТӘН, ХӨКҮМӘТ ТӘ БЕРНӘРСӘ ТИЕШ ТҮГЕЛ,** теләгегез бар икән, үз тырышлыгыгыз белән алыгыз!» – дия торганнар иде.

Озак еллар район башлыгы урынбасары вазыйфасын башкаруымны мин хезмәт кешесенең кадерен белгән, халыкның яшәү шартларын яхшырту өчен бөтен көчен куйган булдыклы җитәкчеләр белән эшләвем белән бәйлим. Ватан язмышы хәл ителгән, СССР таркалып, ил бермәл билгесезлектә калган иң авыр, тынгысыз чорларда районны күтәрүгә алынган хакимият башлыгы Мөхәмәт Гатиятуллин халык ышанычын тулысынча аклады. Ул чорда халык мәнфәгатен үз йөрәге аша уздыра белгән, абруйлы һәм кыю җитәкче төбәгебезнең данын ерак-еракларга тараткан метал савыт-саба заводын, киеш итек комбинатын, тегү һәм мех фабрикаларын саклап калуга зур өлеш керткән җитәкче райондашларын сынмаска-сыгылмаска өйрәттә. **ИҢ ЗУР БАЙЛЫК – УЛ ХЕЗМӘТ КЕШЕСЕ** дигән алтын бәһасенә торырдай сүзләргә дә беренче булып ул әйтте.

Мин эшләгән чорда Кукмара районы хакимиятенә дүртенче җитәкче килде. Әйтергә кирәк, иң яше. Исеме республикада гына түгел, Россиянең күп төбәкләрендә билгеле, таныш булган шәхес Сергей Димитриев белән янәшә эшләү үзе зур бәхет. Чөнки без – бер сулышта. Максатыбыз да халыкка хезмәт итү. **КЕШЕ ЯЗМЫШЫ-НА БИТАРАФ КАЛУ – УЛ БИТАРАФЛЫК КЫНА ТҮГЕЛ, ШӘФКАТЬСЕЗЛЕК.**

Кукмара районы гомер-гомергә үзенең алтын куллы, хезмәт сөючән, тырыш халкы белән дан тоткан. **Ә МОНДЫЙ ХАЛЫК БЕЛӘН ЭШЛӘГӘН ҖИТӘКЧЕ, ШУШЫ СЫЙФАТЛАРЫ БЕЛӘН БЕР БАШКА ӨСТЕН БУЛЫРГА ТИЕШ.** Башкача ярамый. Без моны кагыйдә итеп алдык.

Җитәкчеләрнең кайсын гына мисал итеп китермә – район башлыгы белән дә, эшчеләре белән дә урта тел таба беләләр. Җыеп әйткәндә, үз эшләрененң осталары! Шуңадырмы, соңгы елларда Кукмара танымаслык булып үзгәрде. Килгән кунаклар тиз арада үсеп чыккан яңа йортларга, төзек-чиста урамнарда, асфальтлы тигез юлларга карап гәҗәпләнә, соклануын белдерә. Бу уңайдан инвесторларның да зур өлеш керткән әйтеп үтмичә булмый. Тынгысыз, эзләнүчән җитәкче булганда гына ирешергә мөмкин мондый уңышларга! Илдә, республикада икътисади киеренкелек булуга да карамастан, башлыгыбыз федераль һәм республикабызның Президент программаларында каралган барлык мөмкинлекләрдән файдалана. Бурычны да төгәл итеп куя белә. **ЭЗЛЕКЛЕК ҺӘМ ҖИТДИ КОНТРОЛЬ ҮЗЕНЕҢ НӘТИҖӘСЕН БИРМИ КАЛМЫЙ.**

Эш дәверемдә миңа бик күп кешеләр белән очрашырга туры килде. Мөрәҗәгать итүчеләрнең һәркайсы синең яңга үз проблемасы, үз борчулары белән килә. Минем өчен **ИҢ КЫЕНЫ – КЕШЕ ГОЗЕРЕН ҮТИ АЛМАУ.** Кешегә ярдәм күрсәтергә, аның борчулары белән яшәргә кирәк! Сиңа ышаналар, ярдәм өмет итәләр. ничек эшләмисең, ничек булышмыйсың инде...

Проблемалар күп вакыт торак шартларын яхшыртуга кайтып кала. Ә моны теләк булу белән генә хәл итеп булмый. Мәсьәләне уртага салып сөйләшкәч, гамәлдәге

Кукмара районы
башлыгы киңәшчесе
Рәвия КӘРИМУЛЛИНАның
тормыш кагыйдәләре

Фото: Анна Арахамия

законнарга нигезләп аңлаткач, килеп туган ситуациядә ни эшләргә кирәклеге аңлап, риза булып, рәхмәт әйтеп китәләр. Эти-әни безне **ҮЗЕҢ ҖАВАПЛИК АЛЫРГА ҺӘМ НӘТИҖГӘ ИРЕШЕРГӘ** өйрәтте.

Алга куелган максат, бурыч, шуларны үтәүгә омтылу көч өстәде. Дәрәсә әйткәндә, артка борылып карарга, эшләгән кадрәсә анализларга да вакыт булмады. Гел алга барырга... Яңа көн яңа мәшәкәтләр өстәп торды. Шулай итеп, 50 ел хезмәт юлы узып та китте. Кирәкле, җаваплы эштә эшләвемне аңлай идем. Шуңа да **БҮГЕН ЭШЛИСЕН, ИРТӨГӘГӘ КАЛДЫРМАСКА** тырыштым. Болай эшләү миңа көч тә, энергия дә бирде.

ЭШНЕҢ ҖАЕН, РӘТЕН БЕЛГӘН КЕШЕГӘ ВАКЫТ ҖИТӘ УЛ! «Бу эш синеке, моңысы минеке», – дип, эш бүлешеп утырмаска кирәк.

Республиканың язмышы хәл ителгән, суверенитет турында Декларация игълан ителгән, Татарстан Республикасының Конституциясе кабул ителгән, беренче Президентыбыз Минтимер Шәрипович Шәймиевне сайлаган хәлиткеч вакыйгаларда үземнең дә өлешем керүе белән горурланам. Администрация бинасы ишеген ачып кергән көннәргә яхшы хәтерлим. Педагог кешегә район масштабындагы мәсьәләләрне хәл итүне ышанып тапшырсиннар әле! 1987 елның язга кереп барган бер матур көн иде. «Заманалар авыр, тик син булдырыдың!» – диде беренче Президентыбыз, ул вакытта ТАССР Министрлар Советы Рәисе Минтимер Шәймиев. Шул чагында искә төште дә инде әнинең миңа кат-кат әйтә торган зирәк сүзләре. **«ТӘВӘККӘЛ БУЛСАҢ, БУЛДЫРЫСЫҢ!»** Эти-әни тәрбиясе, аларның тормышы, башкарган вазыйфалары, йөрәккә уелып калган үзәккә өзәрдәй сүзләре баланы гомер буена озата йөрүче күзгә күренмәс киңәшчегә әйләнә.

Без ике әби тәрбиясендә үскән балалар. Әнинең әнисе туры сүзлә, төгәл фикер иде. Аны бик хөрмәтлеләр иде. Ул күп сөйләгәнне яратмады. **«ӘЙТЕР СҮЗЕҢ КӨМӨШ БУЛСА, ӘЙТМӘГӘНЭҢ АЛТЫНДЫР»**, – ди торган иде ул безгә. Әбиемнең бу сүзләре кайчак бик ярап куя.

Балачактан безне кеше әйберенә кагылмаска, кызык-маска өйрәттеләр. **«БЕР СУМ КЕРСӘ, ЙӨЗ СУМ ЧЫГЫП КИТӘ»**. Әнинең әйткәне башыма тапкырлау табличасы сыман сөңеп калды. Көн-төн эштә, гел халык

арасында булган кеше өчен кисәтү кебек яңгыраган бу сүзләр һәркайсыбызның күчеленә сөңсә иде.

Гомерем буге Кукмарамны, Татарстанны яраттым. Чит төбәкләрдә булганда республикабыз өчен, татар булуыбыз өчен горурлык хисләре кичерәм. **МӘДӘНИЯТБЕЗНЕ, ГОРЕФ-ГАДӘТЛӘРЕБЕЗНЕ САКЛАУ – ҺӘРКАЙСЫБЫЗНЫҢ ИЗГЕ БУРЫЧЫ**. Безне еш кына Россия төбәкләрендә барган Бөтенроссия авыл Сабан-туиларын уздыруга җаваплы итеп билгелиләр.

Шунысын да искәртеп үтәм, федераль күләмдә В. В. Путин инициативасы белән булдырылган милли проектларны, федераль дәүләт программаларын гамәлгә ашыруда без иң активлар рәтендә. Көчле, район өчен күп кенә мәсьәләләрне уңай хәл иткән депутатлар белән дә эшләргә туры килә. Районыбыз – алдынгылар рәтендә. Кукмара районы башлыгы Сергей Димитриевның район, республика мәнфәгатьләрендәгә нәтиҗәле хезмәте югары бәяләнә. Без – «Республика алдындагы казанышлары өчен» ордены белән бүләкләнгән бердәнбер район. Җитәкчез без очрашуларда райондашларыбызга: «Бу бүләкне алуда сезнең һәрберегезнең өлеше бар», – дип сөендерә. **ХАЛЫККА РӘХМӘТЛЕ БУЛА БЕЛЕРГӘ КИРӘК**.

СПОРТ – УЛ СӘЛАМӘТЛЕК. Мин инде озак еллар традицион Кытай сәламәтләндерү системасы (цигун) буенча иртәнге күнегүләр алып барам. Ул миңа энергия бирә, кәефне күтәрә. Эшләү дәверемдә больничныйга чыгарга да вакытым булмады.

ИРТӘ ТОРЫРГА ЯРАТАМ. Башкалар уянгач, өстәлдә коймак пешкән, чәй кайнаган була.

КӨНЕМНЕ ЭШТӘ КИЛЕП ТУГАН МӘСЬӘЛӘЛӘРНЕ ХӘЛ ИТҮДӘН БАШЛЫМ... ҺӘМ ШУНЫҢ БЕЛӘН ТӨГӘЛЛИМ.

ТУГАННАРЫМНЫ БЕРКАЙЧАН ОНЫТМЫЙМ.

Без һәрвакыт бергә. Борчу-хәсрәт килсә дә, шатлык-куанычлар булса да туган нигезгә, мин яшәгән йортка җыелабыз.

Адам баласы тормышта төрле хәлләргә юлыга. Ничек кенә булмасын, **КЕШЕ ҮЗЕ БУЛЫП КАЛЫРГА ТИЕШ** дип саныйм.

Мәдинә АВЗАЛОВА әзерләде.

РЕДАКЦИЯДӘН: Рәвия Абдулла кызы Кәримуллинаны – хезмәт юлын Кукмара районы мәгариф бүлегә инспекторы вазыйфасын үтәүдән башлап, район Башкарма комитеты секретаре, район Советы рәисе урынбасары, район башлыгы урынбасары, 2020 елдан район башлыгы киңәшчесе булып эшләгән тәвәккәл, тыйнак, зирәк, һәрчак ярдәм кулын сузарга әзер торучы Кукмара горурлыгы булган шәхесне – журналыбыз укучылары исемнән олы юбилее белән котлыйбыз! Сәламәтлек, тынгысыз эшендә зур уңышлар телибез!

■ татмедиа

100 мең сум

Бүләкләр уйнату
2026 елның
4 февралендә

Газета-журналларга
язылып телевизор һәм
башка бүләкләр от

ЯЗЫЛ

2026 елның беренче яртыеллыгына «ТАТМЕДИА» АЖнең ике басмасына языл (акциядә катнашучы басмалар белән tatmedia.ru сайтында танышып була)

Өлеге чараны оештыручы, кагыйдәләре, бүләкләр саны, уйнату вакыты һәм урыны буенча мәгълүматны tatmedia.ru сайтында белә аласыз. Акция 2025 елның 6 октябреннән 2026 елның 20 мартына кадәр уздырыла. Гаризалар 25.01.2026 кадәр кабул ителә. Реклама. Яшь чикләве 16+. Бүләкләр рәсемдәгедән аерылырга мөмкин.

«ТАТМЕДИА» акционерлар җәмгыяте, ТР, Казан шәһәре, Декабристлар урамы, д. 2, ГРН 1071690057834

ЖИБӘР

«Акция» билгесен куеп, язылу квитанцияләренәң копиясен безгә 2026 елның 25 гыйнварына кадәр жибәр (телефон номерыгызны язарга онытмагыз!). Адрес: 420066, Казан шәһәре, Декабристлар урамы, 2 яки podpiska@tatmedia.ru

ОТ

Телевизор, тегү машинасы, вертикаль пылесос һәм башка бүләкләр от. Иң зур бүләк – 100 мең сум акча! Бүләкләрне уйнату 2026 елның 4 февралендә узачак.

ӨЧ ТӘҮЛЕК ИОКЛАМЫЙЧА... ЯЗАБЫЗМЫ?

Гөлнара
ЖӘЛИЛОВА

Эльмира апаны мин балачактан, мәктәп елларыннан ук беләм. Бердән, якташ: икебез дә Сөн кызлары. Аның эти-әнисе минем Тәкирә әбием белән бергә укытып та йөргән әле. Икенчедән, ул минем хыял дөньясындагы журналистикадан. Безнең Аеш авылы мәктәбенә очрашуга кайтуы әле дә күз алдымда. Каре итеп кистергән чәчләре, елмаеп сөйләшүләре, шигырь-мәкаләләремне мактап: «Синнән менә дигән журналист чыгачак киләчәктә!» – дип үсендерүләре... Хужалык житәкчесе әтием, балалар үз якташ абый-апаларын күрсеннәр, белсеннәр, дип, Роберт абый Миңнуллин белән Эльмира апа Закированы очрашуга махсус чакырып кайтарган иде ул чакта. Аннары яшь журналистларның мин ел саен бара торган «Алтын каләм» фестивале бар бит әле!.. Ә жюри әгъзасы Эльмира апа көне-төне безнең белән! Мин дә Гран-прига лаек булдым. Журналистика факультетына имтихансыз гына кабул да ителдем!.. Аннары инде Эльмира апа белән коллегалар булып аралаша башладык. Ул эшләгән журналда балалар редколлегиясе бар, ул актив кызларны-малайларны Президентка, министрларга, депутатларга интервьюларга алып бара, хәтта Мәскәүгә Дәүләт Думасына жибәрә... Флешмоблар, автостоплар, дебютлар... Маңаралар, кызыклы вакыйгалар, иңат белән тулы дөнья икән бу редакция тормышы. Минем дә шундый журналист буласым килә. Бүген менә шул журналистикага алып килгән озын-озак юл турында тәмләп сөйләшеп утырабыз.

Балачакның матурлык дәресләре

Укытучылар баласы нинди була ди инде? Тәртип-ле-тәүфыйклы, яхшы билгеләргә генә укый, нәрсә кушсаң, шуны вакытында үти. Ә менә сез бу кысаларга бик үк туры да килеп бетмисез кебек. Табигатьтәнме, тәрбиядәнме салынган хыялыйлык, романтика, мажараларга омтылу холкыгызда калка да чыга. Мәктәп бакчасында практика үткәндә койма аша сикерүгез соң... Өр-яңа күлмәгегезнең койма башына эләгеп умырылуы... (Көлешәбез.) «Ир балалар кебек койма башынан йөрмәсәң!» – дип, әниегез шелтәләр тә куйган. Шул хакта укыдым да көлдем рәхәтләнеп! Гел малайлар сыман...

– Гел малайлар сыман футбол да тибә идек. СССР хоккей жыйелма командасының болельщиклары идек без! Бөтен матчларны карап барабыз. Эти хәрби киём-нән башлангыч хәрби әзерлек дәресләреннән укыткач, Калашников автоматын сүтеп жыйрга да өйрәндек. Вакытка бит ул! Яраткан укытучыбызга чәчәкләр бүләк итәбез дип, югары очтагы берничә кыз һәм малай сүз куештык та, кич караңгыда тагын койма аша гына сикереп, берәүләрнең бакчасынан сирень мутап чыктык. Укытучы апа яшәгән фатирның баскычында чәчәкләр калдырып киткәндә авылда утлар сүнгән иде инде. Мин унынчыда укыганда район газетасы каршында «Агыйдел дулкыннары» ижәт берләшмәсе эшли башлады. Нәсерләр, хикәяләр язгач, мине дә утырышларга чакыралар иде. Дәресләр калдыра-калдыра, кышын трактор чаналарына утырып, 30 чакрымдагы Актанышка барырлык тәвәккәллек каян килгәндер...

Актаныш районы Байсар авылында, укытучылар Мизхәт абый белән Роза апа гаиләсендә туып-үскән Эльмира шәп йөгәрешче дә булган дип беләм әле.

– Кыска дистанцияләргә – 60, 100 метрга йөгәрә идем. Сеңлем Рита белән мәктәп данын яклап район спартакиадаларында катнаштык. Бертуган Мәжитовалар йөгәрә, кем алданрак килер, дип, судьялар комментарийлар бирәләр иде. Ә Байсар урманнарында узган район туристик слетларында безгә тиңнәр юк та юк инде! Кулга карта тотып, азимутлар буенча йөгәрү, учакта ашарга пешерү, палаткаларда кунулар... Укытучыларыбыз исә республика ярышларында да беренчелекне яулады. Поход биштәрләрен асып, Төньяк Кавказда да үзләрен чын туристлар итеп танытып кайттылар. Эти дә шулар арасында иде.

Ә әдәбият-сәнгатькә мөхәббәт каян килде икән?

– Без бик актив, әллә нәрсәләр уйлап чыгарырга әвәс идек. Кышкы салкыннарда да авылга почта машинасы килүне каравыллап торабыз. Югыйсә өйгә китерәләр бит инде ул газета-журналларны! Юк, «Яшь ленинчы»ны тизрәк кулга тотып, үзебез язган мәкаләләрне эзләп табасы йә редакциядән үзгә атап жибәрелгән хатны тизрәк ачып укыйсы килә! Эти белән әни «Азат хатын», «Совет мәктәбе»ннән тыш, «Роман-газета», «Знамя», «Нева», «Москва» журналларын алдыра. Унынчыда

укыганда эти мине хәтта «Журналист» журналына яздырды. Ә немец теленнән укытучы әниңең һәр эшеннән матурлык, зәвык бөркелә иде. Ул бәйли дә, чигә дә, чәчәкләр дә үстерә... Атаклы рәссамнар картиналарыннан репродукцияләрен төрле журналлардан жыйеп барып төпләтте дә, ике зур альбом килеп чыкты. Серов, Суриков, Айвазовский, Шишкин, Крамской картиналары әле дә күз алдымда.

Эти укытучылар куйган спектакльләрдә гел төп рольләрдә уйный иде. Бервакыт «Зәңгәр шәл»дән ишан хәзрәт ролен кабатлап йөри. И кызык миңа! Тагын ниләр булганын беләсе килә. Өченче класста шулай итеп тәки Кәрим Тинчуринның калын китабыннан «Зәңгәр шәл»не укып чыктым. Ә мәктәп китапханәсеннән укырга кәргәнче үк китаплар алып укый идем инде.

Илһам Шакиров, Әлфия Авзалова жырларында үстек. Клавдия Шульженко, Марк Бернес, Эдита Пьеха, Мөслим Магомаев пластинкаларын тыңлый идек. Киноартистлар фотоларыннан төзелгән альбомнарым әле дә саклана. Дөнья күрсеннәр, офыклары киңәйсен диптер инде, эти белән әни безне төрле шәһәрләргә дә алып бардылар. Пароходта дүрт кешелек каютада Уфага баруларыбыз, Казаннан кайтканда Кама белән Агыйдел кушылган урынны – карасу дулкыннарының кинәт яктырып киткән күрүләр, ерак ярлар якынаеп, яр буендагы яшел әрәмәләргә, печән чүмәләләренә сокланулар... Болар, мөгаен, матурлык дәресләре булгандыр, мине әкрән генә ижәт дөньясына әзерләгәндер.

Казан, университет, редакция...

Һәм сез университетның журналистика бүлегенә керү хыяллары белән Казанга килгәнсездер.

– Университетка документлар тапшырырга килгәч, иң башта үземә бик якын булган «Яшь ленинчы» редакциясенә бардым. Әллә каян танып, якын итеп сөйләшәләр. Тик... «Татар теле һәм әдәбияты бүлегенә керсәң, яхшырак булыр. Телне, әдәбиятны тирәнтен өйрәнәчәксез», – диләр. Укытучы булырга да каршы түгел үзем. Ләкин, үжәтләнеп, укытучы буласым килми, дип алдашам. «Без дә татар теле һәм әдәбияты бүлеген тәмамладык», – ди Саимә апа Ибраһимова. Ризалашкандай булдым. Алай да: «Рекомендацияне тарих-филология факультетына дип языгыз», – дим Хәкимжан Халиковка. Бәлки, журналистика бүлегенә тапшырым дигән уй һаман тынгы бирми. Рекомендация язучы ул вакытта шунда эшләгән Әхәт Гаффарга тапшырдылар. Ә ул, сиңа журналистика ныграк туры килә, дип, күңелне алгысытып тора, житмәсә. Шулай итеп, Казан дәүләт университетының татар теле һәм әдәбияты бүлегенә укырга кердем. Журналистика бүлегенә күчү турындагы икеле-микеле уйлар әкрәнләп юкка чыкты.

Ә журналистика? Хыяллар?..

– Соңгы курсларда бүлекнең «Әдәби сүз» исемле 3-4 метрлы стена газетасында җаваплы секретарь идем. Бишенче курста педпрактикага үзгәбезнең авыл мәктәбенә кайттым. Ялга китеп барган татар теле укытучысын алыштырып, ике 4 нче, ике 8 нче, өч 9 нчы, өч

10 нчы классларда татар теле, әдәбият укытам, дүртләрнең класс житәкчесе. «Әдәби сүз»не дә рулон итеп төрөп алып кайттым бит! Иң сәләтле югары класс укучыларын жыеп, коридорның буеннан-буена сузылырлык итеп озын стена газетасы чыгарабыз. Авыл клубында татар теле буенча КВН үткәрәбез, яшь журналистлар түгәрәге оештырып, газеталарга мәкаләләр язабыз. Педпрактика буенча конференциядә эшләремә югары бәя бирделәр. Диплом житәкчем Мөхәммәт абый Мәһдиев: «Мондый әзерлек белән укытырга кайтасыздыр инде. РОНОдан вызов ясылардыр», – дип куйды. «Ә минем редакциядә эшләп карыйсым килә. Район газетасына китәргә дә риза мин», – дим батыраеп. «Ә нигә район газетасы? Әнә «Ялкын»га кеше кирәк. Җаваплы секретарь Разил Вәлиев көн дә чыттырота. Яза белгән егет кирәк иде безгә, ди. Сөз егетләр кебек эшли аласыз, минемчә», – димәсәнме! Шулай итеп, уйламаганда-көтмәгәндә бишенче курста ук «Ялкын»да эшли башладым.

Сөзгә уңыш бик тиз елмайган!

– Әйе, әле студент кына идем бит. Кыюсыз, оялчан бер кыз. Мартта эшкә урнаштым, июньдә диплом якладым. Соңрак әйттеләр инде. Баш редактор Роза апа Хафизова башта шикләнебрәк торган: «Бала гына бит әле. Кытырак берәр сүз әйтсәң елап жибәрмәс микән?» – дигән булган. Эшкә урнашканда гариза язу да кызык кына булды. Рәсми кәгазыләрне ничек язасын беләм үзе. Ләкин гаризага мине шундый вазыйфага эшкә алуыгызны сорыйм, дип тә язарга кирәк бит әле – ә мин бел-мим. Җаваплы секретарьдан кереп сорарга киңәш ител-ләр. Разил абый шаяртып сөйләшәргә ярата. «Редактор буласың килдемәни?» – ди. Кызанып чыктым: «Ю-уу-ук», – дим. Ә ул: «Редактор буласың килгән инде, – дип елмайды да, – Баш редактор исеменә мине редактор итеп эшкә алуыгызны сорыйм, дип язасың», – дип өйрәтте. Шунда гына журналда баш редактор, бүлек редакторы, өлкән редактор, редактор вазыйфалары барын аңладым. Өстәлемдә – тау кадәр хатлар: шигырь-ләр, әкиятләр, мәкаләләр, рәсемнәр... Һәрберсенә җавап язарга кирәк. Күңел күтәрерлек сүзләр табып, үсенде-реп... Роза апа әйткәнчә, балаларга «хөрмәтле» дип түгел, «кадерле» дип эндәшәргә... Ә ул хатлар көн саен йөзәрләр килә. Редакциягә капчыклап хатлар килгән күз алдыңа китерәсәңме? Ул хат, шигырь язучыларның күбесе журна-листлар, язучылар инде хәзер. Башкортстаннан Кыргыз-Миякә дигән авылдан Галимов Айдар исемле малай шигырьләр жибәрә иде. Жырчы Айдар Галимов булып дип башыбызга да китермәдек инде! Разил абый да, Роза апа да күп нәрсәгә өйрәтте. Анда эшләгән еллар хыялла-рым чыңга ашкан вакыт булгандыр.

Сөз Лилли Промет дигән эстон язучысы белән күрешүегез турында язган идегез. Сугыш елла-рында, эвакуацияләнеп килеп, Байсар, Чишмәбаш авылларында яшәп алган дигән юлларны укыгач, кызыксынуым тагын да артты. Сүз әтиемнең туган авылы Чишмәбаш турында бара бит...

– Безнең авыл кешеләре турында «Деревня без муж-чин» дигән роман да язган ул. Әсәр күп телләргә тәр-

жемә ителгән. Таллиннан килгән 19 яшьлек кыз Чиш-мәбашта Камил исемле беренче мәхәббәтән дә очрата әле. Әмма егет сугыштан әйләнеп кайтмый... Таллинга барып алдынан әнидән Лилли Прометның адресын алдым: хат алышалар иде. Группаданым Камәрия белән, язучының адресын кабатлый-кабатлый, Таллин урамна-рында йортын эзләп йөрүләр истә. Ничек күрешеп, ничек сөйләшсәмне күзалларга тырышып карадым. Йортлары янында ук үзен күрү, русча исәнләшүемә, без Промет янына, диюемә сөрсенеп кенә карады. «Казаннан, университет студентлары, музей практикасы-на килдек...» – дип сөйләп китсәм, һичнәрсә аңлама-чак. Шунда тел очымнан «Я из Байсарова» дигән сүзләр чыгып очты. Ул имәнәп китте, мине кочаклап үбәргә кереште һәм... бөтенләй яңа бер кыяфәттә каршылады. Яшел күлмәк, затлы муенса, биек үкчәле яшел туф-лиләр... «Бездә кунакларны матур киенеп каршылы-лар», – ди. Зур бүлмәдә озак итеп сөйләшеп утырдык. «Халык болай да сугыштан жәфаланган, ашарга юк. Ә безне бик жылы каршы алдылар. Авыл кешеләре белән бергә кыр эшләренә йөрдек. Безне суга он болга-тып пешергән аш белән сыйлылар иде. Фашистларга ачу кайнаган балаларга мәктәптә немец теле укыттым. Миңа «апа» дип эндәшәләр. «Безнең тел немец сүзләрен әйтерлек итеп әйләнми бит, апа», дип акланалар...» – дип сөйләүләре истә. Шуңа чордагы бер дәфтәр алып күрсәтте. Шигырьләре, шуларга үзе ясаган сурәтләр... Бер урам булып кына тауга кадәр күтәрелгән Чишмә-башны, Чәүкә тавын син дә таныр идек, Гөлнәра. Ул бит рәссам да: Таллинда сәнгать училищесында укыган жиреннән килгән. «Ул ялларга кайтып, безне сыендырган халыкка рәхмәтемне житкermәсәм, гөнаһ булыр», – дип тә әйтте әле. Саркып чыккан сагынуларын эчкә йота-йота Чишмәбаш ае турында сөйләп: «Такую оранжевую луну, как там, я никогда не встреча-ла...» – дип озатып калды безне. Ул сүзләрен шигырь итеп кабул иттем.

«Ялкын» – яшьлегем, «Сөембикә» – хатын-кыз булып өлгерүем

Их, никадәр хатирәләр!.. Ә мин ул язмышны «Таллин-12, Вабадусе, 69» дигән исеме белән үк хәтердә калдырган идем. Сөзнең баш исемнәренә булган «аерым мәхәббәт» турында яхшы беләм.

– Миңа язма исеме текст язганчы ук әзер булырга тиеш. Әгәр укучыны алып кереп китә алмасаң, ул аны укып интекми инде.

Эльмира апа, сез балалар журналында редактор, җаваплы секретарь баш редактор булдыгыз. Шуңа елларда журнал Жәлил, Алиш премияләрен алды. Россия матбугатының «Алтын фонды»на керде...

– Хезмәт кенәгәмдә 33 ел буена бер генә эш урыны – «Ялкын» редакциясе генә иде. 2011 елда «Сөембикә» журналына әдәби редактор итеп чакырдылар. Мин инде балалар, яшүсмерләр дөньясынан жай гына әниләп, хатын-кызлар галәменә күчәргә әзерлекле идем. «Сөембикә» – минем өчен үзе бер дөнья. Йөз елдан

артык тарихы булган әлеге басманың үз таләпчән укучысы, алдынгы карашлы хатын-кызлар аудиториясе бар. Зәвыклы журналның таләпләре дә югары. Әдәби әсәрләрне журналга әзерләп бирергә, «Тормыш кагыйдәләре», «Мин ачкан дөнья», «Бер жыр тарихы», «Үз дөнья», «Сурәт» рубрикаларына язарга яратам. «Сөембикә»гә күчкәч тә кызык булдым әле. Мин бит инде үз артымнан сөйләмемне ишетмим. Гел «безнең «Ялкын» дип сөйләп китәм икән. Көннәрдән бер көнне инде «безнең «Сөембикә», – дигәнмен. Шуннан баш мөхәррир көлеп жибәрде. «Ниһаять, Эльмира апа «безнең «Сөембикә» дип әйтте!» – ди сөенеп. Шуңарчы сабыр гына көткәннәр бит әле.

Ирегез Илдар абый Закиров шулай ук журналист. Гаиләдә ике журналист булгач, бер-береңне аңлап яшисеңдер ул?

– Танышканда икебез дә яшьләр матбугатында эшли идек. Икебез дә бер көнне туганбыз. Туебызда да ике редакция журналистлары бәйрәм итте. Ә ул вакытта Илдар белән бергә «Комсомолец Татарии» газетасында эшләгән Римма Ратникова безнең тамада булды. Күңелле вакытлар... Сәяхәтләр яратабыз. Журналистлар турында китаплар жыю да – хоббиебыз. Хәзер өйдәге андый китап-журналлар үзе бер китапханә! Журналист булгач, төн буе язып та утырасың, командировкаларга да чыгып чабасың. Безнең өчен бу гадәти хәл.

Сәяхәт дигәннән... Әле быел машинада Грузиягә чыгып киткәнегезне социаль челтәрләрегездән күрдем дә сокланып куйдым.

– Ялт кына машинага төялеп, кая да булса чыгып китәргә безгә куш инде. (Көлә.) Чикләр узып, Грузиягә, Грузиядән Төркиягә барып, ничәмә-ничә шәһәр, илләр күрөп кайттык шул. Машинада узган юлыбыз 5 мең чакрымнан да артып китте.

Бик кызык!.. Журналистлар шундый булырга тиештер ул. Ә бүгенге журналистика турында ни әйтер идегез? Сездән киңәшләр дә ишетсә килә...

– (Уйланып.) Озын текстлар ялкыта, диләр. Диагональ буенча гына укыйлар... Чынлап! Үзездә дә шуңа ияләшә барабыз. Тирән эчтәлекле язмаларны укый алмый башладылар. Аның өчен белем, әзерлек кирәк шул. Китап-журнал уку кире әйләнеп кайтачак, кәгазьгә басылганны уку үзе бер ләззәт, дигән оптимистик фикерләр йөрәккә май булып ята, әлбәттә... Мин күзаллаган журналистика башкачарак. Журналист, профессия булудан бигрәк, яшәү рәвеше ул. Журналист эше дөньяда иң шәбе тоела. Син һәрчак яңалыклар, вакыйгалар үзәгдә. Син туктаусыз эзләнүдә. Ерак юллар, кызыклы кешеләр белән очрашу-аралашулар, редакциядә генә була торган үзенә бер мохит. Берничә шәп юл язар өчен, өч тәүлек буе йокламау турында ишеткәнең бардыр инде. «Трое суток не спать ради нескольких строчек в газете...» дигән жыр без, журналистлар турында инде ул! Төн буе йокламыйча язып, соңгы ноктаны куйгандагы рәхәтлекне инде бернәрсә белән дә алыштырып булмый! Килешәсездер?

Тулысынча килешәм сезнең белән! Күңелле әңгәмәгез өчен рәхмәт, Эльмира апа!

Лия Заһидуллина,
Татарстан
телевидениесенең
легендасы

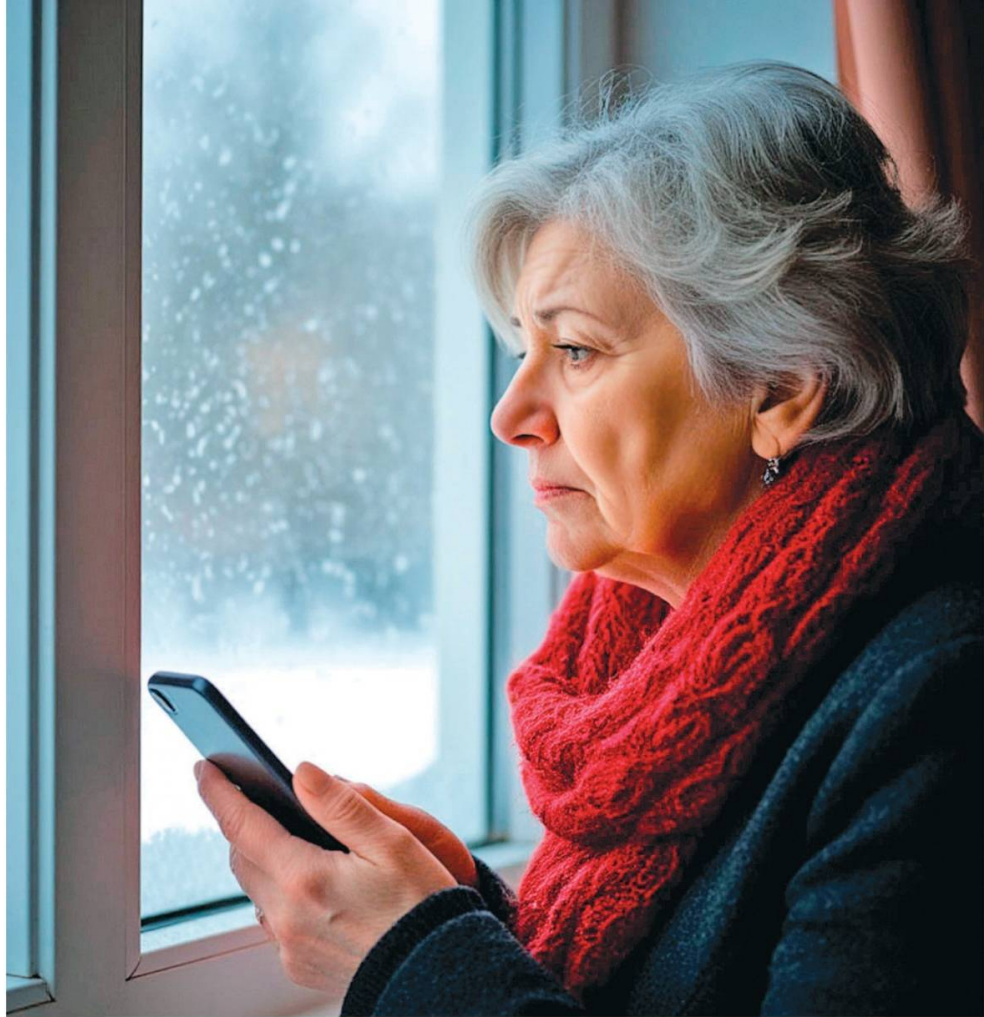
70 нче елларда Казан телевидениесендә дә «Голубой огонек»лар әзерләнә. Яңа ел каршылау программасын без дүртәү – Владимир Булычев, Иркә Сакаева, Абдулла Дубин һәм мин алып бара идек гадәттә. 31 декабрьдәге «Голубой огонек»лар телевизор караучылар өчен чын бәйрәмгә әйләнә иде. Ә бу вакытта без Кремль курантлары төнгә 12 не сукканчы хезмәт вахтасында булабыз! Кылт итеп 1978 елның 31 декабре искә төшә... Казанда зәһәрлир суыклар. Термометр -50 градустан да түбәнрәк. Шәһәр транспорты туктап калган. Машиналар кабынмый. Өй эчендә туннардан, бүрек-бияләйләрдән йөри халык. Ә борын төбәндә – Яңа ел!

Ишеге кул белән этеп ачыла-ябыла торган ЗИЛ автотубусы «Голубой огонек»та катнашучыларны өй борынча жыеп йөри. Безнең телевизион бригада мазәк сүзләр сөйләп жылынмакчы була: автобус эчендә шаян сүз тынып тормый. Автобус кына тух-тух, тух-тух килеп, бер кузгалып, бер туктап, калтыр-колтыр килеп чак кыймылдый. Инде тәмам туктап калса – эш харап! Бүтән кабынмаячак! Авыр ыңгырашып бара торгач, тәки туктап калды бит! Ярый әле, бәхеткә, телестудия капкасының уртасына килеп эҗиткән идек. Һәм без әнә шундый экстремаль шартларда Яңа ел бәйрамен ясап өлгердек! Өйләрендә, бәс сарган тәрәзәлә фатирларда тамашачылар «Голубой огонек»ны, Ренат Ибраһимов белән вальска бөтерелүебезне карап хозурланды. Раймонд Паулсның «Наш город» җыры Ренатның бәрхет баритонында аеруча матур яңгырады ул кичтә! Тәрәзә артында – котып салкыннары, экранда – эlegant ирләр, озын итәкләрә идәнгә кадәр булган затлы ханымнар... Ул елларда экран мода дөньясына бер тәрәзә иде. Останкинодагы телевидение дикторларын ярый ла стилистлар киендерә. Ә безнең өчен имидж тудыру үзе бер проблема булды. Татар «Голубой огонек»лары аклы-каралы гына иде әле ул чакта. Ләкин без аңа бар күңелбездә, хыялыбызны, талантыбызны биреп эшләдек! Яңа ел программабыз белән һәркемгә күтәрәнке кәеф, елмаюлар бүләк иттек, киләчәккә якты өметләр уяттык.

Фотода:
Абдулла Дубин,
Владимир
Булычев,
Лия
Заһидуллина,
Иркә Сакаева.

– Ник шулай озак шалтыратмый тордың? – дим улымның миннән бер баш биектәрәк булган күзләренә карашым белән үрелеп. – Мин шундый көткән идем... – Әй эни, беләсең ич инде, вакыт юк. Соң кайтыла, арым... Син үзең шалтырат, мине көтеп ятма, – ди ул, сүзне башкага борырга ашыгып. – Болай да мин генә шалтыратам бугай инде... – хыянәтче күз яшьләренең тавышыма мелизм өстәчәген сизеп, сүзләремне эчкә йотам. – Ярар, үпкәләмә. Икенче юлы ешрак шалтыратырым. Иә, хәлең ничек соң? – ди ул бер кулы белән иңемнән кочаклагандай итеп. – Кечкенә вакытта гына эни кирәк, үскәч, онытыла шул... – дип дәвам итә күңелемдәге тын әңгәмә, йөрәгемне сулкылдатып. Бу сүзләренә кычкырып әйтмим, әлбәттә.

ӘЙТЕЛМИ КАЛГАН СҮЗЛӘР

Лилия
ГӘРӘЕВА

Жанны тын гына сызлатып торган бу яшерен хис күбегезгә таныштыр, мөгаен. Ләкин бик азларыбыз гына ул хисләрен башкалар белән бүлешә ала. Әле кайчан гына шундый нәни булган, синнән башка бер көн дә яши алмас кебек тоелган, минут саен «эни» дип кабатлаган балаларның үсеп житеп, сиңа булган мөнәсәбәтләре үзгәрүдән, инде аларга үзеңне кирәксез дип хис иткәннән туган сызлану ул. Син аларга бөтен көчеңне, тырышлыгыңны, бар тормышыңны багышладың, бирә алганның барысын да бирдең, хәзер инде үзеңә карата игътибарлырак, сизгеррәк, йомшаграк булуларын телесең. Әмма игътибарлылык урынына – салкынлык, сизгерлек урынына – битарафлыкка юлыгып, күңелдә үпкә барлыкка килә.

Гадәттә, үпкәләү бары тик балаларга гына хас дип уйларга күнеккән без. Олы кеше үпкәләргә тиеш түгелдер кебек.

Беркөнне эштәге кызлар белән дә шушы хакта сүз чыгып, фикерләребез икегә бүленде. «Үз балаңа берничек тә үпкәләп булмый. Ачу килсә дә, ул бит үпкәләү түгел», – диде әле балаларын үз яннарыннан очырмаган яшь әниләр. «Күңелдәге иң авыр хис – балаларга үпкә хисе», – диде икенче фикер яклылар.

Үпкәләр өчен әллә нинди зур сәбәп тә кирәк түгел кебек. «Кайчан киләсең?», «Күптән кәргәнең юк», «Бүтен шалтыратмадың», «Син безне бөтенләй оныттың» дигән гап-гади генә сораулар үзләре үк эти-әнинен үпкәләү телен тәшкил итә. Дөрөс, бу әле чын-чынлап үпкәләүдән ерак. Бу әлегә – югалту хисенең тавышы гына. Шундый кызык бер парадокс килеп чыга: без балаларны зур үсәрләр, үз тормышларын корырлар, үзләренчә яшәрләр дип үстерәбез дә, ул көн килеп житкәч, кинәт кенә үпкәчел «сабийларга» әвереләбез.

Баланың позициясе аңлашыла: аның вакыты чикле, тормышы тулы, мәшәкәте күп. Шалтырату – аның өчен вакыйга түгел, ә хәл белергә кереп чыгу – кайчак мөмкинлек мәсьәләсе генә. Ә әти-әни өчен һәр хәбәр, һәр тавыш көне буена житә торган шатлык. Ике як та үзенчә хаклы кебек. Бу ике хаклык арасында күпер булырга тиеш. Ул күперне күп вакытта әти-әни тотып тора, балалар исә ул хакта оныта. Менә шушы тигезсезлек аркасында килеп чыга да бугай инде ул үпкә.

Кайсы ел икәнән хәтерләмим, «Жди меня» тапшыруының бер чыгарылышында 25 ел буена күрешмәгән ана белән ул очраштылар. 25 ел!!! Каршысында басып торган өрлектәй улына карап, ул ананың әйтер сүзе юк иде. Мөдәрәмә күзләрендә – шатлыгы да, сорауы да, үпкәсе дә – барысы берьюлы чагылды кебек. Тапшыруны алып баручының: «25 ел буена ни өчен бер хәбәр бирмәдегез соң?» – дигән сорауына инде үзе дә ир уртасы булып, балалар үстергән бу егетнең жавабы юк иде. Шулай килеп чыккан инде... Кирәксенмәгән... 25 ел буена әнисен онытырлык нинди мәшәкәте булды икән аның? Үзен бу дөньяга тудырган, үстергән иң газиз кешесен бер дә сагынмады микәнни ул? Бу ананың улына үпкәләргә хакы юкмы шуннан соң?

Бер танышым да бердәнбер баласының үзенә карата битарафлыгыннан зарлана. «Көндөз шалтыратсам – «мин эштә, сөйләшә алмыйм»; кич шалтыратсам – «ник борчыйсың, эштән кайттым, арыдым», – ди. Хәлемне бик сирәк белешә, кунакка килми», – ди ул, үпкәләвен яшермичә. Авырган чакларында да янына баласы килмәгән. Бәйрәмнәрдә бүлгән дә бусагадан узып тормыйча гына тапшырып китә икән. «Әйдә инде, өйгә кер!» – дисә, һаман да бер җавап: «вакытым юк». Бу танышым баласы белән сөйләшәргә, аңлашырга да омтылып караган. Кызының да әнисенә карата үпкәсе зур: «Миңа кирәк чакта

синең беркайчан да вакытң булмады, гел эштә идең. Хәзер миннән нәрсә көтәсең?» – ди икән. Ялгыз ана бердәнбер баласыннан нәрсә көтә ала? Үзенә игътибар, ярдәм, жылы сүз, билгеле. Боларны гына бирә алмыймы инде үзе дә күптән әни булган ул кыз? Әнисен үпкәләтүен аңламыймы?

Мондый чакта без балаларыбызга аларны үстергәндә күпме көч түгкәнебезне, күпме авырлык кичергәнебезне, йокысыз төннәребезне искә төшерәбез. Шул рәвешле үзөбезгә кабат хөрмәт уятмакчы, кадеребезне аңлатмакчы булабыз. Әмма безне ишетмиләр, тырышлыкларыбызны бөяләмиләр. Аралар тагын да суынмасын дип, әйтсә килгән сүзләр эчкә йотыла, күңелдәге кимсенүле хисләр тирәнгә яшерелә. Озакка сузылган жан сыкравы көннәрдән бер көнне үпкә хисе булып ярала.

Әти-әниләрнең балаларына үпкәләүләре хәерле гамәл түгел, дип белдерә **Рамил хәзрәт ЮНЫС**. Үпкәләүне ул манипуляциянең бер төре дип атый.

– Олы кеше үпкәләп йөри икән, бу әле аннан балалыкның чыгып бетмәвен аңлата, – ди күренекле дин әһеле. – Балаларның олы кешедән нәрсә аерылып торганына игътибар иткәнегез бардыр – уйнаган вакытта берәр уенчыкны бүлешә алмасалар, берсе, үпкәләп, чатка барып утыра. Йә елап жибәрә. Манипуляция юлы белән ничек итеп кенә булса да үзенә теге уенчыкны алмакчы була.

Бала табып үстергән әти-әниләр инде олы кеше булырга тиеш. Олы кешенең үпкәләве дәрәс реакция түгел. Бу да – чып-чын манипуляция. Әйе, балалар хаталана, чөнки кеше хаталанмыйча гына яши алмый. Ләкин монда үпкәләргә түгел, барысын да ачыктан-ачык

әйтәп сөйләшәргә кирәк. Конфликтны чишү юлы – сөйләшү. Ә әти-әни ачыктан-ачык сөйләшәргә курка. Сөйләшә башласалар, үзләренең дә баласы алдында ясаган әллә нинди хаталары ачылыр дип курка. Психологиядә шундый бер термин бар: жайсыз сөйләшүләр бөхетле тормышның гомерен озынайта.

Күп вакыт бер нәрсәгә игътибар итәм: әти-әни һәм балалар арасындагы жөмлөләр барысы да өч сүздән генә тора: «Син анда бардыңмы?», «Мин моны эшләдем», «Казанга кайчан китәсең?», «Машинагызга йомыркаларны куйдыгызымы?» Үзара аңлашу юк. Аңлашу булмагач, бердәнбер ысул булып үпкәләү кала. Үпкәләү аркасында гайбәт чыга. Аның аркасында ара бозыла. Бер-берең белән сөйләшмәү, аралашмау, ике арадагы салкынлык көчәя генә.

Аннары буыннар аермасы дигән әйбер дә бар. Хәзерге житкән балалар – алар «Z» буыны вәкилләре. Ә аларның әти-әниләре – «X» буыны (болар 1970–80 нче елларда туган кешеләр). «Z»лар «X»лардан бик нык аерыла, һәм аларның үзләренә хас бу сыйфатларын да истә тотмыйча булмый. «Цифрлы кешеләр» дип аталган «Z»ларда буйсынмаучылык, үз чикләрен төгәл билгели белү, һәрнәрсәдән ниндидер файда эзләү бар. Интернет аша аралашу алар өчен тормыштагы тере аралашудан бернәрсәсә белән дә аерылмый.

Без менә балаларны тәрбияләгәндә мисаллар китерергә яратабыз: әбиләребез кычыткан ашап үскән, без шундый идек, болай эшләдек, дибез... Әйе, шулай булган, ләкин болар инде тарихта калган. Балага ул нәрсә бирә? Пәйгамбәребезнең кияве булган Гали ибн Аби Талип айткан: «Балаларыгызны үткән заман белән түгел, килчәк белән тәрбияләгез», – дигән. Хикмәтле әти-әни баласын алга карап тәрбияли. Үскәч, ул кая барып, кем булыр? Иманның төшенчәсе нәрсәдә? Иманны ясалма интеллект алмаштыра аламы? Иманны

кеше булуның ләззәте нәрсәдә, иманлы кеше башкалардан нәрсә белән аерыла? Эти белән әнигә хөрмәт күрсәтү балага нәрсә бирә? Соңыннан үпкәләп йөрмәс өчен, башта аңа менә шушыларны аңлатырга кирәктер, бәлки?

Рамил хәзрәт фикеренчә, балаларга кечкенәдән үк дәрәс установа бирмәү, әтиләренң балаларны тәрбияләүдә катнашмавы да ике арадагы аңлашылмаучылыкның тирәнәюенә китерә.

– Бүген күпчелек гаиләләрдә балаларны бары әниләр генә тәрбияли. XXI гасырның иң зур проблемасы бу. Эти булса да, ул тәрбия мәсьәләсендә катнашмый. Ата-аналар жыелышына әни йөри, спорт түгәрәгенә әни йөртә, килеп туган проблемаларны әни хәл итә, чыгу юлын әни күрсәтә... Бөтен жирдә – әни. Ул баласына шулкадәр бәйләнгән була. Менә берзаман улы үсеп житә, өйләнәм, ди. Әнидә исә паника. Аннан баласын аерып алалар! Әле кем диген, ниндидер бер килең! Әгәр әни кеше улына артык бәйләнмәгән булса, ул догасын кыла да, матур теләген теләп баласын тормышка чыгарып жибәрә, аның тормышына тыкшынмый. Ә бу әни? Юк, малайны бөтенләй үк үзеңнән жибәреп бетереп булмый икән әле. Килең нишләтер аны? Әнә яңа машина алдырмакчы, өй салдырмакчы була. Ә кайнана моны читтән генә карап торамы? Юк, билгеле. Ул улын кызганып, аны килеңнән акый башлый. Малай мескен ике ут арасында кала. Хатыны аклы булып: «Әни, син безнең тормышка тыкшынма инде», – дисә, әнисе йөрәгенә тотына, спектакль куя. «Бар, китегез, күземә дә күренмәгез. Яныма башка килмәгез», – дип тә өстәргә мөмкин. Шуннан соң инде үпкәләү, ягъни чып-чын манипуляция башлана. «Улым мине онытты. Килең малайны миннән аера», – ди. Югыйсә монда кем гаепле соң?

Ә кызларны тәрбияләгәндә? «Ирләргә ышаныч юк. Сине укырга кертәбез, әлегә бер бүлмәле фатирда торып торырың, аннары ма-

шина алып бирербез...» Ә ир алайса нәрсәгә? Анысы тере кушымта урынына. Без шулай феминист кызлар үстерәбез. Кызыбыз – феминистка, улыбыз – ир булып житә алмаган әни малае. Алар гаилә коралар да, аннары килең ирен әти-әниләреннән ерагайта, кияү исә хатын ягына кайтмый, чөнки алар анда котырталар, тормышка кысылалар. Ә әти-әни, үпкәләп, балаларны ничек тә үзе теләгәнчә генә яшәтмәкче. Гаилә таркалуның сәбәпләрен атаганда, әлегә сәбәп арада иң зур урыннарның берсен алып тора. Олыларның тормышка катнашулары талакка китерә.

Бу урында әти-әниң тәрбиясе, установакалары гына түгел, аларның үзләренң дә балаларга үрнәк булырлык итеп яшәүләренң мөһимлеген дә әйтергә кирәк. Бер авылда яныма олы гына яшәтәге бабай килеп, улыннан зарланды. «Хәзрәт, нишлим икән, улым яныма килеп хәлемне белми», – диде. Шушы авыл агайлары миңа соңыннан әлегә кеше турында сөйләделәр. Яшь вакытта эчү белән мавыккан, гаиләсенә рәхәт күрсәтмәгән. Балта күтәрәп хатынының артыннан куып йөргән. «Әтиләреннән куркып, бәрәңгә бакчасында төн кунган чаклары күп булды», – диләр. Хәзер әтисе картайган, теге начар гадәтләреннән арыңан да, ләкин баласының аңа карата күңеле шулкадәр каткан, ул аны кичерә алмый. Гаеп балаларда гына түгел, үзәбездә дә. Үзәбез аларга нинди үрнәк күрсәтә алдык?

Ислам дине әти-әниң рәнжетмәскә, үпкәләтмәскә куша, билгеле. Әниләрнең үпкәләве турында Пәйгамбәребездән үк килгән бер хәдис тә бар. Галкамә исемле бер сәхәбә шәһадәт кәлимәсен әйтә алмыйча, үлем түшәгендә жан бирә алмый бик азапланып ята. «Бу кешенең берәр гонаһысы бар микән әллә?» – дип, Мөхәммәд (с.г.в.с) янына киләләр. «Бу кешенең әнисе исән микән?» – дип сорый ул. «Исән, ләкин бик карт инде», – диләр. «Килә алса, яныма килсен әле», – ди Пәйгамбәребез.

Таякка таянып, әнисе килә. «Улың турында нәрсә әйтә аласың?» – дип сорый аннан пәйгамбәр. «Ул мөәмин-мөселман, намаз укый, ураза тотта, хаж кыла. Ләкин өйләнгәч, ул үзгәрде, мине рәнжетте», – ди ана. Шунда Мөхәммәд саллалаһу галәйһи вәссәлам янында торган Билалга ишегалдына утын ташырга куша. Әни кеше моңа бик аптырый, утынның нигә кирәген сорый. «Улың жан бирә алмыйча газапланып ята, без аны хәзер шушында яндырабыз», – ди Аллаһның рәсүле. «Юк, минем йөрәгем моны күтәрә алмас, зинһар, алай эшләмәгез», – дип инәлә ана. «Ул бит шәһадәт кәлимәсен әйтә алмый ята. Аны әйтмичә жан бирсә, Кыямәт көнне жәһәннәмгә кертәчәкләр. Ул чагында ничек түзәрсең соң?» – дигәч, «Аңа үпкәләгән идем, гафу итәм, мин улымнан риза», – дип, ана баласын бәхилли. Галкамә шәһадәт кәлимәсен әйтеп жан биргәч, рәсүлебез аны үзе юып, кафенләп, үзе жирли, һәм кабере янында шундый бер сүз әйтә: «Кем дә кем әнисен рәнжетә, ул кешегә Аллаһның, фәрештәләренң һәм барлык кешеләрнең ләгънәте булыр», – ди.

Минемчә, бер генә әти-әни дә үз баласына начарлык теләмидер.

Соңгы сүз итеп. Балалар һәм әти-әниләр арасындагы каршылыклар, үпкәләр, аңлашылмаучылыклар кешелек дөньясы яралган көннән үк булгандыр инде ул. Безнең гасырга кадәр – 551 ел элек үк яшәгән борыңгы кытай философы Конфуцийның да күп тәгълиматлары ата-ана һәм бала мөнәсәбәтләренә багышланган. «Әгәр елга үзенең суын артык күп бирсә, ул сазлыкка әйләнә. Эти кеше башын артык түбән исә, жиргә сеңә», – ди ул. Үзен тулысы белән балаларына багышлаган, бу дөньяда алар өчен дип, алар гаме белән генә яшәгән әти-әниләргә уйланырлык сүзләр бу. Балаларга үзәңдәгенң барысын да бирсәң, аның урынына бушлык кына кала. Ә бушлык кемгә кызык?

«МИН СИҢА ҮПКӘЛӘДЕМ»

Аккредитацияле
психолог
Зиләра БЕРЕЖНЫХ

Белгеч киңәше

Баласына бу сүзләрне әйткән әнигә минем берничә соравым бар. Бу әнигә ничә яшь, һәм ул үз күңелендә нинди каршылыкка очраган? Үпкәләгән икән, димәк, баласының әнисенә нәрсә кирәген, әнисе белән үзен ничек тотасын төгәл белә дип уйлый. Миндә кабаттан бу әнигә сорау туа: үпкәләп, ул баласында нинди хис уятырга тели?

Алга китеп әйтим, баштарак бала үзен чынлап та гаепле сизәргә мөмкин, чөнки ул нәрсәендер дәрәжәләгән һәм әнисенә авырлык китергән. Соңрак исә мондый «гаептән» качарга тырышчак. Икенче вариант та бар: бала үзе дә әнисенә карата үпкә хисе кичерә башлый.

Теләсә кайсы үпкәнең беренче чыганагы – ачу килү. Инде үсеп беткән, үз тормышы белән яшәгән балаларыбызның шалтыратмаганнына, яныбызга килмәгәннәренә ачу килә. «Кечкенә булганда мин кирәк идем, хәзер инде кирәк булмый башлаганмын...» Дөрестән дә, без балаларыбызны үстерү өчен бик күп көч түгәбез, финанс ягыннан да, рухи яктан да күп ресурсларыбызны аларга багышлыйбыз. Балалар хакына нәрсәләрдәндер баш тартабыз.

Балалар хакына дисәк тә, бу бит безнең үз ризалыгыбыз белән эшләгән гамәлебез, аны бала түгел, без үзебез шулай сайладык. Ата-ана һәм бала мөнәсәбәтләрендә шундый балансы: әти-әни – бирә, бала – ала. Бу – норма. Әти-әни әле үз-үзләрен тәмин иткәндә, үз-үзләрен карый алганда балаларның алар алдында бурычы юк. Ул бурыч әти-әни картайгач, көчсезләнгәч кенә барлыкка килә.

Моңарчы балаларын кайгыртып, алар тормышы, алар борчуы белән генә яшәгән әти-әнигә көннәрдән бер көнне кинәт кенә ияләнгән тормышны үзгәртүе бик авыр. Нәрсә белән шөгыльләнәргә, тормышны нәрсә белән тутырырга? Бу бушлыктан качар өчен, ул кабат балаларына борыла. Ә аларның инде үзләренчә яшиселәре килә. Әти-әни моңа үпкәли икән, кабаттан сорау калкып чыга: бу әти-әниненң үз тормышлары кайда? Ул тормышны тутырырдай башка берни дә юкмыни?

Әгәр төптәнрәк уйласаң, һәркемнең дә үз кызыксынулары, чыңга ашырасы килгән хыяллары булмый калмый. Балалар үсеп, үз юллары белән киткән вакыт – менә шушы үз кызыксынуларың белән яши торган чор ул. Тормышың кызыклы булса, балалар шалтыратмый, килми дип көтеп утырмыйсың. Шалтыратып, хәлеңне белешсәләр дә: «Минем бар да яхшы. Үз тормышың белән яшә, үз дөньяңны кор, балаларыңны үстер», – дисең. Үз киләчәген күбрәк кайгырткан саен, ул күбрәккә ирешәчәк, үз балаларына тагын да күбрәккә бирә алачак бит. Баласын яраткан әти-әни өчен болар тагын да мөһимрәк түгелмени? Аның бәхетле булуы, үз вакытын үзе теләгәнчә файдалануы, үзе теләгәнчә планлаштыруы, гаиләсе белән матур яшәве – әти-әниненң иң зур хыялы булырга тиештер бит.

«Ял көннәрендә син минем янда булырга тиеш, югыйсә үпкәлим. Элек мин сиңа бирдем, хәзер син миңа бир», – дибез икән, хакыйкәтте бу: «Миңа таба – алдың белән, үз гаиләң артың белән борыл», – дигән сүз.

Кайчагында әти-әни үз гаиләсеннән (партнерыннан) ала алмаганны баласы аша алырга тырыша: игътибарны, аңлауны, жылылыкны... «Менә мин аны үстерәм-үстерәм дә, үсеп житкәч, ул мин теләгәннечә барысын да бирәчәк...» – дигән уй белән яши. Ә баласы үсеп житә дә, үз юлы белән китә. Менә шул чагында башлана инде үпкәләү.

Әти-әнисененң үпкәләвен тоеп яшәү балага да жиңел түгел. Ул үзен гаепле сизә. Моннан ничек тә качарга тырыша, ачуы килә, әти-әнисе белән очрашуларны тагын да сирәгәйтә.

Балагызны үстереп, сездән башка да тормыш көтәргә өйрәткәнсез, үзегезгә бәйләп куймаганыз икән, моңа үпкәләргә түгел, сөенәргә кирәк. Әти-әни тәрбиясененң кыйммәте дә әнә шунда бит – балаларны мөстәкыйль тормышка чыгарып җибәрүдә. Әгәр сез моны башкаргансыз икән, димәк, барысын да дәрәжәләгәнсез. Хәзер инде үзегез өчен дә яшәгез.

ЙӨЗ ЕЛДАН СОҢ ОЧРАШУ

Гөлнур
САФИУЛЛИНА

Кузгалдык!.. Мең чакрымнан артык юл узасыбыз бар. Тәүлеккә якын! Якташларым – кайбычлылар белән Төмән өлкәсе Түбән Тауда районы Киндерле авылына барырга юлга чыктык. Күңелдә ниндидер бер дулкынлану, аңлатып булмый торган хис. Сөенеч! Миндә генә түгел, барыбызда да. Киндерледә узган гасыр башында безнең районның Кече Кайбыч, Бәрлебашы, Олы Кайбыч, Чәчкаб авылларынан күчеп китүчеләрнең оныклары яши бүген. Инде өченче, дүртенче буыннар. Алар инде Кайбычтан еракта – Себер җирендә туганнар, ул – аларның туган ягы. Әмма безнең тамырлар бер! Төрле сәбәпләр аркасында өзелгән, югалган шушы туганлык җепләрен барларга, яңартырга, ныгытырга дип кузгалдык без юлга.

Шәрәфетдин абый

Минем үземнең Киндерлегә инде икенче баруым. Безнең дә туганнар – нәселебезнең зур бер тармагы яши анда. 1921 елда, ачлыктан качып, бабамның бертуган апасы Гайникамал һәм жизнәсе Закир гаиләсе дә Себергә күчеп китүчеләргә иярә. Авыр вакытлар узгач, бәлки, кайтырбыз дип киткәннәрдер, әмма аларның язмышлары шунда була – төпләнәләр... Киндерледә туганнарыбыз барын без кечкенәдән белеп үстек. Әле шушы юлга чыгар алдыннан әтидән сорыйм: «Күпләрнең элементләре өзелгән, безнеке ничек сакланды икән ул?» – дим.

– Гайникамал апаның улы Шәрәфетдин абыйга рәхмәт, – диде әти. – Ул армиядә безнең яктан бер егет белән бергә хезмәт иткән. Шул егет аңа Кече Кайбычтан бер кызың адресын бирә – алар хат алыша башыйлар. Элек солдат егетләрнең бер белмәгән кызларга хат язучы гадәте бар иде... Авылыбызның исеме Шәрәфетдин абыйның, әлбәттә, ишеткәне булгандыр: «Кече Кайбычта безнең туганнар яшәргә тиеш», – дип яза ул теге кызга. Шулай итеп безне таба. Аңардан беренче хат килгән хәтерлим әле – мәктәптә генә укый идек. Җавапны гел миннән яздырдылар. Солдат хезмәтен бетереп, Шәрәфетдин абый безгә кайтып төште...

Аннан соңгыларын инде мин дә беләм: Шәрәфетдин абыйның улы Мәгъсүм абыйның Казан ветеринария институтында укыганда безгә кунакка кайтуын, бер жәйне: «Без – сезнең туганнар!» – дип, Рушан абыйның (Гайникамал кызы Рабига апаның улы) хатыны Рәмзия апа белән әниләргә килеп керүен, әти белән әнинең Киндерлегә кунакка баруларын...

Егерме еллар элек миңа Төмәнгә командировкага барырга туры килде. Ә Төмәннән Киндерлегә кадәр йөз чакрым да юк... И-и, матур очрашулар булды ул чакта! Әле Гайникамал апаның Кайбычта туып киткән кызы Разия апа, аның сеңдесе Рабига апалар исән иде – аларны күрергә өлгердем.

Юл

Бөтен район исемнән менә шулай Киндерлегә бару теләге юктан гына тумалды. Бер ел элек Киндерле урта мәктәбенң бер төркем укытучылары Кайбычта булып китте. Нәсел тамырларын эзләп йөрүләре иде... Киндерле мәктәбе директоры Мөнирә ханым Калиева гына Әминә һәм Хәлимә исемле тәтәләренң Рәчәйгә (туган якка кайтуны алар шулай дип әйткән) кемнәргә кунакка кайтуларын белеп китте. Калганнар ерак әби-бабалары туган авыл урамнары буйлап узунны дә бөхеткә санады. Сабуллашканда: «Инде сезне Киндерледә көтәбез!» – диделәр.

Менә ул көн җитте. Автобус тутырып Татарстанның Мәгариф һәм фән министрлыгы, Бөтендөнья татар конгрессы, редакцияләр жибәргән бүләкләрне алып барабыз: китаплар, газета-журналлар, уку әсбаплары... Чәкчәк, мәтрүшкә... Автобуста тагын юка исе! Юка – Кайбычның бренды ул! Аны иң оста пешерүчеләр Кошман авылында яши. Аш-суга оста өч ханым пешергән кырык юка алып барабыз күчтәнәчкә. (Дөресрәге – утыз тугызны: түзмәдек, берсен юлда бүлешеп ашадык.)

Озын юлны һәрвакыт кызыклы әңгәмәләр, сөйләшүләр кыскарта. Делегациябезнең җитәкчесе – күп еллар буге район башлыгының социаль мәсьәләләр буенча урынбасары булып эшләгән Рәмис Хәялиев. Кайбыч төбәгенң тарихын яхшы белә – аны тыңлыйбыз. Аннан кабат бер сорауга әйләнеп кайтабыз: «Ул чакта, бер гасыр элек безнекеләр ничек, нинди юллар белән Киндерлегә барып җитте икән?»

...1906–1908 нче елларда – Столыпин реформасы гамәлгә кергән вакытта Кайбычтан Шәмсетдин Минкашев дигән кеше бу тирәләргә килеп чыга. Карап, өйрәнеп, күзәтеп йөри. Урманда – агач, кырда – печән, суында балык күп. Сыерлар көтүдән кып-кызыл мөгез белән кайта, димәк, җиләк тә күп... Кайбычтан үзе белән ун гаилә ияртеп, кире килә ул. Ир-атлар мондагы муллыкка кинәнә, ә хатыннары сагыналар: «Нигә безне бу черки оясына алып килдегез, китик!» – дип зар елтыйлар. Аннан 1921 ел җитә – Идел буенда ачлык башлана. Киндерлегә күчкүчләрнең икенче төркеме килеп төшә – авылда яңа бер урам барлыкка килә.

Юк, аларны монда беркем дә кочак җәеп көтеп тормаган. Башка авыллардагы кебек Киндерледә сәнәк белән каршы чыкмалар да, себер татарлары хәтта балаларын казанлылар (Татарстаннан күчкүч килүчеләрне бүтәнгәчә шулай атылар) белән аралашудан тыйган, улларын өйләндермәгән, кызларын кияүгә бирмәгән. Безнекеләр дә алар белән кушылмаса тырышкан. Әмма вакыт үзенең итә.

«Сез немец авылыннанмы?»

Киндерле (русча – Киндер) – Төмән өлкәсендә иң кызык исемле авылларның берсе санала. Ишетүгә, башка милләتلәр шунда ук «киндер-сюрприз» шоколадын искә төшерә. Кайдан икәнне белгәч: «Сез немец авылыннанмы?» – дип гажәпләнүчеләр дә күп икән. «Андыйларга, «басымны икенче ижеккә куеп әйтергә кирәк» дип җавап бирәбез», – диләр.

Бер бәйгедә «Түбән Тауда районының иң матур авылы» дип табылган. Дөрес, анда йортлар, капка-коймалар безнең яктагы кебек буялмаган. Йортлар зур, урамнар төзек, капка төпләре чиста.

Авыл белән танышуны мәктәптән башладык. Укытучылар безне... юка белән каршылады! Кайбычтан рецептны алып киткәннәр иде. Пешергәннәр!

Киндерле мәктәбе – райондагы этно-мәдәни компонентлы мәктәпләрнең берсе. Анда 51 татар, 56 рус һәм 5 үзбек баласы белем ала. Иң авырткан жир аларда да тел мәсьәләсе. Татар теле һәм әдәбияты дәресләре керә, әлбәттә. Әмма тәнәфесләрдә балалар русчага күчә. «Укыучыларның монда гаебе дә юк. Күрше рус авылларында мәктәпләр ябылды да, андагы балалар безгә килде. Авылга берничә рус гаиләсе килеп урнашты – хәзер балалар бакчасында ук русча сөйләшә башладылар». Элек балалар бакчасынан мәктәпкә килүчеләрне рус теленә өйрәтергә кирәк булган, хәзер, киресенчә,

■ Закир белән Гайникамал.
1921 ел.

Йөгәрә-йөгәрә җиталмыйм,
Тал куагын үталмыйм.
Тал куагын да үтәр идем,
Сезне ташлап киталмыйм.
Кайтыр идем – киталмыйм...
Бу юлларда – ул буын
кичкүч ачы язмыш, читтә
гомер итүчеләр фаҗигасе,
сагынып саргаюлар...

■ Һәйкәлгә безне: «Үзегезнекеләр янына алып барабыз», – дип алып килделәр. Янына барып баскач кына аңлады: ташка ун исем-фамилия уелган – алар барысы да Кайбыч ягыннан килгән кешеләрнең балалары.

татар теленә. Тик атнага бер сәгать кәргән дәрсәтә нәрсәгә генә өйрәтергә, нәрсәгә генә өлгерергә? Укучыларга туган телләрен оныттырмау өчен барысын да эшлиләр: класстан тыш чаралар татар телендә бара, һәр жәйне Киндерле мәктәбе укучылары, районның татар авыллары буйлап йөрөп, балалар һәм өлкәннәр өчен Сабантуй бәйрәме оештыра.

Ачык дәрескә кердек. Дәрсенң темасы – «Себер – үз жирем» дип атала, ул шагыйрь Шәүкәт Гәделша ижатына багышланды. Нигә нәкъ шушы шагыйрьгәме? Габдулла Тукай исемендәге дәүләт премиясе лауреаты (2023) Шәүкәт Гәделша – аларның якташы. Киндерледә аны Шәүкәт Гәделша улы Сибгатуллин дип беләләр. Ул – аларның горурлыгы! Якуб Зәнкиевтән соң Себердә туган язучылар арасында Тукай премиясенә лаек булган икенче кеше. Беренче шигырьләрен 12 яшендә яза башлый, алар «Яшь ленинчы» газетасында басылып чыга. Бабасы Гишам дүртенче буын мулла була. Себергә күчеп килгәч тә Яңа Болгар авылында мулла вазыйфасын башкара, күн остаханәсә, ат, сарык көтүләре тотта. Әтисе Гәделша Бөек Ватан сугышында катнаша, санитар, немец теленнән тәржемәче булып хезмәт итә. Фронттан кайткач, Киндерледә төпләнә – көтүче, фермада кара-вылчы булып эшли. Гарәп, немец, чуваш, татар, рус телләрен яхшы белгән. Укырга бик теләсә дә, репрессияләнгән мулла баласы булгач, махсус белем дә, һөнәр дә ала алмый. Аның бу хыялын алты баласының иң өлкәне – Шәүкәте чынга ашыра.

Мәчет

Киндерледә беренче мәчет XVIII гасыр ахырында төзелә. Безнекеләр килгәндә ул агач мәчет шактый тузган була инде – 1914 елда яңасын төзи башлыйлар. Совет власте урнашкан, мәчетне башта балалар бакчасы, аннан авыл клубы итеп үзгәртәләр. Манарасын исә әле 1962 елның язында гына кисәләр. «Знание» атеистлар жәмгыятенә өч вәкиле «искелек калдыгын» ликвидацияләү турындагы карарны тотып авылга килә, бинаның тәрәзәләренә такта кага... Бу йортта кабат Корһан сүрәләре яңгырап дип инде берү дә өметләнми...

1997 елда мәчетне яңартырга тотыналар һәм 2002 елда тантаналы төстә ачалар. Авыл өстенә ярымайлы манара күтәрелә. Ул чакта Түбән Тауда районы хакимияте башлыгы булып эшләгән авылдашлары Зөфәр Әхтәриевнең дә ярдәме зур була. Имам итеп яңа гына мәдрәсә төмамлаган Сәлимжан Самадовны чакыралар. Аның гаиләсенә зур йорт салып бирәләр.

Шулай туры килде – без Киндерледә жомга көнне булдык. Кайбычлар килгән хәбәрне ишетеп, очрашуга кайтучылар башта мәчеттә жомга намазын укыды. Киндерледә ул көнне азанны Кайбыч мәгариф бүлеге начальнигы Илмас Хәмидуллин әйтте. «Мондый азан ишеткән юк иде әле», – диделәр.

Һәйкәл

Киндерле – сәяси репрессия корбаннарына һәйкәл куелган бердәнбер авыл Түбән Тауда районында. 1937 елның 14 декабры авыл тарихына кара хәрәфләр белән языла. Ул караңгы төндә аларның иң булдыклы, иң тырыш ун авылдашын өйләреннән алып чыгып китәләр. Шуннан соң алар эзсез югала... Туганнары: «Исәннәрдер, хәбәр генә бирә алмыйлардыр» дип уйлый... Озак еллар узгач кына билгеле була: Төмәндә аларны берничә көн подвалда тотканнар һәм... алып чыгып атканнар. Сәяси дошманнарын юк итү планын үтәү хакына...

Һәйкәлдә укытучы, Киндерле урта мәктәбенң элеккеге директоры Алсу Латыпова бабасының исеме дә язылган. Менә ниләр сөйләде ул.

– Сабир бабайдан әтием Хатыйп 6 яшьлек булып калган. Алып чыгып киткәндә бабай аның белән бүрекләрен алышкан. Ул бүрек күптән тузган, ә әтигә йөрәгендәге жәрәхәт беркайчан бетмәде. Ул аны көн саен искә төшерә иде. Гомерен әтисенң истәлеген сакларга, исемен акларга багышлады дисәм дә дәрәс булыр... Бу һәйкәл 1996 елда ачылды. Әти өчен һәйкәл генә түгел, әтисенң кабере кебек булды бугай ул. Безнең төп йорт шушы урамның арғы очында, көнгә өчәр тапкыр: «Әтигә барам әле», – дип, өйдән чыгып китә иде. Һәйкәл артындагы паркка 500 дән артык агач та аның тырышлыгы белән утыртылды. Яз саен туганнар белән һәйкәл тирәсен жыйештыруны мин үземнең бурычым дип саныйм. Күнел тынычланып кала...

Һәйкәлдәге исемнәр арасында бер хатын-кыз да бар. Факия Шәмсетдинова ул көнне авылга бәбидән котылган әнисенң хәлен белергә кайткан була...

Бер очрашу – бер гомер

Киндерледә ул көнне һәр гаилә үзенең нәсел тамырларын искә төшерде – әби-бабаларын барлады.

...Әбием Хәдичә – Олы Кайбычтан, ә Хафиз бабам – Бәрлебашыннан. Әбием 5 яшьлек кенә булып килгән, әмма елгага төшүгә гел «Бәрлегә төшеп менәм» дип сөйли иде. Аның нигә шулай әйтүен, Кайбычта Бәрле елгасы агуын без белмәдек тә... Әбиләр туган якларын гомер буга сагынып яшәгәннәр, хатлар алышканнар. Ә әниләр буынында андый жирсү инде булмаган: алар буынында элементлар өзелгән. (Фирдәвес Алиева.)

...Әнием Разия Олы Кайбычта туып килгән. Әтием ягыннан Хәерлебәнәт әбием белән Закир бабам – Кече Кайбычтан. Мин белгәндә бабай Киндерледә мулла иде. Сиксәнәнче еллар ахырында әти белән әнигә Кайбычны күрсәтеп килдем. Оныгым Алик армиядән кайткач тагын барып чыгарбыз әле. (Рәсимә Хәбибуллина.)

...Минем Рәхимә тәтәм дә үзен Кече Кайбычтан дип әйтә иде. Аның әтисе Борхани 1904 елда туган. (Асия Әхтәриева.)

...Әтинең әтисе Өметбай бабай Кайбыч ягыннан килгән. Монда килгәч башка хатынга өйләнгән – безнең әтиләр туган. Кайбычта беркемне белмибез – әбиләр сөйләгәнне язып калмаганбыз. (Әлфирә Кәлимуллина.)

Безнең килү Киндерле өчен зур вакыйга булды. Авыл клубындагы очрашу вакытында да: «Андагы туганнарны белсәк-белмәсәк тә, безнең тамырлар Кайбычтан», – диделәр.

Бар да кирәк!

Анда утын күп, печәнне теләгән кадәр чабып алырга була, дип килгән безнекеләр. Себер жире аларны ачлыктан, ялангачлыктан коткарган. Әйе, монда тормыш бөтенләй башкача булган. «Күзең күреп, керфегең кыймылдаганда бар да кирәк», диләр Киндерледә.

Рушан абый Әхтәриев сөйли: «15 кубометр утын салырга билет биреп чыга иде лесник. Шул билет белән ким дигәндә 30 кубометр әзерлисез инде. Утынга кече сазга яки зур сазга бара идек. Сазда үскән каеннар 20 градус салкында шалкан кебек кенә ярыла – юка балта белән бер генә сугасың. Ярасың да, тамганы куеп, шунда өеп калдырасың. Кеше бер-берсенекенә тими иде. Печәнгә дә тимиләр: кәгазьгә фамилия язып, шуны тал чыбыгы белән кибән эченә тыгып куя идек. Кыш көне, кар яугач кына зур чаналар белән алып кайтабыз. Ул чакта һәрбер йортта терлек күп иде.

Безнең печәнлек янында, су эчендә кура жиләгә үсә иде – итек киеп, шуны җыярга керәбез. Әниләр аннан как коялар, кайнатма ясыйлар. Бер жәйгә унар чиләк кыр карлыганы җыя идек.

Кайбычлар ул чакта авыз итеп карау түгел, күз белән дә күрмәгән мүк жиләгә, нарат жиләгә үсә Киндерледә. Саз авылларындагы кебек сату өчен түгел, үзләре өчен генә җыялар. Мүк жиләгән алар «чия» ди. («Элек кышка икешәр чиләк чия җыя идек. Аңардан вак бөлеш пешерәбез, компот, морс ясыйбыз. Хәзер берәр чиләк сатып кына алам. Сезонында килограммы 200–300 сум тора. Нарат жиләгә берәз кыйммәтрәк», – ди мәктәп хезмәткәре Фазилә Гыйльманова.)

* * *

...Бер-беребезгә сөйләсе сүзләренә, бүләшәсе хатирәләренә очы-кырые юктыр кебек. Әллә кайчан таныш булган якын кешеләр очрашкан кебек. Кан тарту шулай була торгандыр... Киләсе очрашу-сөйләшүләр өчен инде бер гасыр үткәннән көтмәбез. Хушлашмыйбыз, сабуллашабыз гына!

(Дәвамى бар.)

**Шәмсия
Җиһангирова,**
язучы-
журналист

Балачакта, мәктәптә укыганда без беркайчан да өйдә чырышы куймадык. Минем әнкәем бик дини кеше иде, ул 8 яшеннән намаз укып, ураза тоткан.

Үсеп утырган чырышыны кисеп, аны бүлмәгә алып кайтып утыртуга каршы иде. Кечкенәдән әйтә иде: «Кызым, алар бит җанлы, телләре генә юк, нигә аларның җаннарын кыярга?!» Мәктәптә чырышы куйганга да йөрәге әрни иде. Яңа елны билгеләп үтүгә дә каршы иде ул. Ә аңа каршы төшү, нәрсәнедер ул теләмәгәнчә эшләү бездә булмады.

...Яшьрәк чак әле. Без Казан шәһәренең Рихард Зорге урамында, өч бүлмәле фатирның бер бүлмәсендә яшибез. «Подселение» дип атала иде ул. Бүлмәбез бик кечкенә: ике карават, пианино куйгач, борылыр урын да калмый. Шунда ике бала! Кечкенәдән шулай тәрбияләнгәч, өйгә чырышы кую турында уйламый да идек. Ул кысан бүлмәдә андый мөмкинлек тә юк. Чырышы исе чыгарасы килсә, чырышы ботагы алып кайтып, шуны үзбездә ясаган уенчылар белән бизибез: балалар белән бергә фонарьлар, кар бөртекләре ясыйбыз, картоннан хайван сурәтләре кисәбез. Безнең белән әтиләре дә утыра – ул рәсем ясарга оста иде.

Кызымның шундый гадәте бар иде: кичке сигез җитсә, басып торамы, утырып торамы – йоклап китә.

Шуңа күрә Яңа ел каршыларга гел өчәү генә кала идек.

Ул көнне тәмле өчпочмаклар, пәрәмәчләр пешерәм, салатлар ясым, ә ирем белән улым бу вакыт коридорда качып, ел да миңа берәр сюрприз әзерлиләр. Сәгать уникале сукканда улым килеп керә: бер елны ул пират булып киенә, икенче елны – «кот в сапогах» була. Аягында – кибетләрдән бик авырлык белән тапкан минем чит ил итекләре, өстендә үзем теккән жилетым, алтмышлы үлчәмле башыма көчкә яратып тапкан кара эшләпәм... Килеп керә дә, Яңа ел турында татарча шигырь сөйли башлый.

Аннан бездә концерт башлана: ирем баянда уйный, мин җырлыйм, улым биш... Бик күңелле була иде.

Үсә төшкәч, оялып, улым бу һөнәрен ташлады.

Фатирлар киңәйгәч, ясалма чырышы куя башладык.

Әмма беркайчан кунаклар чакырып Яңа елны каршылаганыбыз юк. Хәзер инде чырышының ясалмасын да чыгарып тормыйм. Гомумән, Яңа елны зур бәйрәм итеп, шаулап-гөрләп каршы алганым юк.

Дөйткәнемчә, безнең гаиләдә кабул ителмәгән ул.

Ренат ХАРИС

ТАТАР КАЛФАГЫ

Мин үскәндә дәү әнинен
калфаклары, чулпысы
зур иске сандык төбендә
яталар иде посып...

Вақыт, бер модадан чыгып,
башкаларына керде,
татар хатын-кызларын да
үзенчә киендерде,
ләкин урамга кайтмады
көмеш чулпылар чыңы,
яка чылбырлары ятты
кадими моңга чумып.
Кояш нурларын күрмәде
хәситәләр, изүләр...
Күнектек без үзөбезчә
бизәнүдән бизүгә...

Хәзер «милләт» дигән сүз дә
телебезне пешерми...
Миллилекне, рәхәтләнеп,
бүген искә төшердем...
Кеше милләтсез булалмый
бик-бик-бик теләсә дә,
паспортына яздырмаска
әллә ни түләсә дә!

* * *

Сугыш беткәнгә унбиш ел...
Ватан үзен төзәтә...
Төзелешләрдә рөхсәт юк
архитектур бизәккә.
Кеше, шәһәр, хәтта Вақыт
асфальт төстән киенгән...

Казан буйлап Ханым атлый,
ияк күккә чөөлгән...
Һәр адымы модельләрчә –
масаю катыш үртәү –
әйтерсең Әби патшаның
тажын башында йөртә!

Каюлы читек үкчәсе
асфальтта такт бәрә...
Ханым Такташның Алсуы
кебек жилфердәп бара.
Маңгае өстендә – калфак!
Яшел бәрхет, көмеш жеп!
Каян килгән бу хатынга
кәпрәюле егетлек –
күпме еллар урам, шәһәр,
кояш, жиһан күрмәде
татарның байлык, «мещанлык»,
«зәвыксызлык» үрнәген?!

Ә ул чүпрәк чүмәләсе
киеп чыгарга базган,
көпә-көндөз башкалада...
Точна тилергән, азган, –
диеп карый чуар урам
Ханымга бармак төртеп...
– Мәржани дә хупламаган... – ди
Портфель, күзлек сөртеп.
Хәтта «авоська»лар карый
сәерсенеп бу хәлгә:
«Маңгаена тай типкәндер –
акылдан тайган мәллә?!»
Казан стилигалары
калалар аптырашып,
«Каян килгән чувиха?» дип,
майлы башларын кашып...

Ханым атлый урам буйлап
жайлы салмак тактта –
үзе горур, үзе абай,
шаян бер үк вақытта.
Әкрән генә нидер көйли,
көйләми дә шикелле,
үзе тыйнак, үзе уйнак,
үзе шундый сөйкемле!
Керде Матбугат йортына...
Анда, бишенче катта,
әдипләр партжыелышы
эшен тәмамлап ята.

Партөөшма секретаре
Ханымны күрәп алды,
композитор дип тормады,
ярсыды, селкеп салды:
– Тагын соңгардың...
Үзеңне авыр хәлгә куясың...
Абау!.. Башына карагыз –
иске карга оясы!
Язучылар жыелышын
санга сукмау лабаса –
безнең партөөшмабыздан
мещан базары ясап.
Әле дә сагына икән
патриархаль вақытны –
калфак бит ул, понимаешь,
милләтчелек ватыгы...

Соңга калып килгән өчен
гафу үтенде Ханым...
Кысылган иреннәреннән
качкан кайнаган каны.
– Түбәтәй урнына көпәч
кигәч жан да үзгәрсә,
милләт дигән, халык дигән
сүзләр, димәк, юк нәрсә...
Мин партияле, ә калфак
партияләрдән өстен.
Мин татар булып туганмын,
мин калфак киеп үстем.
Миңа партия һичкайчан
калфак кимә димәде...
Кидем, киям, киячәкмен –
бәгыремә тимәгез...

Утырып та тормады ул
аптырап калган залда.
Бер хатын кычкырып калды:
– Сара, калфагың салма...

– Калфак искелек түгел ул,
аны беркем тыймады...

Эшлөпәләр шкафына
бәрхет калфак сыймады... –
диде бер хатын ачынып,
һәм Ханымга иярде. –
иртәгә үк мин үзем дә
ап-ак калфак киярмен...

* * *

Бер сыерчык яз китерми...
Ә бер хатын китерә –
көзлек дөнъясында ул
табигатьтән көчләрәк!

Казанда кояшлы яңгыр
сибә бәллүр сәйләнен...
Ниндидер яңарыш кайта
сәйлән булып, әйләнәп...
Болак суын чигеш итә
алтын жебе нурларның...
Ходай эше булгангадыр,
моны беркем хурламый.
Яшел хәтфә кебек чирәм
Болакның сөзәк яры.
Шул хәтфәне кисеп алып,
калфак итәргә ярый –
алтын жебен кояш бирә,
бизәген яңгыр чигә...
Табигатьтә җавап әзер
«зэвыксыз!» диючегә...
Табигатьтә партҗыелыш
булмаган!.. һәм язмасын –
хатын-кыз күркен тыярга
беркем, берни базмасын!..

Ханым Болак күперендә,
әйтерсең парходта,
бәхетен монда калдырып,
әллә кая юл тота –
Тукайсыз гына Чистайга
киткән Зәйтүнә кебек...
Менә, менә өзеләчәк
бәхетнең алтын жебе...
Эреп жиргә сеңәргә дә
әзер Ханым, хурланып...
Ике хатын шул халәттә
күреп алдылар аны.
Кайсыныңдыр зонтигы да
булган, рәхмәт төшкере –
өчесе дә сыендылар
зонтик астына кереп.
Хатын-кызлар журналының
ике чая каләмен
һәм Ханымны жәйге яңгыр
сәйлән сибеп сәламли...

Юатып маташмадылар,
Ханымның холкын белеп...

Берсе әйтте җыелышта
булган хәлләрдән көлеп:
– Дөнъядагы иң матур кош
тавис диеп танылган –
бер дә юктан гына түгел,
калфагы бар аның да!..
Татар сандугачына да
киләшә ич – күрәбез,
киләсе җыелышка без
калфак киеп керәбез...

Казанда кояшлы яңгыр
сибә бәллүр сәйләнен...
Сизелә: матурлык кайта
сәйлән булып әйләнәп...
Киләчәк әле килмәгән...
бар матурлык – үткәндә...
элгәрләр, матурлык эстәп,
күпме кан-яшь түккәннәр...
Элгәрләр генәме әллә?
Егерменче гасырда
бездә милли киёмнәрне
нафталинлап бастылар...
Үткәнгә искелек диеп,
карау яман авыру ул...
Үткән матурлыкта гына
киләсенең тамыры.

Татар ашлары йортына
керде туңган ханымнар –
татарда, туңгач, кайнар чәй
эчү дигән канун бар.

Чәй эчтеләр бал урнына
калфак темасын кабып,
аның көмеш бизәгеннән
әллә күпме сер табып,
күргән-белгән калфакларны
искә төшереп, барлап,
нафталиннан арындыру
турында да тел чарлап,
үзләренчә аңлаттылар
кечерәеп калуын,
кием булуы өстенә
башка мәгънә алуын...
Ханымның кыю адымын
революцион диеп
бәяләделәр калфакны
түшәмгә хәтле чөеп.
Кабул иттеләр ханымнар
революцион карар,
калфакның язмыш юлына
зур өмет белән карап...

Казанны кояшлы яңгыр
тылсым сибеп ашлады –
урамнарында калфаклар

күренгәли башлады:
берән-сәрән, берничәшәр –
мода бик әкрән йокты...
Нишлисең, йокыга талган
милли аң каты йоклый,
һәм алпы-салпы уяна...
Куркыныч түгел ансы –
тик сискәнәп уянмасын,
тыныч кына уянсын,
нервыларын киермичә,
авыртмыйча башы да.
Сабырын жуйган һәрнәрсә
үз башына ашыга.

* * *

И калфак! Сиңа килешә
әнҗе, мәрҗән, сәйлән дә.
Син татарның матурлыкны
тануына бәйләнгән.
Ханымнарны яшәртсәң,
ямь өстисең туташка.
Син татар хатын-кызының
калебәнә тоташкан.
Синәң язмышың юлларын –
ни күзәт, ни күзәтмә –
Сөембикә таҗыннан син
әверелдең бизәккә!
Шуңа калфаклы кызларда
ханбикәлек чалымы:
алар чибәр, вәсвәсәле,
горур, серле, ягымлы...

Яңа гасырның беренче
чиреге бетеп бара.
Калфак һәм тормыш арасы
әле авыр кыскара.

Сәхнәләрдән беркайчан да
китмәгән гүзәл калфак,
урамга чыкмады дисәм,
булыр гөнаһлы наһак.
Калфакның йоклаган чагы
инде үтте дә димәм...
Калфак умырзая кебек –
чәчәге бозга тигән.
Бозны тишеп чыгачак ул...
Бер нәрсә моны чикли –
милли аңга боз эреткеч
яз дәрте генә җитми.

Ә Яз, һичшиксез, киләчәк –
тоткарлык юк язларга!..
«Бу Яз калфак кигән!» диеп,
насып булсын язарга...

16–25 гыйнвар, 2025 ел.
Казан.

Мөхәммәт Мәһдиев диюгә, ижаты һәм гамәлләре белән халык мәхәббәтен яулаган затлы-зыялы язучыбыз күз алдына килә. Беркемнекен дә кабатламый торган язу стили, матур теле, әсәрләрендәге лиризм, сентиментальлек, яшьлек, мәхәббәт сюжетлары, берсеннән-берсе матур образлар... Казан арты, жиләкле аланнар, Кесмәс үзәннәре, Масра кырлары, торналар төшә торган басулар... Әнә шул якларда көн күрүче гажәеп бай рухлы татар халкына сүзләрдән һәйкәл койган язучы ул. Авылны, аның табигатен, кешеләрен шулкадәр дә яратып тасвирлаган, мәктәпне, укытучыларны, аларның күңелен шулкадәр дә белеп язган бу әдипнең әсәрләрен кайта-кайта укыйсың. Укыйсың һәм язучыны өр-яңадан ачасың! Ул әсәрләр укучы күңелен сихерли, үкенечле-моңсу бер моң булып жандагы яшерен дулкынга кагыла, рәхәт бер дөньяга алып кереп китә...

Мөхәммәт МӘҤДИЕВ

ФРОНТОВИКЛАР

(Романнан өзек)

Рушадның беренче дәресе унынчы «А» классында иде – хәзер кабатлау вакыты, дәрәскә әллә ни әзерләнәсе юк, сөйләт тә утыр. Исемлек тикшерде, ашыкмыйча гына теманы журналга язды.

– Ярый, дәресе башладык. Узган дәрестә без, укучылар, сезнең белән...

Рушадның күзе кинәт кенә арткы партада ялгыз утырган берәүгә төште. Төште... һәм шуның белән бөтен дөнья чуалды да бетте. Бетте – вәссәлам! Арткы тәбәнәк партада, аякларын берәз гына янга чыгарып, буй житкән бер кыз утыра иде. Коңгырт чәчләрен нәкъ уртасыннан юл ачып, шома итеп тараган, коңгырт битле, озын керфекле, кара күзле бер кыз. Өстендә эре-эре кара тәңкә төшкән ак кофта. Калын толымының берсен алгы якка салындырган, бу толым аның тыйнак кына булып калыккан күкрәгеннән узып парта астына төшеп киткән. Ул партада, тәбәнәк булганлыктан, моңарчы кеше утырмый иде – бу кызый анда кысылып кына утыра. Парта арасыннан читкә аның түгәрәк яп-якты тез башлары чыккан. Ул китабын ачкан да, озын керфекләрен салындырып, җитди генә кыяфәттә укып утыра иде. Бер секунд, ике секунд үтте. Әллә өч үк булдымы? Рушад тиз генә хәтерен җыеп җөмләне әйтеп бетерә алмады. Шул вакыт теге керфекләр күтәрелделәр һәм Рушадның күзләре белән очраштылар. Кызый керфекләрен тиз төшерде, битенә кызыллык йөгәрде. Рушадның да колаклары яна иде бугай...

– Узган дәрестә без... без...

Нәрсә «без»? Без нишләдек? Шайтаным! Берни дә белмисең син! Чуртым да аңлап сөйләмисең син! Сиңа хәзер журналга иелергә кирәк, үзеңне тынычландырырга кирәк. Шулкач теге кызый керфекләрен сирпеп аңа тагын бер тапкыр карап алды. Чуалды фронтовик егет, бетте, зиһене таралды... Бетте.

– Узган дәрестә без... сезнең белән... кабатлый башлаган идек. Әйе, кабатлый башлаган идек. «Рус–япон сугышы» дигән темага кереп калган идек. Бу тема буенча, – Рушадның тамагын нәрсәдер кысып алды, – бу тема буенча аңлашылмаган нинди сораулар бар? Ниләр аңлашылмады?

Класс өчен барысы да аңлашылган! Борчылма! Үз хәлеңне генә бел! Сиңа ниләр аңлашылмаган? Шулкач турыда уйлап кара. Бөтен хикмәт менә шунда! Син ул кызыйның укучы икән беләсеңме?

...Рушад тәрәзә янына килеп басты. Мәктәп бакчасындагы көяз топольлар инде яфрак ярырга бүртенгән, җирдә вак кына үлән тибә башлаган. Бөтен нәрсә уянган, бөтен нәрсә яшәргә, сулыш алырга талпынган көн икән бу. Юк, бу дөньяда яшәве шулай да нинди кызык!

...Сәхнәдә балалар концерт биргәндә, сәхнә артында торган укытучы кадәр бер генә режиссер да дулкынланмыйдыр. Бу вакытта укытучының тыны кысыла, аркасына тир бәрә, ул үзенең укытучы икәнлеген оныта, ир укытучылар, бөтенләй чыгырдан чыгып, балалар барында тәмәке

кабызалар... Монда укытучы белән укучы арасындагы данлыклы традицион киртәләр алып ташлана, монда күнәлләр нечкәрә, киеренкелек соң дәрәжәсенә житә. Монда укытучы күзенә чалынган саен тешен кысып узып китә торган тәртипсез, ялкау малайны кысып кочакларга әзер – бары тик ул малай матур итеп биеп яки сөйләп кенә керсен...

Алтынчы классның хор коллективы чыгыш ясаганда Рушад та сәхнә артында марш атлап йөрдә, тирләде... Дәрәс, әллә ни матур жырламадылар, ләкин кыш буга укытучыларның үзегенә үтәп, «тәртипсез» дип дан алган классның сәхнәдә жырлап торуга Рушадның зур жинчә иде. Ул хорның жырлавын зур горурлык белән тыңлады. «Варяг», «Плещут холодные волны» дигән жырларны сәхнә артынан торып үзә башлады. Сәхнәдән сөрлегеп кергән балаларның берәм-берәм аркаларыннан сөеп калды. Малайларны якландырып ук жибәрде.

– Молодец, егетләр, болай булсагыз, сезне Балтыйк флотының жыр һәм бию ансамбленә алачаклар...

Концертның икенче бүлегендә өлкән класс укучылары белән укытучылар да катнашты. Гата сәхнә артынан аккордеонда ниндидер бер марш уйнап жибәрде. Сәйдәшнәң «Шәрык буюе» икән.

– Хәзер унынчы «А» класс укучысы Даутова Ләйләгөл акробатик күнегү башкара, – дип игълан иттеләр.

Зал бер мәлгә аптырап калды. Кем ул Даутова? Нәрсә ул акробатик күнегү?

Сәхнәгә зәңгәр трико кигән Ләйләгөл чыкты. Жәелгән паласның уртасында кулларын өскә күтәреп тоташтырды, аякларының очына гына басты да ярты гына секундка тынып калды. Жәйнең кояшлы иртәсендә күл уртасына йөзеп кергән яшь аккош шулай бер мәлгә туктап кала: мәрмәр муенын көяз генә бөгеп, су өстенә карый, үзенә күлгәсәнә соклана. Туган көннең рәхәтлеген, гыйшык назын алдан сизгәндәй, аның гәүдәсе жинчә генә дерелди – су өстендә күбәләк канат жилпегәндәй генә божралар тарала...

Ләйләгөл сәхнә кырынан өч-дүрт кенә адым ераклыкта иде, Рушад аның сулаганын ишетте. Аның борынгы грек статуясы кебек сылу гәүдәсә аз гына дерелди иде – шул позадан алга таба йомшак кына ыргылып, ул баш аркылы чыкты һәм күпер ясады, аннан, кире якка мәтәлеп, салмак кына урынына басты. Зал гөрләп алды. Менә ул халыкка ян белән басты да, кинәт кенә кулларына таянып, тәгәрмәч ясап сәхнәне йөрәп чыкты. Аннан паласка сузылып ятты. Уртадагы рәтләрдән кузгала башладылар, тавыш китте.

Аннары Ләйләгөл иң катлаулы номерын ясады. Рушадка аркасы белән басты да сыгылып төште һәм Шәрыкның елаган, сыктаган үзәк өзгеч көе астында, гәүдәсен аз гына калтырата-калтырата, аякларын берәм-берәм ычкындырып, кулларында калды. Шул вакытта аның күзләре чаршау кырыеннан карап торган Рушадның күзләре белән очрашты. Ләйләгөлнең күгәрчен тамагы төсле тасма белән жыеп бәйләнгән чәчләре идәнгә салынып төшкән, керфекләре тирләгән иде. Ул Рушадка карады һәм бары тик ул гына сизерлек итеп

аз гына елмайды. Халык кул чапты... Аннан Ләйләгөл, кызу-кызу хәрәкәтләр ясап, палас өстендә кулын-аягын аерып алмаслык итеп баш аркылы мәтәлчек атып йөрдә – «Шәрык буюе»нең ахыры уйнала иде. Шулай йөргән көе ул сәхнә артына кереп тә китте. Клубны селкетеп кул чаптылар, сәхнә янындагы кешеләр – укытучылар, укучылар аны кочактан кочакка йөрттеләр. Аста сызгырдылар, аяк тибеп кычкырдылар, кабат сорадылар. Тик хатын-кыз гына сабыр утырды.

Гата вальсның ахырын уйнап жибәрде. Жинчә хәрәкәтләр белән сикергәләп, Ләйләгөл кабат сәхнәгә чыкты һәм ду килеп кул чапкан тавышлар астында әллә ничә мәртәбә рәттән салмак кына баш аркылы әйләнде. Аннан сәхнә алдына килеп халыкка баш иде дә йөгереп кереп китте. Ләкин бу юлы кызыл сәхнәнең ягын бугады. Шунда әллә нәрсә генә булды: көтелмәгән бу хәрәкәттән сискәнәп, Рушад артка – караңгылыкка таба чигенде, һәм шул вакытта Ләйләгөл үзеннән-үзә аның кочагына килеп керде. Жир шары бер мизгелгә әйләнүеннән туктап торды: дөньяда сугыш та булмаган, Тугызынчы май да булмаган, Акбалык мәктәбе дә юк, имеш. Дөньяда бары тик табигатьнең менә шушы сылу иркәсә, шушы фәрештәсә, шушы аккош гына бар икән... Сәхнә артындагы караңгылыкта Ләйләгөлнең кайнар бите Рушадның яңагына кагылды – аннан Рушад кызының биләннән күтәреп алды да үзен-үзә белешмичә үптә. Кыз аңа сарылды, беләкләре белән муенына чорналды. Аның яшь, көчле гәүдәсенең бөтен күзәнәкләре хәрәкәттә, бөтен тәннәннән яшылек дәрәтә бәрәп тора иде. Кыз елый иде, ахрысы, – Рушад иренендә тоз таме тойды. Алар бер-берсенә ярты гына жөмлә дә әйтмәделәр, ичмасам! Бары тик берни дә аңламаган килеш кызу-кызу пышылдаштылар:

– Рушад абый... Рушад абый...

– Ләйләгөл... сеңлем!

Бу газаплы, татлы төштән айнырга кирәк иде, моны икесе дә сизде. Монда кеше килеп керүе мөмкин иде – анысын да уйладылар. Тагын бер генә секунд! Тагын бер генә. И дөнья! И бу дөнъяның кырыс кагыйдәләре! И кеше рәхәтлеген кагыйдәләргә салучы педагогика дигән фән!.. Боларны гафу итегез, боларга тимәгез. Тимәгез, тагын бер-ике генә секунд шулай торсыннар. Явыз жаннар, шыксыз күңелләләр, мәхәббәт дигәннең нәрсә икәннән белмәгән кызганыч бәндәләр! Тимәгез аларга, тимәгез... Бу егет шушы ләззәтле минутны татыр өчен аз гына гомерендә зур, кыен юл үттә. Ил каршында үзенә егетлек бурычын намус белән үтәде. Шушы мизгелне аннан кызганмагыз! Бу кыз үзенә бөтен барлыгын – яшылеген, пакълеген, саф хисләрен, күбәләк канатыдай жылфердәп торган күңелен, яшь болан баласыдай ыргым гәүдәсен менә шушы мизгел өчен саклап алып килде – бу татлы төшне аннан кызганмагыз.

Татлы төш тәмамланды. Ләйләгөл Рушадның күкрәгеннән шуып кына төште дә юк булды.

...Әле ун көн элек кенә ул бала иде...

Юк, кичә концертка чыкканчы гына әле ул бала иде.

Кичәгә төсле зур дәрт белән аның беркайчан да сәхнәдә чыгыш ясаганы юк иде. Әтисе район алыштырган саен, аңа мәктәп алыштырырга туры килде. Район үзәкләренең берсендә – сигезенче класста вакытта ул гимнастика белән шөгыльләнә башлаган иде. Шуннан бирле күп тапкыр сәхнәгә чыкты. Ләкин бервакытта да бу авыр күнегүләрне кичәгә төсле рәхәтләнеп эшли алганы юк иде. Кичә сәхнәгә чыкканчы ук күңеле нәрсәдер сизенде, нәрсәгәдер җилкенде. Аның күңелендә мондый җилкенү, ниндидер билгесез хәлне көтү башланганга инде бер ел чамасы бар иде. Тик кенә торганда, әйтик, тригонометриядән синуслар, косинусларны үлчәп утырганда, кинәт кенә йөрәк сызлап куя, ниндидер сихри көч иясе күңелне күбәләк канатын җилпегәндәй итеп кенә кытыклы – рәхәт тә, газаплы да була. Кыз мондый вакытларда шиккә төшә, үзенең эчендә нинди дә булса авыру юкмы икән дип хәсрәтләнә иде. Математикадан бик тырышкангамы әллә? Соңгы вакытта күченеп йөрү, әйбер җыю, әйбер төйнәү, чিশү мәшәкатьләре белән мавыгып, бу сәер нәрсә онытылып торган иде әле. Тик бу озакка бармады: Акбалык мәктәбендә беренче көнне беренче дәрестә бу билгесез сәер хис яңадан үзен сиздерде. Моңа сәбәп нәрсә булды? Кыз җавап таба алмады. Кичә сәхнә артында әзерләнгәндә тагын шул башланды: йөрәгә кызу-кызу типте, тын алу авырлашты, ләкин бөтен тәнен ниндидер моңарчы әле бер дә татымаган ләззәтле ашкыну чолгап алды... Шуңа күрә сәхнәдә «тәгәрмәч» ясаган вакытта гадәттән тыш кызу әйләнде, иң авыр күнегүләрне ясаганда да гадәттән тыш җиңел булды. Ниндидер бер секундта ул үзен-үзе бөтенләй югалтты, сәхнә, түбәндәге халык, сәхнә артындагы укытучылар, иптәшләре, ниһаять, түбәндә, беренче рәттә утырган әнисе, мәктәп директоры – барысы да болындагы чәчәкләр булып тоелдылар. Кояшлы бер болын икән, ул шунда табигатьнең чәчәктән чәчәккә кунып йөри торган бер иркәсе икән. Шул вакыт теге ләззәтле ашкыну тәненнән тагын бер мәртәбә узды, һәм нәкъ шул секундта ул билгесезлеккә сикерде...

Төн буге ул керфек какмады. Таң атты. Кичә ул балалыгы белән сабуулашты. Бүген – кызык дөверенең беренче иртәсе. Монда килүгә, ул зур йортның өйалдындагы аерым бүлмәсенә урнашкан иде – җиткән кызлар җәен авылда шундый бүлмәгә карават куялар, күбрәк шунда яшиләр. Ләйләгөлнең бүгенге иң изге, кадерле хисләренә шушы бүлмә генә шаһит. Ул урыныннан торды, кечкенә бүлмәнең челтәрле пәрдәсен тартты, бакчадагы агачлар арасынан әле чыгып килгән юаш кояш карый иде. Вакытны белде дә тагын ятты – зур өйдә әнисе табак-савыт шалтыратып иде, димәк, бер сәгәтгә капка төбенә райком «ГАЗ»иги килеп туктачак. Әтисенең әле көндез бу авылны күргәнә юк диярлек – иртүк китә, төнлә генә китереп куялар.

Нәрсәгәдер елыйсы килә. Рәхәт, рәхәт итеп елыйсы, күз яшьләре белән мендәр тышларын юешлисе килә.

Ләйләгөл кызык дөверенең беренче иртәсен шулай каршы алды: тәрәздән төшкән кызгылт нурлар, татлы күз яшьләре, бөтен тәнгә таралган наз, рәхәт калу...

– Әнием! Ул – шулкадәр яхшы кеше, син аны белсән иде, белсән иде... Мин аны көн саен күреп кенә торып идем, көнә буге шуның дәрәсләре генә булсын иде. Әнием! Татьяна да шул хисләргә кичердеме икән Евгенийны күргәч? Наташа Ростова да шундый хисләр кичергән түгелме соң? Нигә алар үзләренең хисләрен белдерә алганнар? Нигә миңа ярамый?

– Ярамый, кызым. Ул – укытучы, син – укучы.

– Миңа бит уңжиде яшь, әни. Нигә ярамый? Минем, берәүдән дә курыкмыйча, аның янында сөйләшеп тора-сым килә. Аның белән култыклашып, шушы урамның уртасыннан узасым килә. Татьяна белән Наташа кадәр дә ирегем юкмыни минем?

– Ярамый, кызым. Син – комсомолка. Наташа да, Татьяна да – дворян кызлары алар.

– Соң, комсомолкага яратырга ярамыймыни? Яратудан мине кем тыя ала? Ул – кешенең иң бөек, иң изге хисе дип языла бит безнең китапларда.

– Ярамый, кызым. Этиеннән оят...

– Эти сине яратмадымыни?

– Без икебез дә студентлар идек. Безгә ярый иде.

– Аның шулай таблицасы бармыни? Кемгә ярый, кемгә ярамый...

Әнисе биреште. Ләйләгөл хыялга чумды.

– Әнием, әйтче миңа, нәрсә ул ярату? Нигә мин Гата абыйны түгел, ә нәкъ менә шул кешене яратам?

Әнисе җавап бирми. Чөнки ул бу сүзләргә бөтенләй катнашмый. Моңы Ләйләгөл сөйләшә, күңеленнән әнисе белән серләшә. Әнисеннән үзенең мәхәббәтенә рәхсәт сорый. Әнисе башта тыя, каты тора, чигенә башлагач исә юкка чыга...

Капка төбендә «ГАЗ»ик тавышы ишетелә, өйдә хәрәкәт кызулана. Ә Ләйләгөл тын гына, рәхәт кенә елый...

Еласын ул, борчымагыз аны...

Ул бер искиткеч дөнья – балалык дөньясыннан икенчесенә – кызык дөверенә кереп бара. Ниләр әзерләгән аңа бу билгесез дөнья? Ниләр көтә аны анда?

Еласын, тимәгез аңа...

...Унынчы класстарда инде тоташ консультацияләр китте. Буй җиткән кызлар тартылып, ябыгып калды, егетләреннән дә муеннарын йон басты, күлмәк якалары бушады. Алар арасындагы элеккеге ыбыр-чыбыр шаярулар бетте, барысы да җитдиләнде. Инде мәктәп бакчасындагы чирәмлектә унынчы классның бер кызы белән бер егет бәхәсләшеп берәр теорема исбат итеп утыра икән, бу гадәти хәлгә әйләнде, моңа берәү дә гажәпләнмәс булды. Унынчылар төркем-төркем булып тегермән буасы янындагы тугайга да бардылар, бакча башына җыелышып та әзерләнделәр, аларның зур сынау алдында торганнын бөтен авыл белә иде. Яшылекнең чәчәк аткан чагы – унынчы классны тәмамлаган көннәр! Әгәр җаваплы имтиханнар булмаса, бу көннәрдә егетләр, кызлар яшылек хыяллары белән шашып күкләргә ашар иде! Егетлекнең иң югары, иң саф хисләре нәкъ шул язда уяна. Беләктә куәт – көрәшәсе, күтәрәсе, йөгәрәсе, аударасы, очасы килә. Күңел әллә кайларга

Рәсем: Наталья Васильева

өстери, Тын океанда дулкыннар ярып кораблар йөртерсең, алтын погонлы, төз гәүдәле офицер булып берничә елдан шушы авылга кунакка кайтырсың, күкнең нәкъ шушы турысыннан котчыккыч куәтле бомбардировщикны үкертөп, авылга, сабакташ кызларга сәлам биреп узарсың күк тоела. Егетләрдәге мондый хисләр ташкынын бу көннәрдә сабакташ кызлар да сизенә, аларда бу чандыр егетләргә карата өр-яңа хисләр – егетлекне ихтирам итү, егетлекнең иң кырыс язмышына соклану хисләре туа бара. Инде бу көннәрдә егетләрнең кесәләрендә папирос күрүңгәли, кесә төпләрендә үзләренә биш-ун тәңкә акчалары була, алар кызларның чәчләрен тартып, кулларын борып газапламыйлар, әллә ничек кенә, жайсызлап кына, кызларның беләгеннән тотып сөйләшөп баралар, кызлар исә беләкләрен тартып алмый, киресенчә, шушы ун ел бую аның белән сугышып, аның дөфтөрөннән мәсьәләләр күчөреп, аның карасына каләм манып эгоистларча гомер кичергән, кул аркасын сөял баскан шушы егетнең яшелле-күклө тавышын тыңлап баруы кыз балага күңелле була башлый, егетнең соңгы атналарда гына сабын күрә башлаган кулы аның беләгенә кагылгач, кыз бала калтыранып ала – шулай да рәхәт, әйтеп булмый торган рәхәт...

Унынчы класс укучыларына кагылышлы бөтен хәбәрләр нигәдер Рушадка житкерелде. Әллә укучылар берәр нәрсә сизенгәннәрме? Имеш, Ләйләгөл белән дус булырга Ренат бик тә тырышып йөри икән. Моңысын кат-кат Гөлчирә сөйләде. Мактанасы киләме? Сабирның картайганына басым ясап сөйләргә теләвеме? Ләкин Ренатка аркылы төшүчеләр дә бар икән. Ләйләгөлгә

Әскәрәв тә бер язучы биргән, имеш. Әскәрәвнең яштыашларе быел унынчыда, гажәп түгел. Моңысын да укучылар бүлмәсендә кемдер сөйләде. Кеше нәрсә сөйләсә дә сөйләр, Рушадның үз хәле хәл. Университеттан контроль эшләрнең тематикасы килде, сессиягә чакыру килде – боларга әзерләнәсе бар. Унынчылар тарихтан нинди дәрәжәдә имтихан бирерләр! Рушадның намусына, хезмәтенә башка кешеләр бая куячаклар. Рушад үзенең яшерен серләреннән үзе оялып, үзән гаепле санап йөри. Тыныч тормыш, имеш! Сугыштан соң тыныч тормыш була, имеш! Бер генә сәгатькә қояш тотылсын да, авылда дөм қараңгы булсын иде. Рушад қыю рәвештә унынчы «А» классына кереп, артқы партадагы Ләйләгөлне житәкләп алып чыгар иде дә, мәктәп бакчасында бер генә сәгать сөйләшөп утырырлар иде. Ләкин табигатьтә мөмкинчә булмый.

Инде унынчыларның авылдан китәрәнә нибары өч көн қалды. Рушад йомылды, кеше белән сөйләшмәс булды. Бу мәхәббәт мәңгелек, кеше аңламаслык жырға әйләнде, бу жырны ике генә кеше ишетә һәм аңлай иде... Мондый ташкын, мондый қысынкылык ике якның берсен нинди дә булса бер төвәккәлеккә этәрергә тиеш иде – шулай булды да.

Майның икенче яртысында кичен бик соң гына қараңгы төшә. Рушад клубка сеанс башланыр алдыннан гына керде. Урта рәтләрне тутырып унынчы класс укучылары утыра иде, Рушадның күзләре Ләйләгөлнең тирән сағышлы қарашы белән очрашып алды. Тагын ике көн, өч көн қалды! Аннан Ләйләгөл имтиханга китә, ул қайтқанчы, Рушад сессиягә чыгып китәчәк! Аннан жәй бую очраша алмассың. Қая ул жәй бую гына.

Гомергә... Тиз бер генә сүз әйтергә иде. Бер генә... «Син мине онытмассыңмы? Кай яklarга таралышсак та, мине онытмассыңмы?» Шуны гына белергә иде.

Кино лентасы чырылды-чырылды әйләнде, залдагы яктылык көлтәсендә тузан болыты көмеш пары сыман кайный иде. Рушад күзләрен йомды. Менә аннан өч эскәмия алда Ләйләгөл утыра. Бар да эндәш! Әйдә киттек, урамда йөрик, диген. Юк, булмый. Әнә клубның бер читендә малайлар утыра. Әскәревнең егетләргә мырылдап сөйләшкәне ишетелә. Чүкчә-көрәклә значок таккан фуражасын башыннан салмыйча утырган берсе – Закиров. Эчендә берәүгә дә үпкә юк кебек. Әллә каян кычкырып исәнләшә: «Рушад абый, исәнмесе-е-е-ез!»

Ләйләгөл алар почмагынан да прицелга алынган булса кирәк. Шулай газәпләнип утыра торгач, сеансның яртысы бетте. Механик тегене-моны алмаштырып көйләгәнчә, гадәттә, ирләр ишек яңагына сөялеп, аякның берсен клуб эченнән алмыйча гына көйрәтеп торалар. Кыз-кыркын да бер кузгалышып ала. Шул ыгы-зыгы арасында Рушад урта рәттән бер ак кофтань кузгалганын күрде. Ак кофта ян ишектә юналде. Рушадның тамак төбә чатнады. Ак кофта Ләйләгөл булырга тиеш. Әгәр ул кыз да Рушад кебек газәпләнсе, һичшиксез, бу шул булырга тиеш. Башкача мөмкин түгел. Рәхмәт төшсә янгынга каршы көрәш кагыйдәләрен түзүчеләргә! Рушад арткы ишектән генә урамга чыкты. Тып-тын. Дөнъяны чәчәк исе баскан. Әйләрдә утлар сүнгән. Сукмаклар яргаланып кипкән, шулай да әле дым сәңдереп калган жир баскан саен сыгыла. Аяк тавышы ишетелми. Кем булды соң ул ак кофта?

Клуб коймасы буйлап олы урамга таба барган ак кофта, әлбәттә, Ләйләгөл иде. Димәк, киноны ташлап, кайтырга чыккан. Рушад кызу-кызу аның артынан китте. Тик бер генә жөмлә әйтергә иде. Тик бер генә... Ул сүзсез генә Ләйләгөлнең кайнар бармакларын учына алды. Тегесе берни дә әйтмишә Рушадның кулын кысты. Бу яратып исәнләшү иде. Аннан Ләйләгөл кинәт кенә тыкрыкка борылды да жиңелчә генә атлап йөгәрде. Үзеннән-үзе тәмам контрольне югалткан Рушад та аның кулынан кысып тоткан көе йөгәрде. Алар авыл башына барып чыктылар. Мондагы чирәмлектә кайчандыр йортлар булган. Киртәсез бәрәңгә бакчасының башында хужасыз калган шомырт шау чәчәккә күмелгән. Аның тирәсендә чирәмлек. Рушад кызны шунда алып китте. Чыкты чирәмгә пиджагын салып жәйдә, кызны янына утыртты да биләннән кочты. Әле им өчен бер сүз әйтелмәгән иде. Кинәт килгән бу бәхетле минутта икесе дә телсез калды. Бары тик бер-берсенен йөрәкләре типкәнне генә ишетәләр, тигезсез сулаганнарын сизәләр иде. Кыз кайнар яңагын Рушадның иягенә терәде. Сүзне ул башлады. Ярым пышылдаган тавыштан Рушад барысын да ишетеп тә, аңлап та бетерә алмады.

– Рушад абый... Рушад абый! Мин исән-сау имтиханнарымны биреп чыксам, Николаев шәһәренә китәм. Кораблестроительныйга. Быел керә алмасам, киләсе елга. Мин моны сезне беренче тапкыр күргәч тә уйлап куйдым. Мин хәрби корабльләр төзүче конструктор булам.

Үзем төзегән беренче корабльгә эчемнән генә сезнең исемне бирәм...

Ләйләгөл бу юлы да елый иде.

Рушад аны юатырдай иң матур сүзне эзләде. Кызганычка каршы, таба алмады һәм... әйтергә өлгермәде. Урам башында лапор-лопыр йөгәрешкән тавышлар ишетелде. Ләйләгөл кинәт кенә чирәмгә егылды. Рушад алдына моңарчы бервакытта да башына килмәгән бер мәсәлә килеп басты. Нишләргә? Кыз курка дип егет тә чирәмгә сузылып ятарга тиешме? Ул кыз синең курыкканыңны белсә нәрсә уйлар? Син хәзер күкрәгенне киереп басып торырга тиеш түгелме сон? Юк, акыллы булсаң сузыл да ят. Моңың белән син Ләйләгөлне яман сүздән коткарырсың. Аның хақына жиргә сәң. Аның өчен кирәк икән, үрмәлә, шуыш... Ул яткан иде инде. Капланып. Борынга жир исе, язгы үлән исе бәрелде. Жир шарының йөрәге тибә. Әллә ул планетаның теге ягындагы Американың берәр гигант заводы эшләгән тапшырамы? Юк, ул Ләйләгөлнең гәүдәсә дерелдәве икән. Урам башындагы аяк тавышлары тынды. Кесә фонаренъң нәзек ут көлтәсә каралтыларны ялады, шомырт чәчәкләренә кереп чыкты.

– Бу якка китмәсләр алар...

– Юк инде, китсәләр, шуында гына.

Тавышның берсе Әскәревнеке. Сугыштырга! Болай булгач, кыйнаштырга! Ә кызның даны? Эти-әнисе алдында намусы? Даутовка ничек күренерсәң?

Кинәт кенә ызан буйлап кемнәндер монда таба чапканы ишетелде. Нәрсәсәдер чылтыр-чылтыр килә иде. Ләйләгөл жан ачысы белән Рушадның беләген чөметеп тотты. Рушад күзләрен чытырдатып йомды. Бары да бетте! Язмыш аннан шушы ике минутлык бәхетне күпсенде. Кил, жүнсез, кил, хәзер синең каршыңда тарих укытучысын түгел, ә фронтоникны күрерсәң. Теге нәрсә болар янына килде. Рушад күзен ачмады. Килүченә авыр-авыр сулаганын ишетте. Ләйләгөл тынсыз калды.

– Ыр-р-р-р...

Тфү, кабахәт! Эт икән...

Рушадның аркасына тир бәрде. Шул секундта урам башыннан тавыш ишетелде: «Дамка! Дамка! Сюда!»

Эт, муенындагы божрасын чылтыратып, эре-эре сикергәләп урамга таба чапты. Рушад торып утырды. Малайлар фонарь белән күкне яктырта-яктырта кайтып киттеләр. Тавышлар ерагайды, ул арада клуб янында гармун кычкырттылар, сеанс беткән булырга тиеш.

Ләйләгөл сикереп торды, кофтасын рәтләде.

– Рушад абый, миңа бер минутка да калырга ярамый, мин йөгәрдем...

Ул бакча башыннан гына авылга элдерттә. Рушад торды, тәмәкесен чыгарды. Хәзер ник шунда аңа каршы ун эт белән чыкмыйлар! Барыбер хәзер. Ләйләгөл инде күздән югалды. Бер очрашу, никадәр газәп, һәм авызны ачып бер генә сүз дә әйтелмәгән.

Гәделсез дөнъя! Шәфкатьсез язмыш...

Авил урамына кергәч, ул тәмәке кабызды. Кинодан чыккан кешеләр төркеме белән очрашканчы ул Мостафалар капкасына килеп туктады. Шомырт бакча-

сында скрипка тавышы. Димәк, картлач монлана. Капка төбөндә яшел чирәм, бу урам тыныч. Рушад тавык үләнөнә капланып ятты да жирне кочаклады. Күптән күрөлмәгән күз яшыләре бугазга, ни өчендер күзгә түгел, тамак төбөнә бөялделәр...

Ул таң беленгәндә генә уянып китте, бөтен гәүдәсә дерелди иде. Аны әкияттәгедәй сихри дөнья көтә иде. Мостафалар бакчасы белән Даутовлар йортын уртақ койма бүлеп тора. Мостафаның скрипкасы инде тынган, үләннәргә куе чык төшкән. Бөтен дөньяны дымлы, салмак чәчәк исе урап алган. Бакчада – йөз инструментлы оркестрдай сандугач тавышы. Бу тавышны үз гоме-рендә бер иштергә кирәк. Ул синең бөтен тормышыңны сөйләп бирер, бөтен хисләреңне кузгатыр. Бакчада нибары бер кошчык сайрый. Аның кеп-кечкенә тамак төбөннән, бөтен авыл өстендәгә атмосфераны дерелдәтеп, дөньяга моң тарала. Бу кош сайравы гына түгел, бу – гашыйкларның үзләре әйтеп бирә алмаган хисләр-ренең авазга әйләнгән куәте, аһәңе. Сандугач, үзенә шул нәни тамагыннан чыккан куәтле музыканы ярып-ярып, катлау-катлау итеп авыл өстенә тарата, әйтерсен лә оста дирижер житәкчелегендәгә куәтле оркестр жиз трубалардан бөтен планета халыклары өчен уртақ бул-ган сагыш көен уйный: бер тыңласаң, бу көйнең гамма-сына аз гына соңга калып дистәләгән трубаларның көмеш чыңы өстәлә, икенче тыңласаң, бу көй – органда башкарылган Бах әсәре...

Жир йөзенең мондый таңнары да була икән! Рушад, бу музыкадан әсәрләнәп, койма буена үрелде – музыка тынды. Чын сәнгать тупас рәвештә тыкшынуны берва-кытта да гафу итми. Шулай, күн бияләй белән тоткач, күбәләк үлә. Тупас, кытыршы кул белән тоткан гөл таңы кибә. Төлкә бүген генә дөньяга килгән желтер күзлө, карандаш аяклы, мамык туп кебек балаларын, аның оясына кулын тыгып кеше тотып караса, имезми. Сәнгатьнең мондый камил әсәренә кешенең кагылганы ук гафу ителми. Яшь кыз, беренче тапкыр егет белән ялгыз калгач, ул егеттән бары тик назлы сүз, нәзакәтлө хәрәкәт кенә өмет итә. Шул беренче очрашуда ук тупас, алама хәрәкәт белән аның дәрт тулган күкрәгенә үрелүне ул кичерә алмый – чын күңелдән рәнжи...

Рушад койма буеннан китте. Әнә бакча эчендә нәрсәдер шыгырдады. Йөткәргән тавыш ишетелде. Димәк, Мостафа да бу моңны тыңлаган. Ул да йокламый.

Ә бу вакытта бер кыз, чыннан да, мөндәрән тешлөп елый иде. Бу елау рәхәт тә, газәплө да, сагышлы да иде. Кыз баланың нәрсәдән елаганын кем белсен?

Мартның қояшлы көнендә кар тавы өстенә чыгып баскан бала каз шулай кинәт кенә кычкыра башлай. Шатлыктанмы ул? Кайгыданмы? Ул әле аңламый, тик әллә каян гына, түбәдән тамган тамчы суын борыны белән актарынгалап яткан тәҗрибәлә ана казларның серлә тавышы ишетелә, күк ата казның коңгылдавы яңгырап ала, март жиле томшыкны кытыкты, тамакка килеп керә һәм... кычкырып аласы килә. Нигә икән ул? Бала каз моны инстинкт белән генә эшлиме?

Ләйләгөл дә ник елаганын белми иде...

Марат ХӘБИБУЛЛИН,
актер һәм
режиссер

«Алиса»га АББАның «Happy New Year» жырын башкарырга кушыгыз, йә смартфонгыгызда эзләп табыгыз әле. «Белмим андый нәрсәне», – дияргә ашыкмагыз, мең укучының берсе – беләсез, бик яхшы беләсез! Ничә ел инде Яңа ел көннәрендә телевизордан, радиодан, телефоннан, сәгатьтән, ишек кыңгыравыннан яңгырый ул көй, беренче гыйнвар иртәсендә кемнәндер чуалган башына кер үтекләү фикере килсә, үтүктән дә жырлар иде, мөгаен... 1986 елның 31 декабрендә дустым Зиновий Рогульскийның бәләкәй генә япон магнитофоныннан агыла иде ул инглиз телендәгә швед моңы. Без – Төркмәнстан ССРның Аму-Дәрәя тыюлыгы фәнни бүлгә хезмәткәрләре, бергәләшеп, Яңа ел каршылыбыз. Житәкчез Андрей һәм аның җәмәгәте Оля – Ульяновск каласыннан, Себер кызы Нина – Иркутскидан, тагын бер Оля – Ленинградтан, Тәния – Ригадан, Фәрит – Сухуми егете, аның хатыны Света – Казан кызы, Зиновий – Львов өлкәсеннән.

Сиксән алты, сиксән жиденче еллар. Бөтен дөньяның: «Горби! Горби!» – дип алкышлавы астында, бер бокал шампан шәрабыннан башы әйләнгән үсмер сыман, планетабыз жырләренең алтыдан берен биләгән бөөк илебез, бердәй омтылышта: «Перестройка! Гласность!» – дип шашынган еллар. Павлов реформалары да, танк ядрәләреннән каралган Ак йорт та алда әле. Ә әлгә бездә эйфория, совет иленең нигъмәтләре дә калыр, «черегән Көнбатыш»ның чиксез байлыклары да агылыр, сельпо кибетләрендә «Levis» ыштаннары сатылыр кебек. СССРның төрлө почмакларыннан Караком чүленә жыелган тату коллектив та таркалмас, бөтен дөньяда иллә баштан да кимрәк калган бохар боланнары популяциясен саклап калыр...

Кайда сез, яшьлек дусларым? Кайсы илләрдә, нинди чикләр артында? Аму-Дәрәя тугайларында боланнар калды микән?..

Яңа ел якынлаша. Кабат АББАның ят моңы астында үткән чорны, беткән илне юксынам. Тыңлагыз әле сез дә.

ЙОМШАК НАЗ-ЖИЛ БУЛЫП ИСӘРБЕЗ...

Эльмира
ЗАКИРОВА

Артур Исламов... Эльза Заяри... Хәер, алар икесе – бер бөтен: Эльза һәм Артур Исламовлар! Жырларын гына тыңлагыз... Үзәкләр өзелә... Әллә кайсы кылларыбызга кагылып, елаталар хәтта – күңелләр чистарып кала. Булса да булыр икән шундый да тавыш! Жанны иркәли торган ягымлы жырлар!... Эльзаның нәфис һәм тылсымлы сопрано тавышы, Артурның йомшак лирик баритоны тәмам сихерли. Гадәти дуэт кына түгел, алар бер-берсен тулыландыралар. Жырның сүзләре, музыкасы, тере тавышка жырлау, башкару осталыгы, бергә гармоник үрелеп, тамашачыны гажәеп сәнгать биеклегенә күтәрә. Тышкы кыяфәт, репертуар, үзләрен сәхнәдә чын интеллигент итеп тота белү – барысы да бар аларда. Муса Жәлил исемендәге Татар дәүләт опера һәм балет театры солисты, Татарстанның атказанган артисты Артур Исламов һәм И. Әүхәдиев исемендәге Казан музыка көллиятенә классик вокал бүлгә мөдире, танылган опера жырчысы, Татарстанның атказанган артисты Эльза Исламова белән опера һәм классик жыр сәнгате, кумирлар, хыяллар, репертуар, гастрольләр, контрактлар турында сөйләшеп утырабыз. Кызык, рәхәт. Икесе дә операда да, эстрадада да тамашачы мөхәббәтен яулаган жырчылар. Артур – Клара Хәйретдинова, Эльза Нина Варшавская класын тәмамлаган. Әнә, опера жырчыларының юлы самолетта дип, ай буге Голландиядә Бизеның «Кармен» операсында Микаэла, Эскамильо партияләрен француз телендә жырлап кайтуларын искә төшерәләр. Эльза Харбинда халыкара конкурста кытайча да, татарча да оркестрга кушылып жырлап жиңү яулап кайткан. Кытайлар Рөстәм Яхин романсларын бик яраткан. Операда жырлау өчен Эльза жир читенә дә очарга эзер! «Тоска», «Богема»лар бигрәк якын аңа! Пуччини операларындагы партияләр Эльзаның тавыш тембрына туры килә. Ә Артурның якты спектакльләре, әлбәттә, Россининың «Севильский цирюльник», Чайковскийның «Евгений Онегин», Моцартның «Свадьба Фигаро»лары.

Ак жылкәндәй ак күңеләм белән...

Артур белән Эльзаның шушы югарылыкка ирешүенә чышмә башы турында уйланам. Артурның «Тот рульне, шофер, тот туры», «Ак жылкән» җырлары белән «Сандугач керде күңелгә» фестивалендә Гран-при алулары хәтердә. Яшылек энтузиазмы белән альтернатив «ALQANAT» рок төркеме оештырып, татар җыр сәнгатеңә яңалык алып килүче дә – Артур! Музыкаль гаиләдә тусын да! Эти-әнисе Луиза һәм Муллаяң Исламовлар Актанышның атаклы җырчылары булсын да! Апасы Сиринә дә консерваториядә укысын да! Популяр композитор Илгиз Закиров – әнисенә әнәсе, Чаллыда яшәп иҗат итүче яшь композитор Гөлнәз Закирова – туганнан туган сөңдәсе... Җитмәсә, 5-6 нчы классларда ук Сабантуйларда батыр калган көрәшче дә әле Артур. Көрәшче Муллаяң улы булгач соң!

Артур. Кечкенәдән татар җырларын сөңдереп үстәм. Безнең гаиләдә музыкаль атмосфера иде. Туганнар җыелышып җырлап утыралар. Илгиз абый җырларын да җырлыйбыз, ул баянда уйный, абыйлар билиләр... Актаныш музыка мәктәбенә баян классына укырга кердем. 13 яшьтә, тавышлар үзгәргәч, җырлый башладым. Беренче вокал укытучым Джон абый Мусин. Ул татар, башкорт җырлары, классик әсәрләр белән таныштырды. «ALQANAT» рок төркемен дә Илназ Гәрәев дигән дус егет белән Актанышта оештырдык. 2000 нче елларда дөнья буйлап рок музыка гөрли иде бит. Без шул музыка белән рухланып үскән яшьләр. Татарча рок җырлар яза башладык. Гитараларда уйнап йөрибез. Илназга: «Гарик, әйдә шигыр яз әле. Син бит татар теле буенча олимпиадаларда катнашып йөрисең», – дим. Берсеннән берсе матур җырлар туа башлады. Үзәбезгә дә ошый. Музыка мәктәбенә уен кораллары да кайтты шул чакта. Кем барабанда бәрә белә, дип сорыйм. Бер малай чыга. Әйдә безнең белән, дим. Кем гитарада уйный диюгә, тагын бер малай... Группалар кебек кыланып йөрибез инде. Казанга барып, «Мин татарча сөйләшәм»дә дә чыгышлар ясадык әле. 9 нчы класстан соң Казан музыка училищесының баян классына укырга кердем. Җырларга иртәрәк, тавышын утырып җитмәгән, бер-ике ел җырламый тор, диделәр. Училищедән соң – консерватория, Петербурттагы Мариинский театр, аспирантура... Берсе арты берсе тезеләп китте шулай.

Эльза. Ә безнең гаиләдә профессиональ музыкантлар, җырчылар булмаса да, барысы да музыканы бик ярата иде. Этием армиядә чакта барабаннарда уйнаган хәтгә. Башлангыч класс укытучысы әниемә педучилищедә җыр дәрәсләре дә алып барырык итеп музыкаль белем биргәннәр. Әни ягыннан бабам гел гармунда уйный, әбием белән халык җырларын яратып җырлый иде. Бәләкәй чагымда мине Салават концертына алып барулары да хәтердә. Сәнгатькә гашыйк кешеләр иде. Премьераларыбызда, концертларыбызда да беренче тыңлаучыларыбыз булдылар. Безнең өчен төп жюри кебек иде алар. Гомумән, Татарстанның музыкаль тормышында кайнап яшәделәр. Гел яңалыкка омтылдылар. Олыгайгач инде мулла белән абыстай булып йөрделәр.

Эти ягыннан әби-бабайлар Казандагы атаклы оптика-механика заводында эшләгәннәр, ә аның бабасы архитектор Сергей Юрьевич шул заводны җитәкләгән дә. Бухгалтер әбисе Мария Кузьминична чигәргә яраткан, кешеләрнең портретларын картина итеп чиккән хәтгә. Интеллектуаль яктан гажәеп дәрәҗәдә бай кешеләр, чын интеллигентлар. Этинең әнисе – врач, әтисе инженер-механик булган. Этием исә рәссам, Россия һәм Татарстан Рәссамнар берлеге әгъзасы иде. Кызганыч, арабыздан иртә китеп барды...

Әнием музыка белән шөгыйльләнергә хыялланды да, дәү эти белән дәү әни аны укытучы итеп күргән, чөнки ул елларда музыка инструментларын табу кыен булган. Минем белән авырлы чагында китаплар укыган, җыр, музыка тыңлап йөргән. Баласының да җырчы булуын теләгән. Теләге кабул булган: музыкант булу турындагы хыялын миндә чыңга ашырган. Туганда елап кычкырмаганмын, җырлаган кебек авазлар чыгарганмын. Акушерка хәтгә: «Ай, тавышы ничек матур! Җырчы булыр бу!» – дигән. Бәләкәйдән үк вокал, бию түгәрәкләренә йөрдәм. Ишегалдындагы әбиләргә, танышларга, туганнарга җырлый идем. Соңрак музыка мәктәбенә йөри башладым. Әни мине кечкенәдән үк профессиональ музыкага якынайтып үстәрде шулай.

Әле дә син бар әле бәхетемә...

Ә мин һаман Артур белән Эльза җырлары дулкынында.

Әле дә син бар әле бәхетемә,

Әле дә син бар әле дөньяда...

Ә сез кайда, ничек таныштыгыз?

Артур. Без училищедә бергә укыдык. Эльза – вокалда, мин – халык уен кораллары бүлегендә. Ул вакытта аралашу «сәлам!», «пока» гына иде әле. Күбрәк минем курсташ егетләр сөйләшә иде алар факультеты кызлары белән. (Елмая.)

Эльза. Җыеныбыз 15-16 яшылек кызлар-егетләр. Шаярабыз, көләбез! Артур гына бервакытта да минем белән аралашмады. Ул һаман шул баянын кочаклап утыра. И уйный, и уйный... Беркемгә игътибар итми! (Үпкәләгән бала кебек турса.) Бик җитди малай иде ул!

Артур. Актанышта безне дүрт бармак белән уйнарга өйрәттеләр. Ә монда күрәм: биш бармак белән уйныйлар. Беренче ике елны әнә шул уйнау техникасын өйрәнергә туры килде. Болар белән уйнап йөрергә вакыт юк иде. (Көлешәбез.) Имтиханнарда, зачетларга әзерләнәсе бар. Ә курсташлар бик югары дәрәҗәдә уйныйлар: чын виртуозлар! Аларны күргәч, баянчы булмыйм, дидем үземә. Шуның өчен инде мин җыр ягын сайларга булдым. Консерваториядә укыганда Эльза белән якыннан аралаша башладык. Опера студиясендә спектакльләрдә бергә уйнарга туры килде. «Свадьба Фигаро»да, «Башмагым»да, концертларда... Күп дуэтларны бергә башкардык.

Артур, Эльза... Исемнәрегезгә кадәр туры килеп тора!

Эльза. Минә малай булып дип көткәннәр бит. Исемне дә алдан уйлап куйганнар – Артур! Ләкин... Менә кызла-

ры – Эльза туган. Егерме еллар узгач, Артур исемле уллары да булды инде. (Көлеп Артурга карый.)

Ә син Исламовларның Эльза исемле кызлары булып киткәнсең инде.

Эльза. Әйе! Алар мине үз кызлары кебек кабул итте. Мин Актанышка кайтырга яратам! Беренче кайтканда ук ошаттым. Әйтерсең Швейцариягә килеп элэккәнбез. Андагы чисталык, яшеллек, матур урамнар!..

Артур. ...Һәм татарча гына сөйләшәләр! (Көлешәләр.)

Эльза. Аларга кайткач, гаиләдәге мөнәсәбәтләргә шаккаттым! Шундый ижади гаилә! Бер-берсенә терәк булып торалар. Шулкадәр дус, татулар. Әни һәр кешегә булышырга гына тора, жылы сүзен, киңәшләрен жәлләми. Ә әти – көчле рухлы. Ул чын ир-ат тәрбиясе биргән Артурга. Менә ни өчен Артур уникаль икән! Шундый тәрбия алып үскән ул! Шунысына игътибар иттем: Артур туган ягына кайткач, үзенә бетмәс энергия ала, хисләрәк жырлар яза. Әниң авылы Аешка барулар, Агыйдел, Сөн буйларында йөрүләр аны тагын да илһамландыра.

Санкт-Петербургтагы Мариинский театры чорын, аспирантурада уку елларын искә төшермәсәк, сезнең тормышның бер этабы югалыр иде.

Артур. Мин консерватория тәмамлауга, без өйләнештек тә, Питерга киттем. Бер елдан Эльза да килде. Мариинский театрда яшә опера жырчылары студиясендә ике ел стажировка үттек. Зур театрның ничек эшләгәнән күрдәк, күренекле опера жырчылары катнашкан спектакльләргә йөрдек, никадәр музейларда булдык. Ә алар көн саен иде. Иртән чыгып китәбез дә төнлә генә кайтып керәбез.

Эльза. Без Питерда чакта Альбина Шаһиморатованың Казан консерваториясендә укытуын ишеттек. Ул үзе бер вакыйга бит инде! Дөнья масштабларындагы йолдыз бит ул! Тизрәк Казанга кайттык та аспирантурага керергә әзерләнгән башладык. Кердек! Безгә бәхет елмайды: Альбина Әнвәровнада укып калдык. Ул безгә ызымыш бүлгә булды.

– Сөз гадәти дуэт кына түгел. Гомумән, татар эстрадасында һәм татар операсында мондый дуэт юк, диләр. Разил Вәлиев, сезнең жырлардан

соң илһамланып: Концерт тыңлыйм. Ниләр әйттим / Эльза белән Артурга? / Сезнең жырлардан күңелемнең офыклары яктыра, / Сезнең жырлар киләчәккә ышанычны арттыра, – дип яза.

Эльза. Разил абый безне бик яратты. Миңа «Бәхетле булсыннар жырларым» жырын да бирде. Музыкасы Миләүшә Хәйруллинаныкы. Разил абыйның соңгы шигыре, соңгы жыры булды ул.

Артур. «Мин китәм, мин китәм мәңгелек илләргә», дигән юллар бар анда. Көчле драматик жыр килеп чыкты. Хәния Фәрхи үзе аннан шундый жыр сүзләре язуды сораган булган. Ләкин ул аны башкарырга өлгермәде. Балки, язылып та бетмәгән булгандыр... Ул аны Хәния апа киткәч язгандыр, мөгаен...

Эльза. Миңа калса, Разил абый текстны Хәниягә күрсәтергә өлгергән. Ул миңа шулай диде. Нәрсәләрдер өстәгәннәр, төзәткәннәр...

Эльза, хатын-кызларга багышланган альбомыңны төкдим итү кайчан булып икән?

Эльза. Көтәбез. Ул инде әзер. «Любовь и жизнь женщины» дип атала ул. Аудитория күбрәк булсын өчен, без махсус рус телендә шундый альбом эшләргә теләдек. Юкса: «Сезнең тавыш искиткеч! Кызганыч, русча жырламыйсыз, ә безнең тыңлыйсы килә», – дип язалар еш кына. Алты әсәрдән торган ул циклының сүзләрен дә, музыкасын да Миләүшә үзе язды. Һәм ул минем жан халәтемә бик якын! Әлбәттә, Миләүшәненекенә дә. Ул шундый итеп язды: әйтерсең ул жырларда мин, минем тормышым.

Артур. Миләүшә – Эльзаның композиторы. Эльзаның тавышын, күңелен тоеп яза. Аны үзенәң музасы дип атый. Мин дә жырлар язам, Эльзага нинди жыр кирәген дә беләм. Әмма минеке алай ук барып чыкмый. Миләүшәдә – хатын-кыз энергетикасы, ә миндә ир-ат хисләре өстенлек итә...

Миләүшә Хәйруллина «Кави-Сәрвәр» операсын махсус сезнең өчен язды дип беләм.

Артур. Искиткеч әсәр! Безнең музыка тарихында мондый опера язылганы юк әле. Бу профессионал композиторның яңа үсеш баскычы. Ул музыка язудың яңа этабын ачып жиберде. Безнең композиторлар мәктәбенең дәвамы бар икәннен күрсәтә ул.

Халыкка бит жыр кирәк!

Артур, сине никтер Хәйдәр Бигичевка охшаталар.

Артур. Үзем дә аггырыйм... Югыйсә безнең тавышлар икенче бит. Филүс Каһировны Бигичев белән чагыштырып була әле: тавыш тембрлары бертөрле.

Эльза. Артур күбрәк Ренат Ибраһимовка охшаган. Кыяфәт белән дә, тавыш белән дә.

Артур. Ул да үз вакытында операда да жырлап йөрде, аннары жырға күчте. Мин дә шул тирәдәрәк йөрәм. (Көлешәләр.) Мөслим Магомаев яраткан жырчым иде. Бөтен баритоннар ошый миңа. Юрий Гуляев, Дмитрий Хворостовский, Италия баритоннары... Магомаевның уникальлеген дә жырда бит инде! Халыкка бит жыр кирәк! Опера – тар юнәлеш. Ул аерым очрак. Классик

каны аңларга, тыңларга, шул классик музыкада тәрбияләнәргә кирәк. Ә бездә андый тәрбия юк. Татарларда тәрбия җыр аша салынган. Опера без уйлап чыгарган жанр түгел. Бездән чыккан түгел, безгә кергән жанр ул. Безнең тавышлар шул операга туры килгәнгә шушы юнәлештә без. Безгә бу югары сәнгать ошый. Табигатьтән ул тавыш бирелмәгән булса, аңа барып та йөрмәс идек. Ул классик музыка, беренчедән, тренаж. Тавышны һәрчак формада тоту, тавышны камилләштерү. Ничек өйрәтсәләр шулай җырлау гына түгел бу. Без туктаусыз эзләнүдә, үсештә. Катлаулы җырларны башкара алабыз, катлаулы күчешләр ясыыйбыз. Опера – ул безнең профессия, ә җырлар – җан халәте.

Ә Эльзаның лирик сопраносын кемнеке белән чагыштыралар икән?

Эльза. Лара Фабиан дип әйтәләр.

Артур. Аларның репертуар да, стилистика да, җиткерә алу да охшаш. Бу – җыр сәнгате ягыннан караганда. Опера буенча әйтсәк инде, Эльзаның тавышы беркемнекенә дә охшамаган – уникаль лирик сопрано. Аның тембры кабатланмас. Аналогларны ишеткән юк. Калган тавышлар барыбер кемнәрнекенәдер охшарга мөмкин. Үземнең тавыш та шундый. Без оригиналлар дип әйтергә була.

Эльза. Мария Каллас, Анна Нетребко, Тамара Милашкина, Мирелла Френи, Кири Те Канава, Уитни Хьюстон, Мэрайя Кэри ошый миңа. Үзбездә Зилә Сәнгатуллина, Венера Ганиева, Альбина Шаһиморатова... Алар бар дөньяга татар җырчыларын кабатланмас талантлар итеп таныттылар.

Затлы, югары сәнгать үрнәге концертларга, кызганыч, тамашачы зал тутырып килми.

Артур. Андый концертларның булганы, оештырылганы да юк бит. Ул концерт бит югары дәрәжәдә эшләнәргә тиеш! Концерт оештыру зур чыгымнар сорый. Оркестр җыеп концертлар оештыру ул зур акчалар дигән сүз. Аренда өчен хәзер бәяләрне күтәрделәр. Залны да тутырырга, оркестрга да түләргә кирәк. Зәвыклы концертлар бик кыйммәткә төшә.

Эльза. Без Артур белән Филармониядә симфоник оркестр катнашында шундый концерт эшләргә җөрәт иттек шулай да. Моңарчы әле беркемнең куйганы юк иде. Сезнең концертка кем килсә, дип, бөтенесе көлгән иде. Ә хәзер, карагыз, барысы да симфоник оркестр белән эшли башлады.

Артур. Концерт костюмнары, сәхнә образы шулай ук зәвыктан тора. Ничек киенәргә, образларны ничек җыярга, ничек бизәнергә – болар барысы да Эльзада бар. Ә миңа эчкә яктан күрү бирелгән. Нинди җыр җырларга кирәген, кемгә нинди җыр туры килгәнән тоям. Мин язган җырлар да төрле. Мәсәлән, «Татар, алга!» җыры аерым стильгә ия. «Башларга» җырым белән хәзер туйларда беренче биюне башлыйлар. «Безнең Татарстан» җырында рок стили... Соңгы елларда эшләгән альбомыма дистәдән артык җыр кергән, алар төрлесе төрле стильдә.

Эльза. Бик зәвыклы кеше генә шулай эшли ала!

Артур. Ә чынлыкта төрле стильдәге ул җырларның һәркайсының үз башкаручысы булырга тиеш. Үзем күбрәк рок җырлар яратам, аннары классик патриотик совет җырларын. Алар минем тавышка, образга туры килә. Җырчының тавышы гына түгел, образы да бар. Тамашачыларны да гаепләп булмый, артистларны да – һәркемнең үз сайлау мөмкинлеге. Тямәй концертлары, мәсәлән. Аны яраталар. Егылып китеп йөреләр концертларына. Монда үзенә бертөрле тамашачы. Һәрбер җырчының үзенә тамашачысы бар. Зәвыклы тамашачыга зәвыклы концерт кирәк. Безнең икенче төрле образ. Һәр җырчы үзенә җырын табарга тиеш. Менә шул җырны табу – иң мөһиме! Үз җырын, үз стилин таба икән – ул сәхнәдә олак яшәячәк. Бу инде продюсерлык белән бәйле. Магомаев, мәсәлән, гел мөхәббәт темасына җырлады. Кобзон – патриотик җырларны. Магомаев беркайчан да саубуллашу турында җырламады. Мөхәббәт турында җырладым, яшә бара, инде яшыләр җырласын, диде. Үз вакытында тукта дип әйтә белеп, матур итеп киткән җырчы ул. Без аны матур итеп истә калдырдык... Хәзер җырчылар күп, җырлаучылар аз. Бу җырчы шундый җыр яздырган, мин дә яздырып карыйм дип тотыналар. Үзенә аналитикасы да, белеме дә юк. Музыканы, стильләрне аңламый, җыр туры килмә аңа – анысын да уйлап тормый, ала да җырлый. Кайбер каналларны ачсаң, бер таныш җырчы юк. Аптырыйм: ни өчен ул кешеләр клиптар төшерәдер. Күпме акчалар түгә-түгә! Менә шундый кешеләр ниндидер җырлар яздырганга күрә безнең мелодиканың асылына зыян килде. 90 нчы, 2000 нче еллар башындагы искиткеч матур җырларыбызны югалттык. Аларда татарларга хас мелодика бар иде. Шушы мелодиканы кайтарырга, үзбездә татар мелодикасын саклап калырга кирәк. Җырчыларга туры китереп, «сиңа менә бу җыр кирәк», «сиңең образга монысы яхшы» дип эшлисем килә.

...Җыр, музыка, иҗат турында сөйләшү якынлашып килүче Яңа елга, Исламовлар гаиләсендәгә күңелле ыгы-зыгыга күчә. Кызлары Иделия, Айлин белән бергәләп быел да өйдә чыршы бизәләр. Барча туганнар аларга җыелыр! 11 яшьлек Иделия инде матур итеп рәсемнәр ясай: ул, мөгаен, Кыш бабай белән Кар кызы портретларын ясар. 4 яшьлек сөңлесе Айлин белән җырларлар, шигырьләр сөйләләр. Чыршы төбөндә һәркемне сүприз бүләкләр көтәр. «Яңа ел ул – Бәхет бәйрәме. Хыяллар чыңга аша дип ышанабыз. Чыршының хуш исе, балкып янган утлар, гирляндлар, Кыш бабай күчтәнәчләре рәхәт атмосфера тудыра», – ди Эльза. «Яңа елда әллә нинди мөҗизалар булыр төсле. Шуңа чын күңелдән ышанабыз. Шуңа ышанасы килә! Килсә Яңа ел да матур, уңышлы булсын, теләкләрне чыңга ашырсын!» – ди Артур.

...Саубуллашабыз. Ә җырлары һаман күңелдә яңгырап, мине озата бара:

*Тик гомер диңгезен без бергә кичәрбез,
Тик гомер диңгезен без бергә кичәрбез...*

Безнең балачак бик бәхетле булган икән. Пар канатлы, тигез гашләдә үстек. Эти – чып-чын терәк, гашләбезнең баганасы иде, ә эни өйдә бөтен әйберне барлап, жыеп тора торган сабыр холыклы кееше иде.

Эти – 1925, эни – 1928 елгы иде. 1943 елны сугышка киткәндә әтигә 18 яшь тә тулмаган булган әле. Күкрәгенә орден-медальләр тагып, 1950 елда гына кайта ул.

Без – эти канаты астында, Мирзалих балалары булып үстек. Авыл жире бит, чын хезмәт белән көн иттек: маллар асрадык, умарта тоттык. Шунлыктан, үзенә күрә ярыйсы гына хәллә булып яшәдек. Сыерыбыз бар иде, кышын тана һәм бәләкәй бозавыбыз булды. Тагын дүрт-биш сарык, бәрәннәр. Кәжә асрамадык. Әтинең кәжәне жене сөймәде.

Өебез алты почмаклы иде. Салкын көннәрдә мичкә икешәр тапкыр ягарга кирәк. Утын исәпле, шуңа күрә иртән торф ягалар. Безнең якта аны кәс дип йөртәләр. Кичкелеккә – утын. Шуңа ике арада да мич барыбер суынып өлгәрә. Тәрәзә ике катлы булса да, өйдә жылы тормый, почмаклары күтәрә.

Аеруча салкын көннәрдә көндөз ягарга дип өйгә тимер мич тә кертеләр. Аны кертә башласалар, безгә – бала-чагага тулы бер бәйрәм була. Тимер мич кертү – үзе бер вакыйга. Аны башта ипләп кенә алып керәләр. Астына калай куеп, ком салалар, торбасын озын итеп сузып, моржаның төннек тишегенә тоташтыралар, шуннан соң гына ягалар. Чыгырчыгыр килеп яна ул. Аның өчен утынны да кыска итеп ваклап, махсус әзерләргә кирәк. Өстендә чәйнек утырту өчен ясалган урыны да бар, анда бәрәңгә дә пешереп була, сөт тә жылытабыз. Кайчагында чәйнекне мичкә куеп, алырга оныткан чаклар да була. Сусыз килеш озак кызса, төбә келт итеп кенә килә дә төшә аның. Чәйнекнең төбә төшү зур борчу инде, чөнки ул вакытта савытсаба табу бер проблема иде бит. Карамалыда бер бабай ясый иде ул калай мичләренә. Күпмегә чыдаганын

белмим, бәлки, бер-ике кыш эчендә ул янып тишелеп тә чыккан булгандыр.

Безгә кызык: мич янына киләбез дә йә төкереп, йә су сибеп китәбез. Безгә мичнең чыжлавы ошый. «Төкермәгез, утлы таба ялатырлар!» – дип ачулана әби. «Кем ялата?» – дип сорашабыз. «Ходай каршына баргач, ул ялатыр, төкеренмәгез», – дип аңлата ул.

Кыш житте исә, сарыклар бәрәнли, сыер бозаулы башлы. Бу күбрәк чатнама салкын гыйнвар һәм февраль айларына туры килә. Сыер бозаулар вакыт житсә яки берәр сарык бүген-иртәгә бәрәнлисе булса, эти белән эни аларны алмашлап саклап чыгалар. Төнгә лапаста калса, яшь терлекнең катып үлүе бар бит. Шуңа күрә аларны да өйгә, жылыга алып керәләр.

Безнең сарыклар ак йонлы. Туган вакытта бәрәннәре ап-ак йонлы була. Берсендә иртән торсак, бөтен бәрәннәр сап-сары булган. «Ни булган боларга?» – дип аңгырашабыз. Ә алар жылынабыз дип, тимер мичкә ышкынганнар да, йоннары сап-сары булып көйгән икән.

Өйгә бәрәннәргә генә түгел, иртә-кич сыерны да алып керәләр. Киңлегә – 5 метр, озынлыгы 3 метр булган бәләкәй генә өй булгандыр инде ул. Сыерның аягы таеп китмәсен өчен, башта идәнгә салам жәяләр. Аннан соң сыерга өйдә башак бирәләр. Апа, энәкәш белән без – сакта. Сыер койрыгын күтәрә башласа, чиләк тотып, тизрәк житешергә кирәк. Синең чиләк тотып торуюң аңа бик ошамый да әле, йә койрыгын болгап битенә чәпелдәтә, йә аягын күтәрәп тибеп жибәрә... Бозавын имезеп, калган сөтен савып, сыерны лапасака чыгарып жибәрәләр. Аннары инде эни сыер артыннан өйне жыештыра. Безгә – балаларга бер мажара булса да, эти белән әнигә ул бер дә рәхәт эш булмаган инде югысә. Тик шулай да алар зарланмый иде. Менә хәзер, бу хәлләрдән соң күпме еллар узгач, алар миңа балачагымыңның иң рәхәт, иң матур мизгелләре булып тоела.

Мансур ЗИННӘТУЛЛИН.

Сарман районы.

Укытучы – нәтиҗәсә киләчәктә генә күренә торган һөнәр ул. Җир йөзёндәге иң мөһим һөнәр. Бу сүзләр минекә түгел, шагыйрь Роберт Рождественский сүзләре.

Төркиягә ял итәргә баргач, аниматорның русча яхшы сөйләшкәннен ишеттем дә, аралашып киттек. Әнисе рус теле укытучысы булган икән, Россиядә белем алган. Мин үзем дә 50 ел стажга ия педагог. Аларда һәм бездә укытучыларның ничек яшәве кызык тоелды.

«Өйдәге йорт эшләрендә булышырга кеше чакырабыз, – диде танышым. – Әни исә төрле чит илләргә барып белемен күтәрә. Бик күп китаплар укый».

Укытучы буларак алган хезмәт хақы фатир сатып алырга да, автомобильгә да, хезмәтчегә түләргә дә җитә икән. Әле чит илләргә барып, дөнья күрә кайтырга да кала.

Ул боларны сөйләгәндә, күз алдыма үзбездә укытучылар килеп басты. Укытучы һөнәренә дәрәҗәсә аның тормышыннан ук күренә шул. Бүген мәктәпләрдә педагогларга кытлык. Бер укытучы берничә төрле фәннән укытырга мәҗбүр. Ир-ат укытучылар ил буенча карасаң да бармак белән генә санарлык.

Мәктәпләрдә укытучылар җитмәүнең сәбәбен һәркайсыбыз да яхшы белә дә бит, чарасын күрергә ашыгучылар гына юк. Эш хақы аз, үзе авыр һәм җаваплы бу өлкәгә килергә атлыгып торучы фанатиклар бик күренми. Яшәргә фатир, йөрергә машина сатып алырлык акча эшли алмаган укытучы эшенә кем генә кызыгыр икән? Шуңа күрә педагоглар әзерли торган уку йортларына артык зур конкурслар да юк. Бу өлкәне йә чынлап та укытучы булырга хыялланган, йә башка барыр җире булмаган егет һәм кызларның сайлавы сер түгел.

Хәзерге балаларга дәрәҗәлектә язылганны гына сөйләп чыгып, аларны кызыксындырып булмый. Дәрәҗә кызыклы итеп уздыру өчен, укытучы үзе дә бик күп белергә, дөнья күрергә, гел камилләшергә, яңалыклар белән танышып барырга тиеш. Мәктәптә көне буена укытып,

өенә кайткач өй эшләрен карап (авылда яшәсә, мал-туары да булмый калмый), аннары төнгә кадәр дәфтәр тикшереп утырган укытучының иртәгәгә дәрәҗәгә ныклап әзерләнәргә көче һәм вакыты каламы? Бүгенге укытучыга электрон көндәлек, социаль мессенджерлардагы әллә ничә-шәр чат та өстәлдә бит әле.

Мәктәпкә яшь укытучылар килми, диләр. Хәл үзгәрмәсә, килмәс тә шул. Яшьләр алар кайсы өлкәдә күпме акча түләнәнен бик яхшы белә һәм зур акчалар эшләп була торган һөнәрләргә сайлый. Әгәр укытучының хезмәте югары бәяләнсә, мәктәпне «дүрт»ле–«биш»легә генә тәмамлаучылар да тормышларын педагогикага багышларга теләмәс идемени?

Белемле укытучыда укыган укучылар да белемле була. Белемле шәхесләр илебездә үсешен тизләтә ала. Роберт Рождественскийның фикерен дәвам итеп: җәмгыятьбездә үсеш югары белемле, тәрбияле укытучылардан тора, дип уйлыйм.

Әлфия ЗАКИРОВА.

Казан шәһәре.

Мин ул Яңа елны матур бер әкият итеп искә төшерәм. 1966 ел. Ноябрь ахырында әтигә Боржоми санаториена путёвка бирделәр. Ул ерак Грузиягә китеп барды.

Анда барып җитү белән безгә хат язып салды. Бик биек Кавказ таулары, бөтен җирдә үсеп утырган әфлисун, мандариннар, костюмнар гына йөрерлек җылы көннәр, кунакчыл грузиннар турында язган иде ул. Озак та үтми, әтидән посылка килеп төште. Бер зур тартма тулы әфлисун, мандарин, алмалар. Фанер тартманы ачуга бөтен өйгә хуш исләнде. Әти бөтен туганнарына да шундый ук посылкалар салган әле.

Ә без мәш килеп Чыршы бәйрәменә әзерләнеп йөрибез. Апам дус кызы белән пардан чех кызлары булып киенәчәк – чөнки шулар биек биеләр. Әллә нинди журналлардан карап киём хәстәрлиләр. Ә мин Кар кызы булачакмын. Әни ак марляга энҗе-мәрҗәннәр тизеп, матур күлмәк тә тегеп бирде. «Их, әти генә бу күңелле ыгы-зыгыны

күрми кала инде. Тизрәк кайтсын иде. Шулкадәр сагындым! Ул кайтуга чиреккә дә гел «биш»леләр чыкты!» – дип кайгырып йөрдәм.

27 декабрь. Башлангыч классларның Чыршы бәйрәменә җыелдык. Ылыс исә, конфет-прәннекләр исә таралган мәктәп клубының уртасында төрле утлар белән балкып, уенчылар белән бизәлгән ямь-яшел нарат кукыраеп утыра. Кемдер – Куян, кемдер – Чегән, кемдер – Су анасы... Һинд кызлары да бар. Мин Кар кызы күлмәгемә туры китереп ак туфлиләр дә киеп куйдым. «Чыршы, чыршы, без сине / Сагынып көттек ел буге...» – дип җырлыйбыз. Кинәт барысы елмаеп ишәккә төбәлдә. Ә анда бүректән, туннан... сагынычлы күзләрен мөлдәртеп әти басып тора! Түгәрәктән атылып чыктым да әти коңагына сарылдым, ул мине күтәреп алды.

Ә өйдә бүләкләр, күчтәнәчләр көтә иде. Әнигә бик матур зәңгәр йон кофта, кышкы итеклар алып кайткан, апам белән миңа – бәйләм башлыклар. Әфлисун, мандариннар хуш исе борынны кыткылый. Әни итекларне сөенә-сөенә киде дә бит, берәз кысан икән. Ә менә миңа – тап-таман! Шундый матурлар! Асфальт төсәндә, табаны каучуктан... Кидем дә бөтерелеп биеп тә җибәрдем. «Бала-чагага килешер микән бу яшәтән?» – дигән була әни. «Кыш бабай бүләге булыр», – ди әти. Безгә, яратып һәм шаяртып: «Апельсин кызым», «Мандарин кызым» дип дөшә әле. Мин мандарин инде!

Әти тагын бик матур җырлары булган пластинка да алып кайтты әле. Владимир Трошин – «Морзьянка»ны, «Аккорд» вокал квартеты «Пингвины» җырын башкара. Төньяк Диксондагы күз ачыксыз бураннар турындагы – моңсу, Антарктидада джазны да, Бахны да үз иткән пингвиннар турындагы шаян җыр безнең күңелләргә хуш килә.

Шул җырлар, әфлисун, мандариннар һәрвакыт еракта калган бөхетле Яңа елымны сагындырта...

Рита СӨЛАХОВА.

Казан шәһәре.

Хөрмәтле укучыларыбыз! Сездән хатлар көтәп калабыз. Безнең адрес: Казан, Декабристлар ур., 2. e-mail: ssuum@yandex.ru

УНБИШЕНЧЕ КАТТАН БЕР КАРАШ

Таксига утырып бераз баруга, алар барысы да диярлек миңа: «Гафу итегез, ә сезгә бер сорау бирергә мөмкинме?» – диләр. «Сорагыз, сора! Минем өчен ул хәзер: «Хәлегез ничек?» – дигән сорау кебек», – дим. Көлешәбез аннары... Кая гына барсаң да, кем белән генә танышсаң да, гадәттә, сүз шушыннан башлана бит. Элегрәк бу сорауга җавап бирү ошамый иде миңа, ә хәзер аңа бик тыныч карыйм...

Гөлнур
САФИУЛЛИНА

Раилә САТДИНОВА – Чүпрәле районы Шланга авылында туып-үскән. Ул – Россиянең спорт мастеры, терәк-хәрәкәт аппараты зарарланган затлар өчен академик ишү буенча Россия чемпионатының бронза призеры, инвалид хатын-кызлар арасында узучы «Татарстан энжесе-2018» республика конкурсы җиңүчеләренең берсе...
Бу исемлек озын әле!

Балачагы нәкъ башкаларныкы кебек узган Раиләнең. Күрше-тирәдәге кызлар-малайлар нәрсә уйнаган – ул да шул уеннарның эчендә кайнаган. Яшел чирәмдә дә, комда да тәгәрәгән, тузанга да чумган. Футболда аны капка сакларга куйганнар, волейболда да үз араларына керткәннәр. Раиләгә йөрергә ерак булмасын, дип, дуслары гел алар капка төбөндә жыелган.

– Авылда өебез, әлбәттә, миңа жайлашмаган иде. Тик аны уйлаган булмады. Болдырга кадәр дүрт аякланып чыга идем дә, аннары коляскага утыра идем. Булышырга кеше кирәкмәде – кечкенәдән мөстәкыйль булып үстем. Кимсенгәнәмне, нигә мин алар кебек түгел икән дигәнәмне белмим. Минне кемдер үртәгәнән дә хәтерләмим... Кыш көне генә өйдән бик чыгып булмый иде. Анда башкаларга кызыкканмындыр инде... Абыем Румиль чана шуарга алып йөри иде. Берсендә тауда каты гына егылдым. Ул шундый курыкты...

Үзенең башкалардан аерылып торуын дуслары балалар бакчасына йөри башлагач, аннан мәктәп еллары житкәч чамалый ул. 11 ел бугә өйдә белем ала Раилә, мәктәпкә кунакка, бәйрәмнәргә генә баргалый. Әмма иң якын дуствы, классташы Лилия күршәдә генә яши, шуңа күрә мәктәп хәлләреннән һәрвакыт хәбәрдар була.

...Житлегеп, үз вакытында туган Раилә. Әнисе Тәнзилә аны бик авыр тапкан. Бала туганда нәрсә булган, аны инде хәзер беркем белми. Әллә тууга төшереп жибәргәннәр, әллә... Кызга 13 яшь булганда аны этиләре Димитровград шәһәрәнә, тайган сөякләрне утыртучы Өмет исемле бер кеше янына алып бара. Кечкенәдән бил дип интеккән, инде ничә еллар табиблар бөөрен дөвалаган Раиләне карый да: «Синәң бөөрләрәң авыртмый, кызым, оча сөягәң чыккан булган. Их, иртәрәк килмәгәнсез...» – ди. Сөякне урынга утырткач, теге авырту булмаган да кебек юкка чыга.

Өмет абыйсы өмет уята кызда. «Шөгыйльләнергә кирәк», – ди.

– Хәзер дөваланам да, йөрөп китәм дип уйладым. Инструкторларның берсе шунда: «Бәлки, сиңа язмышың белән килешергәдер? Коляскада утырган кешеләр дә башкалардан ким яшәми», – диде... Миңа бу вакыт 18 яшь иде. Аның кадәр беркайчан елаганым булмагандыр... Шунда ук: «Килеп ал! Монда бер минут та тора алмыйм!» – дип әтигә шалтыраттым...

Аннан соң да үжәтләнеп, барыбер аякка басам дип, хастаханә юлларында күп йөри әле ул. Беренче тапкыр реабилитация үзәгенә баруын бик яхшы хәтерли. Кич белән процедуралардан соң спортзалга кергәч, шок хәләнә кала: унбишләп егет-кыз жыелган, нидер сөйләшәләр. Барысы да аның яшьтәшләре, һәммәсә дә коляскада... Язмыш белән килешү, аны кабул итү шулай килә.

Казанга китү хыялы һәрвакыт була аңарда. Әмма мәктәптән соң ук тәвәккәлләми әле. Дистанцион

рөвештә укырга керә – бухгалтер дипломы ала. Ә аннан, 8 ел элек, уенчылар бәйли башлый. Кечкенәдән кул эшләре белән мавыккан кыз берсендә интернеттан балаларга бәйләгән пинеткалар күрәп ала. Бәйләп карый – килеп чыкмый. Яшел Үзәндәге реабилитация үзәгенә баргач, бәйләргә өйрәнәп кайта ул. Балаларга киёмнәр, комбинезоннар бәйли башлый. Ә Яңа ел алдыннан күрше апасы аннан оныгына берәр уенчык бәйләп бирүен сорый. Беренче куян була ул!

Тик хыял бар бит әле! Казанда яшәү хыялы. Идел бугә академиясенә Ишкәк ишү спорты төрләре үзәгенә йөри башлавы шул хыялга беренче адым була. Ике ел шөгыйльләнә Раилә ишкәк ишү белән: үзәккә килеп, айлар бугә тора, аннан кире авылына кайтып китә. Алдарак әйткәнәмчә, академик ишү бугенча Россия чемпионатының бронза призеры була. «Әмма ишү минем өчен авыр спорт булды», – ди ул. Бәлки әле ишүне ташламаган да булыр иде – утырган килеш волейбол уйнау секциясә ачылганын ишетә. Нәкъ шул вакыт дуствы Лилия аны Казанга күчәргә чакыра.

– Әни авылдан китәргә теләгәнәмне белә иде. Эти дә белә, әмма ул моңа каршы иде. Минне гел үзләре янында торыр дип уйлагандыр, бәлки. Анда бездән башка ничек яшәр, дигәндер... Этигә әйтмичә чыгып киттем Казанга. Киёмнәрәмне жыйдым да апаларга кунакка барам, дидем. Әнинәң туганнан туган сөңдәсенә барып йөрүмә алар ияләшкән иде инде. Ә үзем шәһәргә килдем дә, дус кызым янына фатирга кердем. Берничә көннән соң гына: «Эти, мин Казанга күчәндәм!» – дидем. Ни әйтергә белми аптырап калды. «Минне бит монда беркем дә бикләп куймый, кыен булса, теләсә кайсы вакытта кайтам да китәм», – дим... Әмма үзем белә идем инде – нинди генә авыр булса да, кире кайтмаячакмын!.. Ә эти хәзер ул вакытта минем кыюланып шәһәргә чыгып китүмә шатлана, минем белән горурулана...

Өйдә үзен жәлләп кенә торганнарын хәтерләми ул. Кечкенәдән әнисе белән почмак якта кайнашып, аңа булышып үскән. Дус кызларында күрәп кайткач, елый-елый әнисеннән алар кебек идән юарга да сораган. Юган да! Күтәрәп йөри алмаса да, чиләкне төртеп йөри ала лабаса.

Әмма шәһәр – шәһәр инде ул, проблемалар монда да аз түгел. Кызлар көне бугә эштә, һаман саен кемгәдер «минне чыгар әле», «каршы ал әле» дип тору да кыен. Фатирның Раиләгә туры килгәнән, аңа жайлы булганын – үзе генә чыгып-керәп йөри алганын сайлыйлар. Раилә Казанга 2019 елда күчә. Ул елны декабрь ахырына кадәр кар яумый. «Синәң бәхеткә яумыйдыр инде бу», – диләр. Әйе, аның өчен карсызрак кышлар рәхәт инде.

Бер яктан Казанда яшәү кызык, ә икенче яктан... Беренче мәлләрдә ул кич белән урамга чыгарга курка. Тукталышларда автобус көтеп тору да куркыга аны:

Дөньяда яхшы кешеләр күбрәк: хәтта ярдәм кирәкмәгәндә дә ярдәмгә әзер булучылар бар.

«Әйдә, үзем булышам!» – дип коляскага гел нигәдер исерекләр килеп тотына. Егарлар кебек... Ул чакта коляскасы иске әле, тәгәрмәчләрен кул белән әйләндерә торган – теләсәң дә ерак китә алмыйсың. Ә транспортка утырып каядыр бару... Анысы үзе бер тарих!

– Ул чакта атнага ике тапкыр автобус белән тренировкага йөри идем. Автобусларның һәрберсендә пандус бар: шофер яки кондуктор аны төшерә дә, җиңел генә кереп китәсәң. Әмма кайбер автобус шоферлары аның барлыгын да белми. Ә икенчеләре, белсә дә, туктыйсы килми. Мин башта утыртырга, аннары төшерергә кирәк – күпме вакытларын алам. Гадәттә, үземә кирәк маршрутны күрсәм, кул селким – сезгә утырам, дип. Кайбер автобуслар махсус миннән еракка китеп туктый – бордюрдан төшеп, алар янына бара алмыйм бит. Тыныч кына ишекләрен ябалар да, китәләр дә баралар. Берсендә көз көне каядыр барырга чыктым. Көн шундый салкын! Беренче автобус мине утыртмыйча китеп барды. Инде эчемә салкын керде, туңам, тик бер ниятләнеп чыккач барасым да килә. Автобусның икенчесе дә миннән еракка китеп туктады. Елардай булып торам. Әмма шофер төште дә, яныма килде: «Аз гына көтегез, мин хәзер артка чигенәм», – ди. Коллегаларын аклый: «Без бит ашыгабыз, озак туктап торсак, вакытны югалтабыз», – ди. Тик мин дә гаепле түгел бит: автобуста шундый мөмкинлек тудырылган икән, димәк, аннан файдаланырга хакым бар. Коляскадагыларның хокуклары башка пассажирларныкыннан ким түгел.

Ул яктан такси җайлы инде миңа: чакыртасың да, алып та китәләр. Яндекта инвалид коляскасында икәнәңне алдан ук күрсәтәсәң. Төрле хәлләр була инде. Кайчак коляска турында комментарий куярга онытып, килгән таксиниң: «Багажникта урыным юк», – дип, кире борылып киткән очраklары да булды. Казанга күчкән генә чагым иде әле – гел театрға йөрим. Такси чакырттым шулай. Коляскада икәнәңне күргәч, туктамыйча да борылып китеп барды. Ничек шулай була инде дип, бик үртәлгән идем. Хәзер булса исем дә китмәс иде...

Казан – ул зур мөмкинлекләр дигән сүз дә.

Башкалага күчкәнәң Райлә волейболга йөри башлый. Дүрт ел бие утырып волейболда уйнау буенча Татарстан җыелма командасында уйный. 2019 елда команданың иң яхшы уенчысы дип табыла. Ярышлардан кайтып кермиләр: Санкт-Петербург, Әстерхан, Екатеринбург, Мәскәү... Райлә Сатдинованы волейбол буенча Россия җыелма командасы резервына алалар. Әмма анда уйнарга теләсәң, Мәскәүгә күчеп китәргә кирәк була – елына ике-өч тапкыр тренировкаларга барып кына күпкә ирешә алмыйсың. Мәскәүгә үк китми инде Райлә: анысы тормышны тагын өр-яңадан башлау булып иде.

Кызганыч, командалары таркалган. Кызларның кайсысы күченеп киткән, кайсысы кияүгә чыккан. Ә Райлә

волейболдан соң... биюгә йөри башлаган. Бер ел шөгыйльләнгән, ярышларда катнашырга, башка шөһәрләргә барырга өлгергән. «Тик бию – волейбол түгел, анда миңа хәрәкәтләнү җитми», – ди.

«Татарстан энжесе-2018» республика бәйгесендә катнашып, зур сәхнәгә чыга – «Иң сөйкемле Татарстан энжесе-2018» номинациясендә җиңү яулый. Бәйгедә генә түгел, тормышта да тагын бер зур җиңүе була бу.

Райләнең буш вакытын туры китерү авыр: ул басынган йөри, спортзалда шөгыйльләнә. Барысына да өлгерә: үзе бара, үзе кайта. «Миңа кешедән ярдәм сорарга бик авыр. Сорый белмим дисәм дә була... Минем хәлдәгә кеше өчен бик начар сыйфат ул. Дөрөс түгел бу, кайчак ярдәм сорый белергә дә кирәк», – ди ул.

Ярдәм сорау дигәннән. Күптән түгел Райлә яңа коляска сатып алган.

– Яңа коляска күптән кирәк иде инде... Әмма алар шактый кыйммәт. Таксига утырганда һәрвакыт: «Зинһар, саграк булыгыз, бик кыйммәт ул», – дим. «Күпме тора?» – дип сорамыйча калмыйлар. «300–400 мең», – дим. Ышанмыйлар, 34 меңдер, диләр. Күтәрәп куйганда, төшергәндә бәрәп-сугып ватуларыннан бик куркам шул. Яңасын хәзер әнә яңа күлмәкне саклаган кебек саклыйм.

Әллә соң үземә язылучыларга мөрәҗҗәгать итеп караргамы, дип шактыйдан уйлана башлаган идем инде. Әмма андый постны язарга бер ел әзерләндем... Ә ул көнне, постны куйгач, интернетны сүндердем дә кинога киттем. 4–5 сәгать телефоныма кагылмадым... Көн шулай үттә, икенче көнне бер блогер кыз язды. Аның белән очраштык: әлегә постны ул үзенә дә куйды. Ә аннан: «Тагын күпме җитми?» – дип, Башкортстаннан Рөстәм Нәбиев элемтәгә чыкты. Шунда ук 50 мең акча күчәрдә һәм үзенәң сторисына язды. Шул кичкә акча җыелды. Бер тәүлек дигәндә! 420 меңгә яңа коляскага заказ бирдем.

Райләнең иске коляскасы 12–14, ә яңасы 6 килограмм тора. Ул анысын машинасына үзе дә күтәрәп куя ала. (Әйе, ул хәзер автоледи – был җәй руль артына утырган!)

Инде язманың иң матур өлешенә җиттек. Рөстәм белән алар интернетта танышканнар. Элегрәк яшерергә тырышса да, хәзер киресенчә, интернетта Райләнең битенә кергән һәркемне аның коляскага утырып төшкән фотосы каршылый. «Кемдер минем белән танышырга тели икән, вакытын әрәм итмәсен, ә кемнәңдер чынлап торып танышу нияте бар икән, ул барыбер язар», – дип уйлады ди Райлә. Һәм Рөстәм аңа яза. Беренче булып! Бер-ике атнадан инде очрашалар. Ә Райлә белән очрашкан, қояш кебек балкып, гел елмаеп кына торган бу сөйкемле кызга гашыйк булмау инде мөмкин түгел...

Озакламый Рөстәм аны үзенәң дуслары белән таныштыра. Алар: «Безне беренче тапкыр кем беләндер та-

Казанга килгәч дөнья киңәйдә минем – күпме танышым гына артты!

ныштыруу», – дилэр. («Аның дуслары барысы да иски-кеч, бер-берсен шулкадәр якын күрәләр – гел аралашып, очрашып торабыз», – ди Раилә.) Аннан туган ягына – Пермьгә алып кайта: әти-әнисе, туганнары белән таныштырырга. Алдан белеп, көтеп, матур итеп каршы алалар! Ел ярымнан алар өйлөнөшә. Никах фото-сурәтләре интернетта зур бер дулкын күтәрә.

– Гаилә кору һәр хатын-кызының иң зур хыялы инде ул... Әмма мин үзем янында коляскалы кешене күрми идем. Кайдан мондый ышаныч булгандыр, белмим. Бәлки тирә-юнемдә гел сау-сәламәт кешеләр генә булгангадыр. Дусларым бик күп бит минем! Ә Рөстәм белән танышкан, күңелемдә тынычлык пәйда булды. Мин ялгыз булмагач, әти белән әни дә тынычлангандыр...

Танышуга, Рөстәм аңа башкалар кебек: «Ә син нишләп коляскага калдың?» – дигән сорауны бирми. «Кайчан телисең, кайчан әзер буласың, шунда сөйләрсен», – ди. Рөстәм аны узган ел беренче тапкыр шугалакка алып бара. Мин анда бара алам дип уйлый да алмаган кешене. Рөстәм белән алар... Алда гомер озын – бу исемлек тә бик озын булачак!

Аның тормышын мәгънәлерәк иткән уенчылар бар бит әле. Алар – Раиләнең шәхси бренды инде хәзер. Мөлаем куянар, аюлар, берсеннән-берсе матур курчаклар... Ул бәйләгән уенчылар, милли киёмнәр киеп, быел беренче тапкыр «Печән базары»на да чыккан. «Бәйли башласам, дөньяны онытам! Хәтта чәй эчәргә дә туктамыйм», – дип елмая Раилә. Эндә уенчылар төшә тора, Раилә апалары белән сабуллашып, дөнья буйлап тарала тора. Кемнеләр сөендерергә ашыгалар!

– Язмышка үпкәләгән чагымны белмим... Кемдер авариядән соң коляскага кала – тормышларының асты-өскә килә. Андыйларга авырдыр... Ә минем аякларыма басып йөргәнем юк, аның ни икәннән белмим. Йөрәк китәм дә, барысы да үзгәрә дигән бер момент булды тормышта. Жиргә төшерделәр... Аннан аңладым, барысы да синең үзеңнән тора. Йә үзеңне жәлләп утырасың, йә тормышыңны үзгәртү өчен нидер эшлисең. Теләк булса, мөмкинлек табыла. Башкалардан шуның белән аерылам – коляскам бар. Шәхси транспортым. Мин аның белән үзем теләгән бөтен жиргә бара алам, бөтен эшне эшли алам. Тәрәз пәрделәре эләргә, шкафың югары тартмаларыннан нидер алырга гына буй житми... Әйе, барысы да кешенең үзеннән тора. Йөрмим, берни булдыра алмыйм, дисәм, мин дә һаман авылда, әти белән әни янында, тәрәздән урамга карап утырып идем. Минем кебекләргә жәлләргә кирәкми. Андый карашларны еш тоям. Берсендә «Бәхетле» кибетеннән чыктым да, такси көтәм. Бер ир-ат алдыма 100 сум акча китереп салды. «Нәрсә бу?» – дим аптырап. «Сез соранып тормыйсызмыни?» – ди. Ул, билгеле, яхшылык эшләмәкче булгандыр, акчасын алып, гафу үтенеп китеп барды. Коляскада утыручыны мескен, берни эшли алмый – үз тормышын үзе алып бара алмый дип санарга кирәкми!

Сүз уңаеннан, коляскадагы башка кешеләр кебек Раилә фатирын беренче каттан алырга теләмәгән: ул дөньяга унбишенче каттан карый!

Алсу СПИРИДОНОВА (ХАСАНОВА), журналист

Яңа ел җитә, Яңа ел! Әкият белән чынбарлык буталган чак. 62 еллык гомерем кинолента сыман күз алдымда зырылдап әйләнә... Әнә бәләкәй кызчыкны җиде төн уртасында уятып: «Кызым, тор, яңа гына Кыш бабай чыгып китте, моны сиңа бирергә кушты!» – дип, кулыма пакет тоттыралар. Ә аның эчендә... әтәч кәнфит, шоколад, прәннек, вафли! Ала белән идәнгә чәчеп, икебезнекен чагыштырабыз... Аннары Кыш бабайга 12 төсле фломастер сорап хат яздым. Бу теләгем дә тормышка ашты! Ул фломастерлар белән мәктәптә ничә стенгазета чыгарылды, ничә баланың җыр дәфтәрләрен чәчәкләр белән бизәп, истәлекләр яздым икән?!.. Укытучы энебез ел саен өч кызына да карнавал костюмнары әзерли иде. Бер елны ул мине Мәскәү Кремле итеп киендерде. Күз алдына китергез: муеныма асылган курант сагате 12 тапкыр суга. Биек манара итеп ясалган баш киёмем өстендә биш почмаклы йолдыз яна – кесәмдәге батареядән аңа чыбык сузылган. Кабатланмас костюмым белән шаккаттырып чыршы тирәли йөрәп торганымны һәм, албәттә, беренче урын алганымны әлегәчә хәтерлим.

1989 елның 30 декабрендә мин бер дигән егеткә кияүгә чыктым, гөрләтеп туй ясадык – Яңа ел бәйрәме тагын да озакка сузылды. Тик бәхет белән кайгы янәшә йөри, Яңа ел төне дип тә тормый икән. 1997 елның 1 гыйнварында иртәнге сәгәт 4 тә капкабызны дөбердәттеләр: сеңлем автоһалакәткә очраган, умыртка баганасы сынып, арка миенә зыян килгән... Шул көннән бирле авырлыклар ишек шаагында, елап утырырга түгел, җаваплылыкны тиз генә үз кулыңа алып, ярдамга ашыгырга, тормыш өчен көрәшкә кирәген дә аңладым. Аллаһы Тәгалә адәмнәргә үзләре күтәрә ала торган сынаулар гына җибәрә...

Һәр Яңа елны каршылаганда телевизордан Брежнев, Горбачев, Путин теләкләрен юллый торды, үзгәртеп кору җилләре исте, СССР дигән бөек ил юкка чыкты. Гасыр чиген уздык, чорлар алышынды... Лаеклы ялга чыккан та тик яткан юк. Һәр Яңа елда яңа Хыял коллажы ясап эләм, һәм, ышансызмы, алар барысы да чынга аша. Советлар илендә бишеллык планнарны юкка гына кабул итмәгәннәр икән. Яңа ел бәйрәмен бик яратам. Гаилә белән бергә җем-җем иткән сихри утлар яктысында җыелып уртак хыялларны барларга, киләчәккә матур планнар корырга... Күңелдә өмет, ышаныч, мәхәббәт сүнмәсен! Ө күңел һаман мөҗәзиза көтә... Ө күңел һаман мөҗәзиза көтә...

ӘКИЯТИ ЗАМОКЛАР, САЛМАК МИНСК...

Чулпан ГАЛИӘХМӘТОВА

– Советлар Союзын сагындығызмы? Минскига барырга жыенуыбызны белгәч, күпләр энә шулай диде. Ә безнең максат башка иде: каникулда балалар поездда сәяхәт итәргә теләк белдерде. Төн эчендә барып житә торган Мәскәү белән генә хәзер бала-чаганы шаккаттыра алмыйсың. Ә Белоруссия, ни дисәң дә, алар өчен чит ил бит әле. Барасы юл да ерак. Кәжәсе түгел, мәзәге дип, поездда кияргә махсус пижамалар, өстәл уеннары, туқыма битлекләр, иң мөһиме – бер чемодан ашарга төяп юлга кузгалдык. Озаккарак барасы калган. Һәр тарафта тәртип, чисталык, шәһәрнең тыныч ритмы рәхәтлек тудыра. Салмак, тарихи атмосфералы Минскины яраттык без.

Ярый әле үзебезнең Татарстанда яшибез!

Казаннан Минскига самолетта да очарга була: ике сәгать егерме минутта барып житәсең. Ә безгә поезд романтикасы кирәк иде. «Ерак юлга чыкканда юлдашың үзеңнән яхшы булсын», дигән гыйбарә бар. Без әнә шундый компания белән. Кичтән Казан–Мәскәү поездына утырдык. Әле состав кузгалып китәргә дә өлгермәде, өйдән сыйланып кына кузгалган балалар инде ашарга да сорый башлады. Поезд Казан янын-дагы Юдинога житкәндә без инде табын корган идек. Аннан купеда күңелле сөйләшүләр, төрле уеннар... Юл бие телефон тотмый. Балалар тулысынча – безнеке, без – балаларныкы.

Әче таңда Мәскәүнең Казан вокзалына килеп төштек. Белоруссиягә поезд – бер сәгать ярымнан. Такси алып, Беларусь вокзалына юл тоттык. Анда инде безне Минскига баручы тиз йөрешле «Ласточка» көтә иде. Алда – жиде сәгәтлек юл. Бу юлны да үтү кирәк булган. Поезд тәрәзәсе аша күренеп калган авыллар – барыбер чит инде. «Үзебезнең Татарстанга житәме соң!» – дип ничә тапкыр кабатладык икән. Смоленск яклары сазлыклы. Хәер, Белоруссиядә дә күп алар. Шуңа да аны «жиңел Европа» дип йөртәләр. Поезд үткән юлларда бер генә зур хужалыклы авыл очрамады. Зур хужалык түгел, йорт янында хәтта бәрәңгә бакчасы булмаган авыллар да бар иде. Әмма йөрәктән «монда бит 80 ел элек сугыш булган» дигән уй китмәде. Сугыш кеше жанын гына түгел, жир жанын да аладыр ул. Смоленск урманнарында, сазлыктарында илебезне яклап сугышкан каһарманнарыбызның сөякләре әле дә иһраф булып ятадыр... Монда тормыш кайнамау да шулар жаны тынычлыгын саклайдыр сыман...

Европа һәм Сталин архитектуралы шәһәр

Белоруссия чиген узуга, кояш чыгып, дөнья яктырып киткәнгәме, бөтенләй башка картиналар күренә башлады. Сазлыктар азайды, әзгә күпме каралган авыллар, эшкәртел-

гән кырлар очрый... Белоруссия – авыл хужалыгы алга киткән ил. Хәтерләсәгез, бер елны безнең базарлар Белоруссия бәрәңгесе белән тулган иде. «Бәрәңгенең бездә булмаган сортын алып кайт әле», – дип тә сорап калды әле хырыс бакчачылар. Миңа бәрәңгенең кайсысы да йомры, тәмле. Дөрәс әйтмим, Актанышның ярмалы бәрәңгесеннән дә тәмлерәк бәрәңге юк анысы. Хәер, Белоруссиядә дә бәрәңге тәмле булып чыкты үзе. Анысы соңрак...

Минск безне зур капкалары белән каршы алды. Вокзал каршындагы «Минск капкалары» – симметрия белән төзелгән Сталин ампиры стилиндәге 11 катлы ике башня шәһәр символы булып торган архитектуралы комплекс. Башняларның берсендә Бөек Ватан сугышынан трофей – илнең иң зур сәгәте, икенчесендә – БССР гербы. Миңа калса, белорус халкы хәзергә көнгәчә СССРга рәхмәтле булып яши. Һәм ул чор тарихын каралтырга тырышмый да. Бөек Ватан сугышында иң күп зыян күргән республика ул. Минск үзе 80 процентка юкка чыга. Һәм аны сугыштан соң бөтен Союз белән күтәрәләр. Ул совет архитектуралы матур шәһәргә әйләнә. Шуңа елларда төзелгән монументаль биналар әллә каян ук күренеп тора. Алар – Сталин ампиры стилиндә, зур-зур колонналы мәһабәт биналар. Һәрберктән уйлап төзелгән шәһәр. Урамнары киң, озын, мәйданнар күп. Европадагы иң озын урам да шушы шәһәрдә: 15 чакрымга сузылган Бәйсезлек проспекты үзе үк һәйкәл – анда бик күп тарихи объектлар урнашкан. Әлеге урам буйлап кына узып та, 1967 елда нигез салынган Минск тарихыннан шактый мәгълүмат аласың. Ә без, тәүлек бие диярлек поездда килгән туристлар, һаман да чайкалуны тоеп, фатирыбызны эзләп киттек. Әйе, Минскига барсагың, фатир арендау хәерлерәк булып, чөнки анда кунакханәләр кыйммәт. Моңы гидлар соңгы вакытларда илгә туристлар агымы артуы, ә шәһәрдә кунакханәләр инфраструктурасының артык үсмәгәнлеген белән аңлатты. Безнең кебек зур төркем өчен (ә без

жәмгысы 8 кеше идек) иркен фатир яхшы булып, дидек. Метро тирәсеннән фатир табу әллә ни авыр булмады. Метро дигәннән, Минскида гел метрода йөрдөк. Анда Россия акча карталары белән түләр була, ә жир өсте транспортларына түләү өчен белорус «зайчик»лары кирәк. Әйе, Белоруссия акчасының рәсми булмаган исеме шулай. Илнең беренче рәсемнәре төшерелә. Халык арасында популяр булган бер сумлыкта, мәсәлән, куян сурәте. «Зайчики» шуннан ябышып кала. Беларус акчалары безгә бөтенләй кирәк булмады. Һәр жирдә акча карталары белән түләдек. Сүз уңаеннан, Белоруссиягә тимер юл белән барганда чит ил паспорты да, балаларның гражданлыгын билгеләр өчен кызыл печатлы кәгазьләр дә кирәк түгел – Россия паспорты жетә. Ә менә самолетка кирәк булачак.

Костеллар

Кайсы шәһәргә барсак та, гид белән экскурсия алабыз. Үзгә күпме генә йөрсәң дә, аның фәлсәфәсен аңлап бетерә алмыйсың шикелле. Минск белән танышу өчен автобус экскурсиясен сайладык. Өч сәгәтлек экскурсиядә иң элек шәһәрнең чисталыгына игътибар иттек. Бар жирдә тәртип. «Анда чүп ташлы күрмәгез, шундук штраф салачаклар», – дип тиккә генә кисәтмәгәннәр икән. Нәрсә генә дисәләр дә, Минск Россия уртасында утырган

■ Несвиж һәм
Мир – урта гасыр
замоклары.

■ Минскиның
тагын бер
горурлыгы –
Милли китапханә.

шәһәрләрдән аерыла. Монда алтын гөмбәзле чиркәүләр юк. Борынгы биналарны күргәч, Европа шәһәрләре искә төшә. Бу жириләрнең XIV–XVIII гасырларда Бөек Литов кенәз-леген составына керүе эзсез югалмаган. «Югары шәһәр» – шул тарихны саклаучы. Аларның төп чиркәүләре дә элек католиклар гыйбадәтханәсе булган. Илдә яшәүчеләрнең 70 проценты христиан динендә дип әйтсәләр дә, шәһәрдә католиклар чиркәве, костеллар күп. Сталин стили белән төзелгән монументаль бина янында неоромантизм стилиндәге гыйбадәтханәләр ансамбле шактый. Мәсәлән, Мәрьям-ана соборы 1700 нче елларда ук төзелгән. Костелда орган көйләре фестивалендә бара иде. Без дә тыңлап чыктык. Россия уртасында яшәп ятучылар өчен костеллар гажәеп бер архитектура үрнәге, үзгә бер атмосфералы урын булып тоелды.

Минскидагы Милли китапханәнең архитектурасы кызыклы – ул алмаз таш формасында. Аның проекты СССР вакытында ук төзелеп, Бөтенсоюз бәйгесендә җиңү дә яулый. Әмма үзгәртеп кору еллары төзелешне 15 елга чигерә. Гасыр башында нигез салынган китапханәне мир белән җыелып төзиләр. 23 катлы бина кичен аеруча матур тоелды миңа. Төрле утлардан бизәкләр ясап янып, әллә каян күренеп тора «акыл кубы».

Белоруссиядә тарихка бик сак, кадерләп карыйлар. Аңларга да була:

ничә тапкыр җимерелеп, көлдән торгызылган яклар бу. Шәһәр уртасында – Бөек Ватан сугышына багышланган музей. Артефактлар фашист оккупациясә вакытында ук җыела башлап, XX гасырның иң канлы сугышына багышланган дөньядагы беренче музей. Музейда партизаннар хәрәкәтенә кагылышлы экспонатлар күп: хатлар, кулдан эшлэнгән журналлар... Фашистлар беренчеләрдән булып һөҗүм иткән республика бу! Партизаннар хәрәкәте иң көчлеләрдән була. Кеше жаны да күп коела: монда һәр дүргенче кеше үтерелеп, корбаннар саны 3 миллионга җитә... Музейны караганда «Руины стреляют», «Человек войны», «Время выбрало нас» фильмнары күз алдынан үтә...

Татарлар

Дөньяда татар аягы басмаган җир юктыр инде ул. Белоруссиядә дә татарларга карата бер хөрмәт сизелде. Шәһәр белән таныштырган гидның монда яшәгән татарларга аерым игътибар бирүе йөрәккә май булып ятты инде. Баксаң, Минск уртасында Татар бистәсе бар икән. Гид сөйләвенчә, татарлар Белоруссия җирләренә Алтын Урда чорында ук күченеп килгән. Алар үзләрен Туктамыш хан дәвамчылары дип атаган. «Без татарларга рәхмәтле, алар Төрә сугышларында нык ярдәм иткәннәр», – дип сөйләде гид. Татарлар биредә князь Витовт вакытында ук яши инде. XVI гасырда үз бистәләре

барлыкка килә. Алар бакчачылык белән шөгыльләнә. Мәчетләре, үз зиратлары була. Бөек Ватан сугышы елларында җимерелә. Шәһәрдәге таш мәчетне һәм аның янындагы зиратны XX гасыр уртасында кунакханә төзәр өчен җир белән тигезлиләр. Хәзер анда зур парк, офислар урнашкан. Белоруссиядә бүген ун меңгә якын татар яши дип исәпләнә. Минскида мәчет тә бар. Татар бистәсә каршында йортлар арасында зургына Жәмигь мәчете. Төзелеше озакка сузылган яңа мәчетне 2016 елда Төркия тәмамлап бүләк итә. Иске гыйбадәтханәгә охшатып төзелгән мәчеттә бүген ремонт бара.

Брест крепосте, тыюлык, замоклар

Сәфәребезнең кыска булуына шәһәр белән танышкан көнне үк үкендек. Барып карыйсы җирләр күп икән бит монда! Һәм алар төрле. Данлыклы Брест крепостена барырбыз дип уйлаган идек, әлбәттә. Әмма ул Минскидан 350 чакрым ераклыкта – Польша чигендә үк икән. Урап кайтыр өчен бер көн китчәк. «Боларга артык кызык та булмас», – диде гид, өч сәгәтлек экскурсиядән үк арып башлаган балаларга карап. «Бөек Ватан сугышы белән бәйле «Хатынь» мемориаль комплексын өлкәннәргә дә карау бик авыр – елап бетәсез», – диделәр. 1943 елда Хатынь дип аталган тулы бер авылны кешеләре, каралты-кураллары

белән бергә фашистларның яндырып бетерүенә багышланган. Гродно шәһәрәненә барыр өчен дә тулы бер көн кирәк. Көнбатыш Европада урнашкан ул шәһәрдә әле тарих сакланып калган. Сугыш елларында фашист һөжүмнәре нык булмаган аңа. «Менә анда чынлап та Европа атмосферасы хакимлек итә», – дип сөйләде гид. Озак сайланганнан соң без Урта гасыр замокларына тукталдык. Алар икесе ике төрле булып чыкты.

Несвиж замогының исеме романтикадан ерак торса да, аның белән бәйлә легенда, әлбәттә, мәхәббәт турында. Бу замокны Польша патшасы Сигизмунд Август сөйгәнә Барбара Радзивилл өчен төзетә, тик чибәр Барбарадан көнлөшөп, аны агулап үтерәләр, ә аның жаны әле дә төннәрен замок буйлап йөри икән. Тарихи яктан нигезләнмәгән факт булса да, Радзивиллар фамилиясе Белоруссия жире белән бәйлә тарихта киң таралган. Ул иң бай гаиләләрнең берсе була. Таш замокны да XVII гасырда итальян архитекторын алып килеп төзетәләр. Шуңа да аның ишегалдына керүгә, Италия архитектурасы кочаклап ала. Фонтан янында таң калып, бинаның тышкы архитектурасын озаклап күзәтәсең. Бүген музей комплексы булган замокта XVIII–XIX гасыр аристократлары тормышы турында сөйләгән экспозиция. Несвиж замогының интерьерлары затлылыгы, купшылыгы белән сокландыра. Һәр залның үзенә генә хас сәнгати образы һәм исеме бар: Алтын зал, Патша залы, Гетман залы, Мәрмәр залы, Аучы залы... Һәрберсендә Радзивиллар гаиләсе

Белоруссиядән нәрсәләр алып кайтырга мөмкин?

- Житеннән эшләнгән әйберләр: киёмнәр, сөлгеләр, ашъяулыклар, эскәтерләр. Аларга, һичшиксез, күкбаш һәм башак рәсемнәре төшерелгән.
- Керамика эшләнмәләре. Белорус керамикасы чыдамлыгы һәм матур бизәкләре белән дан тотта. Чүлмәкләр, кувшиннар, интерьер өчен вазалар һәм декоратив әйберләр.
- Саламнан ясалган сувенирлар. Аңардан үрелгән төрле фигуралар, курчаклар, бәхет китерә дип саналган милли кечкенә сыннар популяр.
- Беларусның шоколады, мармелады, сөт продуктары һәм ит деликатесларын туристлар яратып ала.
- Косметика. Кремнары безнең кишет киштәләрендә дә бар инде, әмма аннан алганы кадерлерәк булыр.
- Белоруссиядә тегелә торган затлы эчке киём бренды бездә дә бар үзе. Шулай булса да, һичшиксез берничә комплект алып кайтыгыз. Бездәгә бәяләренә күрә, соңыннан үкенәчәксез, чөнки Белоруссиядә алар 30–40 процентка очсызрак. Р. С. Минскида үз республикаларында житештерелгән товарлар гына сатыла торган зур сәүдә үзәге бар. Боларның барысы да шунда тәкъдим ителгән.

тарихы. Әлеге гаилә замокны Бөек Ватан сугышы алдыннан гына ташлап китә.

Мир замогында Урта гасыр рыцарьлары турындагы кинога элэккәндәй буласың. Мәһабәт диварлар янында үзегне бик кечкенә кеше итеп тоясың. Радзивиллар гаиләсенеке булган бу замок чынлап та рыцарьлар тормышына багышланган. Несвиж кебек бай түгел ул, чөнки 25 метрлы биш башнясы булган искиткеч калын стеналы хәрби ныгытма XVI гасырда һөжүмнәрдән саклану өчен төзәлә. Һәм беларусь жирендә булган бөтен сугышларны да күрә. Роман стилиндәге ныгытма кабат торгызыла. Аның аерымы бер кирпичләрендә генә тарих сакланган. Ныгытманың ишегалдында рыцарьлар көч сынаша – перформанслар оештырыла. Чып-чын Урта гасыр атмосферасы! Тарихка кагылып аласың кебек монда. Балаларда ул аеруча зур тәэсир калдырды.

Күкбаш һәм бәрәңге

Сәяхәтебез бик актив булып, күп йөрергә туры килсә дә, бер дә алжымадык. Моңың сәбәбен соңыннан – Минскидан шау-шулы, тормыш кайнап торган амбициялә Мәскәүгә кайткач кына аңладык. Тынычлык хакимлек итә икән бит анда. Казанга караганда күбрәк халык яшәсә дә, урамда кеше аз. Ашыгучылар юк. Салмак кына үз көйләренә яшиләр. Халык та бер-төрләрәк, әллә ни күзгә бәрелеп торган байлык та күренми. Артык дөнья кумыйлар кебек. Аларга карап син дә салмакланасың, чаптырып барган жиреннән туктап калып, берәз хәл аласың кебек. Ирләрнең дә, хатын-кызларның да йөзләре нәфис. «Бу хакта сез беренче генә әйтмисез. Әйе, без матур халык», – диде метрода бер апа. Белоруссиянең символы – күкбаш. Аның халкы да өнә шул чәчкәне хәтерләтә сыман: гади, тыйнак, әмма бай эчке дөньялы. Илнең бердәнбер президенты булган Александр Лукашенко дилбегәнә каты тотта монда. Аны хөрмәт итеп Александр Григорьевич, дип кенә сөйләшәләр. Ә Россиядә таралган кушаматын бер дә ишетмәдек, бер жирдә фотосын да күрмәдек.

Белоруссияне карап бетерер өчен жәен машинада барырга киңәш итәм. Әйе, анда диңгез юк, әмма тыныч кына яшәүчеләр арасында «дзен» халәтендә ял итеп кайтырга була.

Милли ризык

Бәрәңге бар бит әле... Белоруслар бәрәңгегә бездән ким яратмый. Икенче икмәктән ризык әзерләү буенча без, татарларны да уздыралар бугай. Кафе-рестораннарында бәрәңгедән нинди генә ризыклар юк! Ә менә карабодай, дөге ише ярмадан ризыклар күрмәдек тә. Милли ризыклары – драмиклар. Аны йөзгә төрләндреп әзерлиләр кебек. Һәм ул искиткеч тәмле.

Яшел планетабыз бик тиздән 2026 елга аяк басар. Офыкта ялларын жылфердәтеп, Ат елы якынлаша. Аның стихиясе – ут, төсе – кызыл. Кызыл һәм утлы Ат елы килә.

Атны беләсез инде, ул тизлек, ирек, матурлык, тырышлык, үжәтлекне гәүдәләндерүче жан иясе. Эшчән дә үзе, көчле һәм гайрәтле дә. Шулай ук вакытта бик акыллы да. Үзе кебек тырышларга, ирек яратучыларга, житезләргә һәм көчлеләргә, яңалыкка омтылучыларга ул хәерхәллы булачак.

Быел нәтижә өчен түгел, ә хәрәкәттә булу, алга таба бару өчен тырышу мөһимрәк. Хаталар куркыныч түгел, ә бер урында таптанып торып куркынычрак. Утлы Ат елы – тизлек һәм гаделлек таләп иткән чор. Кызыксыну белән тотынган, ихласлык белән башкарылган эшләр уңыш китерәчәк.

2026 елның хужасын тиешенчә каршы алып, аның күңелен күрү өчен, Яңа елга барысын да алдан уйлап әзерләнергә кирәк.

КЫЗЫЛ АТ ЕЛЫ УҢЫШ ВӘГЪДӘ ИТӘ

Нинди төсләр уңыш җәлеп итә?

2026 елның төп төсләрен Атның ут һәм табигать стихияләре билгели. Шуңа күрә Яңа елны каршы алганда ул яраткан төстәге киёмнәргә сайларга тырышыгыз.

- ✶ Комач төсле кызыл, кие алсу төсләр энергияне һәм дәртне белдерә.
- ✶ Әфлисун төсөндә жылылык, оптимизм чагыла. Аны яңалыкка омтылу-чылар, кыенлыктардан курыкмаучылар үз итә.
- ✶ Алтын төсе – байлык һәм уңыш төсе.
- ✶ Зөбәрҗәт төсөндәге яшел табигый гармонияне тасвирлый.
- ✶ Көрән һәм кирпеч төсле кызыл – чын атны гәүдәләндерүче төсләр.

Бәйрәм күлмәгендә шушы спектрдагы бер-ике төсне яраклаштырырга мөмкин. Атны ирек һәм хәрәкәт ярата, дидек. Шуңа күрә хәрәкәтне чикли торган тар, уңайсыз киёмнәр кимәгез.

Хатын-кызлар бу кичне кызыл бәрхет яки кие алсу эффекттан тегелгән күлмәкләрдә аеруча затлы күренәчәк. Көрән төстәге чалбар белән алтын төсөндәге блузка да килешле. Шулай ук этник стильдәге киёмнәр дә урынлы булыр.

Ә ир-егетләр исә кие кызыл, көрән, караңгы яшел төстәге костюм сайлый ала. Галстук белән күлмәк ачык төсле булсын. Костюм кияргә яратмаучылар табигый көрән төстәге свитер, геометрик рәсемле чалбар белән әфлисун төсөндәге күлмәк кияргә мөмкин. Иң мөһиме: киём гел бер генә караңгы төсмерле, күңелсез булмасын.

Байрам табынына нилэр азерлэргэ?

Көч һәм энергия бирэ торган ризыкларның барысын да ярата Ат. Шуңа күрә табигый ризыкларга – ит, яшелчә, ярмалардан азерлэнгән ашларга өстенлек бирсәгез, оттырмассыз. Байрамга итле ризык азерләми булмый, аны аш тәмләткеч үләннәрне мул салып, табынга исә яшел үләннәр белән бизәп чыгарыгыз. Эченә алма тутырылган каз да байрам табынының күрке була ала. Балык азерлэргә мөмкин. Яшелчәләрне мулдан салып ясаган салатлар, гарнирга исә пешкән бәрәңгә, булгур яки арпа ярмасы, һичшиксез, ел хужасының күчеленә хуш килер. Нинди генә ризык азерләсәгез дә, аны тәмләткечләр салып, хуш исле итеп азерлэгез.

Ә менә десертка «Кызыл бәрхет» торты – иң идеаль вариант. Төсө дә, тәмө дә Атның күчеленә хуш киләчәк.

Нинди бүләк азерлэргэ?

Бу җәһәттән нинди дә булса киңәш бирү кыен, һәркем зәвыгына һәм мөмкинлегенә карап сайлай. Әгәр якыннарыгыгызга нәрсә бүләк итэргә белмәсәгез, кызыл конвертка салып, бүләк картасы яисә сертификат бирэ аласыз. Кызыклы мастер-класска яки театрға билет та яхшы бүләк. Кызыл плед, тастымал, сөлгө бирү дә отышлы вариант. Гирляндаһар, кечкенә фонарь, кызыл төстөгә шәмнәр – елның стихиясенә аеруча туры килә. Ат рәвешендәгә талисман бу елның хатирәсе булып сакланачак.

Өйдә байрам рухы тудырабыз

Атның яраткан төсләре киёмдә генә түгел, өегездә дә чагылсын.

- ✳ Шәмнәр һәм гирляндаһар – жылылык һәм байрамчә тантана өсти. Шәмнәрнең кызыл, афлисун, алтын төслеләрен сайлагыз.
- ✳ Өегезне агачтан ясалган кызыл ат сыннары белән бизәгез.
- ✳ Табигый материаллардан ясалган декор – җитен ашъяулык, талчыбыктан үрелгән кәрзиннәр, агач ваза – барысы да урынлы булачак.
- ✳ Өйне шулай ук кызыл гөлләр, чәчәкләр белән дә бизэргә була.
- ✳ Атлар ясалган картиналарыгыз булса, аларны түргэрәк элэгез.
- ✳ Өстәлгә коры ботаклардан һәм шәмнәрдән ясалган композиция урнаштырып, аны кызыл тасма белән бәйлэгез. Бу – ут һәм хәрәкәт энергиясен гәүдэләндерәчәк.

Ел хужасы нилэр яратмый?

✳ Караңгы һәм күчелсез төсләрне. Кара, караңгы күксел, караңгы зәңгәр төсләр ут энергиясен баса.

✳ Ясалма тукумаларны, пластмасса сыннары, сыйфатсыз киём, арзанлы бижутерияне.

✳ Пассивлыкны. Быел байрамна шат күчел белән каршы алырга тырышыгыз. Үзегез генә булсагыз да, күчелле музыка куегыз, шәмнәр яндырыгыз, якыннарыгызны шалтыратып котлагыз, урамга чыгып, байрам чыршысы яныннан урап кайтыгыз. Яңа елны күчелле зур компания белән каршы алсагыз, бигрәк тә яхшы. Атлар да бит көтү булып оешып яшэргә ярата.

✳ Ат әле низагларны да яратмый. Бу көнне кем беләндәр әрләшү, бәхәсләшү, низагга керү, зарлану һәм боегу катгый тыела.

✳ Артык җитди булу да килешми. Үзегезне берәз иркенрәк тотыгыз. Ат бит ирек һәм иркенлек сөя, бу хакта онытмагыз.

АТ ЕЛЫНДА ТУГАН КЕШЕЛЭР НИНДИ АЛАР?

Кызыл утлы Ат елында туганнар ялганны, икейөзлелекне яратмый. Алар эштә дә, сүздә дә ихлас, эчендәгеләре – тышында. Шул ук вакытта үз көчләренә ышаналар. Уйларына килгән эшне алар хәзер үк эшләп куйсын, тартып-сузып йөрисе түгел. Ат елында туганнар – үз эшләренә чын күчелдән бирелгән, тырыш кешеләр. Байрам яраталар, күчелле чараларны оештыра да беләләр. Тиз аралашучан, белмәгән кеше белән дә минут эчендә танышып, дуслашып китә алалар.

Голландия рәссамы Рембрандт Харменс ван Рейн, Италия композиторы Антонио Вивальди, поляк композиторы Фридерик Шопен, пролетариат юлбашчысы Владимир Ленин, язучы Корней Чуковский, рус композиторы Дмитрий Шостакович, Россиянең беренче президенты Борис Ельцин, Британия музыканты Пол Маккартни, актер һәм каскадер Джеки Чан – Ат елында туган шөхәсләр.

ЧЭЙ ЭЧҮ ЭТИКЕТЫ

Чэй эчэргэ ярата торган халык без. Алда – озын яллар. Ничэ тапкыр утырып чэй эчэрбез микән? Санап торырга да кирәкми, барыбер очына чыга алмабыз. Матур итеп корылган табын артында сөйләшә-сөйләшә рәхәтләнеп чэй эчү – үзе бер ял инде ул. Әмма аның да этикеты бар. Ул чэй ясаудан башлап, табын коруга, савыт-саба сайлауга һәм үз-үзеңне тотышыңа кадәр бөтен нечкәлекләргә үз эченә ала. Этикет буенча экспертыбыз Айсылу ГАРИПОВАдан киңәшләр.

?

Чэй табынын ничек дөрес эзерләргә?

Этикет буенча өстәлдә эскәтер булырга тиеш. Чынаяк, тәлинкә һәм приборлар бер стильдә сайланса, эстетик яктан камил булыр. Шуңа иң яхшысы – чэй сервисы куллану. Салфеткалар тукумадан булып, алар эскәтер төсенә туры килсен. Һәр кунакка үзенең чэй кашыгы бирелә, ул тәлинкәдә уң якка куела. Шикәр комы савытына махсус кашык куярга онытмагыз. Этикет буенча кайнатма өчен дә һәркем алдына розетка куела. Розетканы сул кул белән тотасыз, уң кул белән вазадан варенье саласыз. Төшлө жимешләр кайнатма булса, аны иреннәр арасында сак кына кашыкка чыгарып, тәлинкәгә куялар. Кул белән алырга ярамый. Уртақ савыттан һәркем үз кашыгы белән кайнатма ашау этикет буенча әдәпсезлек санала.

?

Чэйне дөрес итеп пешерү

Иң элек чэйнекне кайнар су белән пешекләп алалар. Аннан бер кеше өчен – бер бал кашыгы, өстәмә – «чэйнек өчен» бер кашык коры чэй салалар. Өстенә чак кына кайнар су агызып, 10 минут тирәсе төнәтәләр. Шуннан соң гына чэйнек тулысынча кайнар су белән тутырыла. Болай итеп пешерелгән чэй тәмле һәм хуш исле була.

?

Чэйне ничек дөрес эчәргә?

Чэйне чынаяк читенә кадәр түгел, өстән сантиметр ярым тулмыйча калып ясала. Лимон, сөт, шикәр – барысын да кунак үзе сайлый. Кайнар чэйгә өрергә, шулай ук чэйне кашыктан эчәргә дә ярамый. Чынаякны уң кул белән тотып, кечкенә йотымнар белән эчәләр. Чэй ясалган чынаяклар кунакларга уңан сулга бирелә.

?

Әгәр чэй өстәл артында түгел, ә басып эчелсә?

Бу очракта чынаяк белән тәлинкәне күкрәк биеклегендә тоталар. Чэйне вак йотымнар белән эчәләр, һәр йотымнан соң чынаякны тәлинкәгә куеп алалар. Чынаяк белән тәлинкә арасы 30 сантиметрдан артмаска тиеш.

?

Чэй кашыгы белән нәрсә эшләргә ярый, нәрсә ярамый?

Чэй кашыгы чэйне болгату өчен генә. Аны авызга тыгу, чэйне кашыктан татып карау – әдәпсезлек. Болгаткач, кашык чынаяктан алынып, тәлинкәгә куела.

?

Пакетлы чэйне нишләтергә?

Пакетлы чэйне ясаганнар икән, шуны онытмагыз: аның жебен кашыкка, чәшке тоткасына урап уйнарга ярамый. Чэй өстәлдә бу очракта пакетлар өчен махсус тәлинкәләр куелырга тиеш. Алар булмаса, чынаяк астындагы тәлинкәгезгә җайлап кына алып куегыз.

?

Лимон, сөт, шикәр салабызмы?

Лимон махсус ике төшлө кечкенә лимон чәнечкесе белән бирелә. Башта лимон, аннан соң шикәр салына. Чәйдәге лимонны ашау – әдәпсезлек. Чэй өстәленә бирелгән сөт бүлмә температурасында булсын. Төрлө үләннәрдән ясалган чэйгә (мәсәлән, бергамотлы) сөт тә, лимон да салынмый.

?

Чынаякны ничек дөрес тотарга?

Чынаяк тоткасын өч бармак белән генә тоталар, тоткага бармак тыгу әдәпсезлек санала.

?

Чэй эчүне ничек тәмамларга?

Кунак чынаягын тәлинкәсә белән өстәлгә куя. Кашык тәлинкәдә кала, чынаяк эчендә түгел. Бу – тәмамлауның төп кагыйдәсе.

Фото: Марина Мартюшева

ИСКЕ ЕЛНЫ НИЧЕК ТӘМАМЛАРГА?

Иске елдан яңа елга күчү ул – календарьда айлар алмашы ғына түгел, ә тулы бер елны күңелдән кичерү, йомгак ясау һәм алга таба планнар, өмет-хыяллар белән атлау. Шуның белән бәйле бу чорны дәрәс узду кагыйдәләре белән уртаклашасы килә.

Ел ахырында бик күп эшләр жыелып, берсе өстенә берсе өелә: эштәге бурычларны тәмамлау, Яңа ел бәйрәменә әзерлек, бүләкләр алу, өстәл әзерләү... Алдагы елга күчү өчен психологик әзерлек тә кирәк бит әле. Бу чорны дәрәс итеп үткәрүнең сәбәпләре бик җитди: психологик халәтне яхшырта; игътибар фокусы максатларга юнәлә һәм аңа ирешү көче, мөмкинлеге арта; сәламәтлек чагыштырмача яхшыра: киеренкелек булмау сәбәпле, вирус һәм чирләргә каршы торы арта; рухлану һәм энергия: эчке җиңеллек халәтә өстәмә энергия һәм көч бирә. Яңа елны ресурста каршы алу өчен, елның соңгы ике атнасында көчәбезне дәрәс итеп бүлеп, планлаштырып яшәргә кирәк. Моның өчен:

✳ **Физик һәм менталь тирәлекне бушатыгыз.**

Бәйрәм ыгы-зыгысына кереп чумганчы, әйләнә-тирәгезне тәртипкә китерү өчен вакыт бүлегез. Башкарасы эшләрнең исемлеген төзегез. Кирәк булмаган бар әйбердән арыныгыз. Бу сезгә җиңеллек һәм иркен сулыш бирер.

✳ **«Юк» дияргә өйрәнгез.**

Ел ахырында үз өстебезгә гадәттәгедән дә күбрәк эш алабыз. Аларны мөһим һәм мөһим булмаганнарга аерыгыз, канәгатьлек һәм ресурс бирми торганнарына «юк» дияргә тырышыгыз.

✳ **Иске елны тәмамлауның матур бер ритуалын булдырыгыз.**

Бәйрәм кәефе үзәннән-үзе барлыкка килми, аны тудырырга өйрәнгез. Еллык нәтиҗә ясагыз: ел буга эшләнгән зур һәм кечкенә эшләрне, ирешелгән уңышлар исемлеген языгыз. Бу сезгә игътибар фокусын позитив нәтиҗәләргә юнәлтергә ярдәм итәр. Киләчәккә үзегезгә хат языгыз: ул теләк һәм максатлар исемлегә булырга мөмкин, яки узган елга рәхмәтләр. Эш һәм ял арасында баланс саклагыз. Хәтта иң киеренке вакытта да ялга вакыт табарга өйрәнгез. Көн дәвамында микропаузалар ясагыз. Ул көнгә 5–10 минут медитация, һава сулап тынлыкта торы, сулыш практикалары булырга мөмкин. Вакытны төгәл планлаштырыгыз. Аны эш һәм шәхси тормыш өчен бүлегез.

✳ **Үзегезнең төнегез турында кайгыртыгыз.**

Төннең физик халәтә безнең эмоциональ фонга нык тәэсир итә. Йокагызны калдырмагыз, хәтта иң киеренке вакытларда да төннең йокы өчен булуын онытмагыз. Чөнки сәламәт йокы көчне тулыландыра һәм стресс белән көрәшәргә ярдәм итә. Дәрәс итеп тукланыгыз. Күп һәм баллы ашарга тырышмагыз. Күбрәк яшелчә, җиләк-җимеш, чикләвекләргә өстенлек бирегез. Җиңел физик күнегүләр һәм йөрәк кайтулар тәндәге киеренкелекне җиңәргә ярдәм итәр.

✳ **Ләззәт бирә торган шөгыльләр турында онытмагыз.**

Үзегезгә бүләк ясагыз: моңа кадәр алмый калган кызыклы китап сатып алыгыз, матурлык салонына барыгыз, концерт, кино, спектакль карагыз. Хәтта кечкенә генә нәрсә дә сезнең ресурсны күтәргә ярдәм итәр.

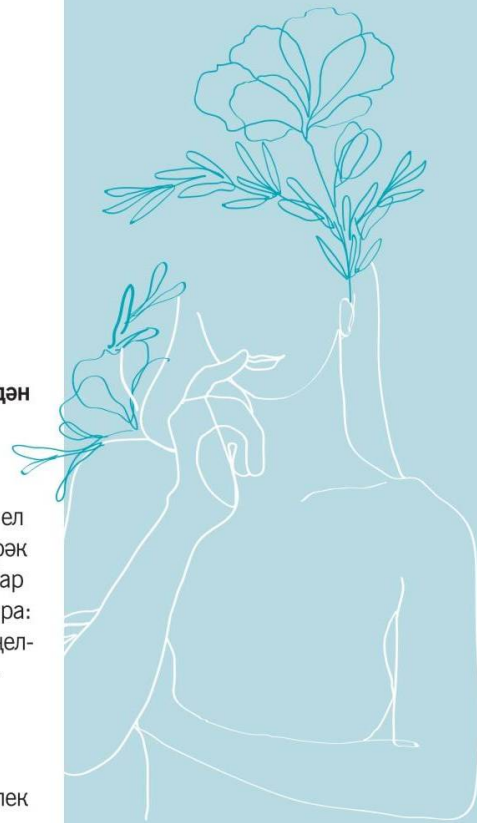
✳ **Бәйрәмгә алдан әзерләнегез.**

Бүләкләр исемлеген алдан языгыз. Уйланылмаган, ашыгыч сатып алулардан котылырсыз. Вазыйфаларны тигез бүлегез: Яңа елга әзерләнүдә гаиләдәгеләр барысы да катнашсын. Бәйрәмне ничек уздырырга теләгез турында алдан сөйләшегез, шул вакытта ул күңелле һәм рәхәт атмосферада узар.

✳ **Көтелмәгән хәл килеп чыкса, борчылмагыз.**

Барлык планнар да идеаль рәвештә чынга ашмаска мөмкин, һәм бу табигый күренеш. Контрольне берәз җибәрәп, мизгел белән белән ләззәтләнеп калырга рәхсәт бирегез.

Иске елның соңгы ике атнасында берәз салмаклану, үзеңнең эчке халәтнең күз салу, сәламәтлегеңне кайгырту мөһим. Истә калдырыгыз: Яңа ел чоры ул – бүләкләр, күңел ачу чоры ғына түгел, ә искене җибәрү, яңаны шатлык белән каршы алу да. Бәйрәмгә алда язылган киңәшләрне тотып әзерләнсәгез, Яңа елны күтәренке рух белән каршы алырсыз.

Яратып, Илүзә ӘМИНОВА,
психолог-коуч

«Энжеле кабырчык»лар

Фантазияң булса, гап-гади генә ризыкларны да үзенчәлекле итеп әзерләргә мөмкин. «Аш-су» сәхифәсенең бүгенге кунагы Эльвира ИБРАҖИМОВА Яңа ел табынына бер кызык кабымлык рецепты тәкъдим итә. «Энжеле кабырчык»лар дип атала ул. Анда барлык ризыклар да таныш, бизәлеше һәм табынга бирелүе генә көтелмәгәнчә.

Гадәти тоелган әйберләрне башкача күрү – Эльвираның профессиональ сәләте. Ул – блогер. Ютубтагы «В путь» дип аталган каналын бер миллионнан артык кеше карап бара. Эльвира кебекләргә дөнья кешесе дип атыйлар.

Бүген – Татарстанда, иртәгә – Грузиядә, Вьетнамда... Тамашачыларын үзе белән ияртеп, Төркиядә, Үзбәкстанда, Көнъяк Кореяда яшәгән милләттәшләребезгә кунакка алып бара, аларның тормышы белән бер көн яшәтә. Аның белән тауларга менеп, чабаннар янында көтү көтәсез, дулкыны аяктан егарлык булган елгаларны кичәсез, зәйтүн бакчаларында өлгергән җимешләр җыясың...

Кайларда, кемнәр турында гына тапшыру эшләсә дә, күңеле барыбер Татарстанга тарта аның. «Татарларның тормышларын, аларның матур итеп, гореф-гадәтләребезне, телебезне саклап яшәүләрен күрсәтәсем килә», – ди Эльвира. Тумышы белән Ютазы районының Урыссу бистәсеннән ул. Сәяхәтләрдән ялыгып китсә, җанына тынычлык табар урыны да шунда. Әнисе Сәвия апа пешергән бәлеш, өчпочмаклар – иң тансык сыйлары. «Үзем дә пешеренергә, мул табыннар артына кунаклар җыярга яратам. Иң яраткан бәйрәмем – Яңа ел. Быел аны үзбездә, яшел чыршы бизәп, аякка киез итек киеп, ак карларны шыгырдатып йөреп каршы алырга теләм. Инде ниләр әзерлисемне дә уйлап куйдым. Берсе – менә шушы кабымлык булачак», – ди илгизәр кыз. Ул рецепт сезгә дә ошамый калмас. Әзерләп карагыз әле.

«Кабырчык» өчен

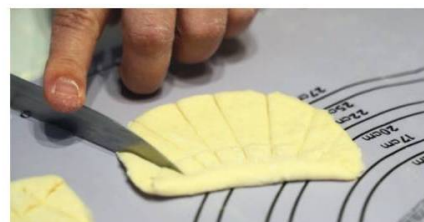
250 г чүпрәсез катлы камыр (слоеное) / 1 йомырка сарысы / 1 чәй кашыгы сөт.

Эчлек өчен

100 г тәрәч бавыры (печень трески) / 3 йомырка / 3 кечкенә тозлы кыяр / ярты баш суган / петрушка / бер тырнак сарымсак / 1 аш кашыгы майонез / 9 бытбылдық йомыркасы.

Эш барышы

■ Камырны артык юкертмый гына жэябез. Жэемнэн диаметры 8 сантиметр булган түгэрәкләргә кисәбез. Бер жэемнән 9 түгэрәк чыга.

■ Һәр түгэрәкнең бер читен өскә кайтарып куеп, «кабырчык» рәвешенә кертәбез. Пычак сырты белән «кабырчыкларга» эз төшерәбез.

■ «Кабырчык»ларның өстен сөт тугланган йомырка сарысы белән майлап, 15–20 минутка 200 градуслы мичкә куябыз. Алар кызарып пешәргә тиеш.

■ Тозлы кыярны вак шакмаклап турыйбыз. Тәрәч балыгы бавырын чәнечке белән изәбез, ләкин артык изеп, ботка хәленә китерергә кирәкми.

■ Пешкән йомырканы ваклыйбыз (угычтан уарга да мөмкин), ярты суган, петрушканы турыйбыз, сарымсакны вак угычтан уабыз. Эчлеккә дигән ризыкларның барысын бергә кушабыз.

■ «Кабырчык»ларның кырыеннан кисеп, «авызын» ачабыз, тик төбенә кадәр үк кисеп чыгармыйбыз. Һәрбер «кабырчык» эченә бер-ике аш кашыгы эчлек тутырабыз.

■ Бытбылдык йомыркасын пешереп, кабыгын чистартабыз. «Кабырчык» эченә йомырканы бөтен килеш тә куярга була, без исә урталай бүлеп, ярылаш итеп кенә куйдык.

Ашларыгыз тәмле, табыннарыгыз мул, еллар имин булсын!

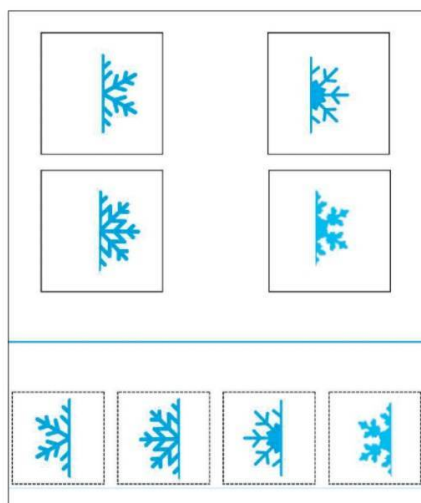
Фото: Анна Арахамия. Видео: Лилия Гәрәева. Видеоны карар өчен смартфонның камерасын QR-кодка яқынайтыгыз >>>

Һәр айда – яңа уеннар! Бу юлы уеннарны кышкы кәеф белән әзерләдек. Алар баланың хәтерен, игътибарын, мантийгын һәм вак моторикасын үстерүгә юнәлтелгән. Барлык уеннар да бала эти-әниләр белән бергәләп уйнарлык итеп төзелгән, биремнәрне башкару өчен әллә ни күп вакыт та кирәк түгел. Уңышлар теләп, Камилә ДИМӨХӘММӘТОВА.

Кар бөртегенен яртысын тап

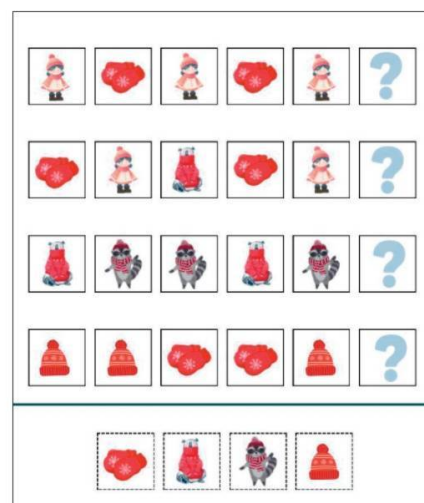
■ Алдыгызда дүрт кар бөртегенен яртысы күрсәтелгән. Эти-әни аларның калган яртысын кисеп, балага бирергә тиеш. Сабый алдына куелган бурыч – бу кар бөртегенен калган яртысын табып, аларны бер бөтен итеп тоташтыру. Уен күз белән күрүгә тануны, чагыштыра белүгә үстәрә.

«Мемори» уены

■ Карточкаларны кисегез. Аларны арткы ягы белән әйләндереп куегыз. Уенда катнашучылар чираттан ике карточканы ача. Әгәр алар туры килсә, бу пар уенчының үзәндә кала, туры килмәсә, яңадан каплап куела. Бер-берсенә туры килгән карточкаларны күбрәк җыйган уенчы җиңүче була. Әлеге уен хәтерне һәм игътибарны арттыра.

Эзлеклелекне сакла

■ Рәткә тезелгән карточкалар бирелгән. Аста – җаваплар ясалган карточкалар. Эти-әни астагы бу карточкаларны кисәргә, ә бала «?» билгесен урынына эзлеклелек буенча туры килгән карточканы куярга тиеш. Бу бирем логик фикерләүгә үстәрәгә, эзлеклелекне табарга ярдәм итә.

Жылы атмосфера, берәз гына вакыт һәм бергәләп уйнау –
өйрәнү һәм һәр көнгә шатлану өчен иң яхшы ысул.

Кучкар. 2026 ел иң кыю һәм хәтта хыялый булып тоелган уйларыгызны тормышка ашырыр өчен көч бирәчәк. Үзегезгә җаваплылык алудан курыкмагыз. Жәй көне язмышыгызга үзгәреш кертә алырдай кеше белән танышырсыз. Гаиләле Кучкарларга берәз сабыр булырга туры килер, өйдәге жылылыкны саклар өчен көчегезне кызганмагыз.

Үзгезбозау. Тормышыгызда нәрсенәң өстенрәк һәм мөһимрәк булуын ачыкларга кирәк булып. Ел башында партнерларыгыз белән аңлашылмаучылык килеп чыгуы ихтимал. Компромиссларга барудан курыкмагыз. Яңа белем алу мөмкинлегеннән баш тартмагыз, бу карьера үсешенә зур йогынты ясар. Киләчәк өчен инвестицияләр ясау уңышлы булып.

Игезәкләр. Елны яңа идеяләр һәм иҗаттагы күтәрелеш белән башларсыз. Инициатива күрсәтү, экспериментлар сезнең файдага. Яңа проектлар уңыш китерәчәк, берәз шикләндергәннәре дә яхшы тәмамланыр. Көзгә таба шәхси тормышта күңелле сюрпризлар булчак. Финанс өлкәсә исә көтелмәгән бонус белән сөендерер.

Кысла. Планнарда үзгәрешләр кертәргә туры килер. Жәйгә таба вазгыять сезнең файдага үзгәрә. Кичектерелгән эшләр барысы да җайлы башкарылачак. Күптәнне хыялыгызны тормышка ашырырга керешерсез. Бу күңелгезгә канатлар куячак, тормышыгыз яңа төсләр белән балкып китер. Эш белән мавыгып, сәламәтлегегез турында онытмагыз.

Арыслан. Нәкъ менә 2026 елда «Йолдыз сәгәте»гез сугачак. Язын лидерлык сыйфатларыгыз өстен чыгар, ул барлык ишәкләрне ачарга ярдәм итәр. Яз һәм жәй – романтикага бай, мөнәсәбәтләр яңа төсмер ала торган чор. Килешүләр төзү, яңа проектларга алынуны көзгә калдырыгыз, көзен ышандыру көчегез тагын да артчак.

Сөмбелә. Тотрыклылык һәм үсеш чоры. Күчмәсез милек белән бәйлә эшләрне жәйгә калдыру хәерле. Өстәмә эш тәкъдим итсәләр, риза булыгыз, ул сезнең матди ягыгыгызын яхшырттырга булышыр. Көзгә якта ақчалата көтелмәгән бонус күптәнне хыялыгызга ирешергә мөмкинлек бирәчәк. Команда белән башкара торган уртак эшләр уңыш китерер.

Бизмән. Сайлау алдында калырсыз. Грандиоз яңалыклар белән комфорт зонасының икесенә берсен сайларга туры килер. Яз – кыю карарлар кабул итү өчен яхшы вакыт. Мөмкин кадр күбрәк яңа элементләр корырга тырышыгыз, эшлекле сәфәрләрдән баш тартмагыз. Яңа танышларыгыз һөнәри өлкәгездә моңарчы ябык булган ишәкләрне ачарга ярдәм итәчәк. Амбицияләрдән курыкмагыз. Сезнең көчегез – хаоста да тигезлекне саклай белүдә.

Чаян. Һөнәри өлкәдә барысы да тотрыклы, ләкин шәхси мөнәсәбәтләр игътибар үзәгендә булып. Якыннарыгыз белән ихласрак булырга тырышыгыз. Яраткан шөгылегез җан тынымлыгы ғына түгел, шактый яхшы керем дә китерә башлар. Көзен исә уку-өйрәнү белән бәйлә проектлар уңыш китерер – мастер-класслар, онлайн-курслар, тренинглар белән кызыксыныгыз. Кышка таба үзегездә яңа көч тоярсыз. Әжәткә бирү, әжәткә алуга саграк карагыз.

Укчы. Үзегезне күрсәтергә мөмкинлек туачак. Язын катлаулы проектларга да курыкмыйча алынырга була. Ө менә көзгә таба берәз сүлпәнлек күзәтелер, четерекле мәсәләләрне башка вакытка калдырып торыгыз. Ноябрьдә иҗади күтәрелеш чоры. Халык алдында ясаган чыгышларыгыз уңышлы булып, сезне ишетерләр. Эшегезнең нәтиҗәләре белән горурланырсыз. Юк-бар әйберләргә үртәлеп вакланмагыз, максатыгыз югарырак булсын.

Кәҗәмөгез. Тырышлыгыгызның әжерен күрерсез, эшегез сөендерер. Башлаган проектларыгызны ташламагыз, киләчәктә алар сезнең өчен үсеш ноктасы булчак. Жәй – өзәлгән элементләрне ялгар өчен яхшы вакыт. Күптән күрешмәгән туганнарыгыз, элеккеге классташлар белән очрашырсыз. Финанс ягыгыз тотрыклы, зур әйберләр сатып алуны планлаштыра аласыз. Һөнәр өлкәсендә яңа тәкъдимнәр булып.

Сукояр. Финанс ягын яхшырту өчен менә дигән чор. Мөмкинлеге дә килеп чыгачак, ярдәм итүчәсе дә табылып. Белем алып, яңа Һөнәр өйрәнәр өчен тоткан чыгымнарыгыз тулысы белән акланыр. Август айларында шикле эшләрдән ераграк булырга тырышыгыз, авантюрага тару ихтималы зур. Бары үзегез яхшы белгән кешеләргә генә ышана аласыз.

Балыклар. Тәвәккәллек сорала торган ел. Катлаулы тоелган эшләр сез уйлаганнан күпкә җиңелрәк хәл ителер. Көчләрөгезне тулыландыру өчен табигатьтә ешрак булыгыз. Көзен карьера үсешендә яңа мөмкинлек килеп чыгар һәм шуның аркасында комфорт зонасын калдырырга туры килер. Сезнең көчегез – тәвәккәлектә.

Йолдызنامә – 2026

КИНДЕРЛӘРЕНДӘ – ӘЛМӘТ ЯГЫ

Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгыш төбәге ижатчылары арасындагы талантлы рәссамнарның берсе, гамәли-декоратив сәнгать остасы Ришат Гомәров 1960 елда Әлмәт районы Түбән Мактама авылында дөньяга килгән. «Әтием Вахит Сәрвәретдин улы Башкортстан якларыннан. Бу якларда нефть ятмалары табыла башлагач, совет чорында бирегә күчеп килгән. Әнием исә Сылубликә Фәтхетдин кызы Актаныш районының Иске Кормаш авылыннан иде. Гаиләдә апам Тәслия, сеңлем Римма белән үстем. Рәссамлык балачактан ук үзенә тартты, пластилиннан кечкенә сыннар әвәләдем, каләм белән сурәтләр төшердем... Еллар узгач, Түбән Мактама урта мәктәбен тәмамлаучыларга багышланган һәйкәл эскизын да ясадым», – дип искә төшерә ул.

Тамашачылар танылган рәссамның әсәрләрен һәрчак зарыгып көтеп ала. Ә ул күргәзмәләрдә 1995 елдан башлап катнашып килә инде. Болар, әлбәттә, төрле шәһәрләрдә узучы күмәк һәм шәхси күргәзмәләр дә, «Зур Идел» төбәкара күргәзмәләре дә... Рәссамның күп кенә әсәрләре Әлмәт картиналар галереясын, Азнакай туган якны өйрәнү музеен, Россия, Кытай, АКШ, Германия һәм башка дөләтләрдә гомер итүчеләрнең шәхси тупланмаларын бизи. Ул – «Арт-Сабантуй» конкурс-күргәзмәсе лауреаты да. Аның картиналарында корыч эретердәй коточкыч сугышлар да, гарасатлы, давыллы-шомлы дингезләр дә, гамьне азайтучы калалар да, мәгрүр, әмма бик ерактагы таулар сурәтләре дә юк. Без аның киндерләрендә туган илгә булган ихлас мәхәббәтен гажәеп осталык белән кушып ясаган язгы жылы жилле яки алтын кояшлы аяз көннәрен, көзгә күлмәкләрен кигән агачларны, беренче ак карларны, Жир өстенә

таралучы дулкынландыргыч тынлыкны, күңелләргә көрлек өстәүче бар хозурлыкны күреп куанабыз!

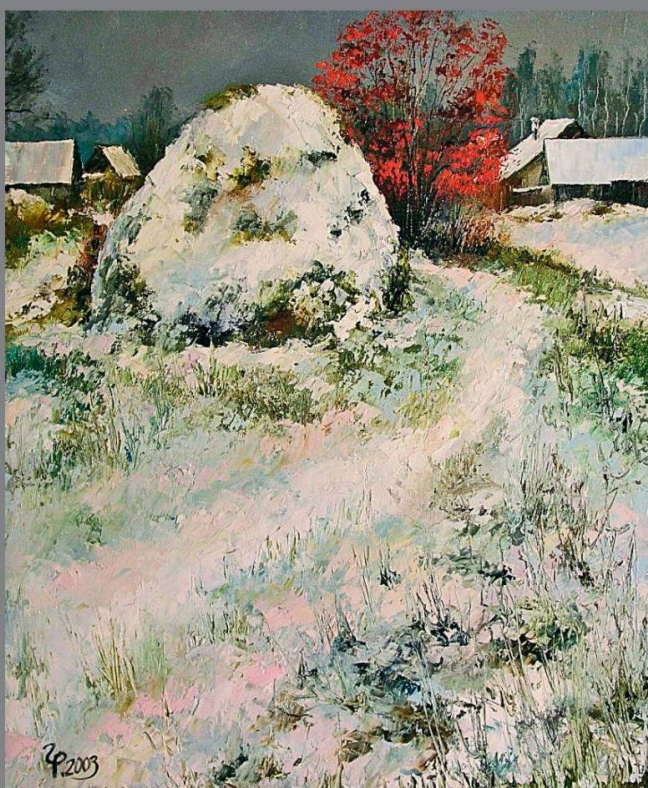
Ришат Гомәров 1980 елда Лениногорск музыка-педагогика училищесының сәнгать-графика бүлеген уңышлы тәмамлаган. Аннары 1981–1983 елларда Оренбург өлкәсендә армия хезмәтен үткән. «Армиядән соң һәрвакыт үз һөнәрemdә булып, Мактаманың 44 нче төзелеш-монтажлау идарәсендә, Миңлебай газ эшкәртү заводында, «Татнефть»нең эстетика төркемендә хезмәт куйдым, – ди талант иясе. – Гаилә корып, жәмәгәтем Фрахия белән ике кыз үстердек, шөкер. Ленизабыз – чаңгыда шуу спорты өлкәсе табибы, Диләрәбез – офтальмолог».

Рәссам үз ижатында пейзаж, натюрморт, портрет жанрларын колачлый. «Нигездә, Әлмәт ягы күренешләрен, биредәге табигатьне, тырыш кешеләрне сурәтлим, – ди ул. – Әсәрләремне язганда аларда композиция төрлеләген, иркен һавалы мохитне ачыклаучы төсләрен күбрәк кулланам, классик реализмнан читкә тайпылмыйм».

Ришат Гомәров гамәли сәнгатькә дә игътибарлы булып, үзле балчыктан төрле сынчылар ясый, каен тузыннан матур савыт-сабалар, вазалар, агачтан шкатулкалар ижат итә. Алтын куллы оста бакырдан үзенчәлекле люстралар, шәмдәлләр, бралар ясауы белән дә танылган.

Бүгенге көндә рәссам Түбән Мактамада яшәп ижат итә. Ул 2004 елдан – Татарстан Рәссамнар берлеге, 2015 елдан – Россия Рәссамнар берлеге сафында. Димәк, бу берлекләр тарафыннан алдагы елларда оештырылгач күргәзмәләрдә без аның һәрвакыттагыча актуаль, нефтьле Әлмәт районын данлаучы, яхшы энергетикага ия булган якты әсәрләрен күрәчәкбез! Эшләре уң булсын, ижатында тагын да югарырак үрләр яуласын!

Зилә НИГЪМӘТУЛЛИНА

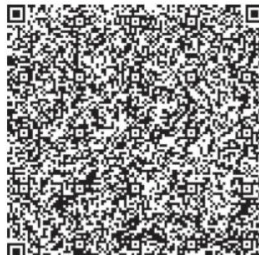
Ришат ГОМЭРОВ

«СӨЕМБИКӘ» ЖУРНАЛЫ МАРКЕТПЛЕЙСЛАРДА

OZON

Реклама. 16+. АО «ТАТМЕДИА». Адрес: 420066 Казань шәһәре, Декабристов ур., 2 нче йорт. ГРН 1071690057834